

ISSN 2522-9303 (Print)
ISSN 2522-9478 (Online)

**ЕКОНОМІКА
КРАЇНИ**

**ECONOMY
OF UKRAINE**

2025
3

---

(760)

Ідентифікатор медіа R30-02924

<https://doi.org/10.15407/economyukr>

Головний редактор: ГЕЄЦЬ В.М. (д.е.н., проф., академік НАН України)

Заступник головного редактора: КОРНІЄНКО І.В.

Редакційна колегія: АНТОНЮК Л.Л. (д.е.н., проф.), БАЖАЛ Ю.М. (д.е.н., проф.), БАЖЕНО-ВА О.В. (д.е.н., проф.), БИСТРЯКОВ І.К. (д.е.н., проф.), БОРОДІНА О.М. (д.е.н., проф., академік НАН України), ДАНИЛИШИН Б.М. (д.е.н., проф., академік НАН України), ЄГОРОВ І.Ю. (д.е.н., проф., член-кор. НАН України), ЄФІМЕНКО Т.І. (д.е.н., проф., академік НАН України), ЗАЛОЗНОВА Ю.С. (д.е.н., проф., член-кор. НАН України), ЗАЯЦЬ Т.А. (д.е.н., проф.), ЗВЕРЯКОВ М.І. (д.е.н., проф., член-кор. НАН України), ЗИМОВЕЦЬ В.В. (д.е.н.), ЗЛУПКО Т.С. (PhD, США), ІГНАТЮК А.І. (д.е.н., проф.), КОРАБЛІН С.О. (д.е.н., член-кор. НАН України), КРАВЦІВ В.С. (д.е.н., проф.), КРИСОВАТИЙ А.І. (д.е.н., проф.), КУДРЯШОВ В.П. (д.е.н., проф.), ЛУНІНА І.О. (д.е.н., проф., член-кор. НАН України), ЛУПЕНКО Ю.О. (д.е.н., проф., академік НААН України), МАЗАРАКІ А.А. (д.е.н., проф., академік НАПН України), МОЛДАВАН Л.В. (д.е.н., проф.), НЕДЗЬБОЛКА П. (проф., Польща), НИКИФОРУК О.І. (д.е.н.), ОСАУЛЕНКО О.Г. (проф., д.н. з держуправління, академік НАН України), ОСТАШКО Т.О. (д.е.н., член-кор. НААН України), ПРУС П. (д-р с/г наук, Польща), РАДОШЕВІЧ С. (проф. економіки, Велика Британія), СІДЕНКО В.Р. (д.е.н., член-кор. НАН України), СКРИПНИЧЕНКО М.І. (д.е.н., проф., член-кор. НАН України), ТАРАСЕВИЧ В.М. (д.е.н., проф., член-кор. НАН України), УСТИМЕНКО В.А. (д.ю.н., проф., член-кор. НАН України, член-кор. НАПРН України), ХВЕСИК М.А. (д.е.н., проф., академік НААН України), ЧІОБАНУ Г. (доц., д-р економіки, Румунія), ШУМСЬКА С.С. (д.е.н.).

Editor-in-Chief: VALERIY HEYETS (Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of the NAS of Ukraine).

Deputy Editor-in-Chief: IRYNA KORNIENKO.

Editorial Board: ANTONIUK L. (Doctor of Econ. Sci., Professor), BAZHAL Iu. (Doctor of Econ. Sci., Professor), BAZHENOVA O. (Doctor of Econ. Sci., Professor), BYSTRYAKOV I. (Doctor of Econ. Sci., Professor), BORODINA O. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of the NAS of Ukraine), DANYLYSHYN B. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of the NAS of Ukraine), YEGOROV I. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine), IEFYMENKO T. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of the NAS of Ukraine), ZALOZNOVA Yu. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine), ZAIATS T. (Doctor of Econ. Sci., Professor), ZVERYAKOV M. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine), ZYMOVETS V. (Doctor of Econ. Sci.), ZLUPKO T. (PhD, USA), IGNATYUK A. (Doctor of Econ. Sci., Professor), KORABLIN S. (Doctor of Econ. Sci., Corresponding Member of the NAS of Ukraine), KRAVTSIV V. (Doctor of Econ. Sci., Professor), KRYSOVATYY A. (Doctor of Econ. Sci., Professor), KUDRYASHOV V. (Doctor of Econ. Sci., Professor), LUNINA I. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine), LUPENKO Yu. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine), MAZARAKI A. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine), MOLDAVAN L. (Doctor of Econ. Sci., Professor), NIEDZIÓŁKA P. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Poland), NYKYFORUK O. (Doctor of Econ. Sci.), OSAULENKO O. (Doctor of Science in Public Administration, Professor, Academician of the NAS of Ukraine), OSTASHKO T. (Doctor of Econ. Sci., Corresponding Member of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine), PRUS P. (Doctor of Agri. Sci., Poland), RADOSEVIC S. (Professor, PhD, Great Britain), SIDENKO V. (Doctor of Econ. Sci., Corresponding Member of the NAS of Ukraine), SKRYPNYCHENKO M. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine), TARASEVYCH V. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine), USTYMENKO V. (Doctor of Jurid. Sci., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine), KHVESYK M. (Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine), ЧІОБАНУ G. (Associate professor, Doctor of Economics, Romania), SHUMSKA S. (Doctor of Econ. Sci.).

Media ID R30-02924

Журнал входить до Переліку наукових фахових видань України з економічних наук (наказ МОН України від 02.07.2020 р. № 886, спеціальності: 051, 071, 072, 073, 281, 292)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАН УКРАЇНИ»

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
ВИХОДИТЬ ЩОМІСЯЦЯ
ЗАСНОВАНИЙ
У ВЕРЕСНІ 1958 р.
КИЇВ

2025 ³
(760)

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

КОТУХ Є.В., РЯБОКІНЬ М.В., БЛЮМА О.В., ДЕНИСЮК О.М. Економічний потенціал використання технологій штучного інтелекту для оптимізації управління фінансами місцевих громад в Україні 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

СІДЕНКО В.Р. Китайська ініціатива «Пояс і шлях» як системний інструмент реалізації політики міжнародного розвитку 21

ПЛОТНІКОВ О.В. Формування багатопolarity світу та її вплив на розвиток України 50

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ ТА ЇЇ ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ЗНАНАФ У., СНІВІ А. The nature of the nexus between central bank independence and macroeconomic indices: empirical evidence from Algeria 63

ЕКОНОМІКА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ І РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

ПРОКОПЕНКО К.О., УДОВА Л.О. Регулювання органічного сектору в Україні з позицій імплементації нового законодавства ЄС 84

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

ГЕЄЦЬ В.М. Повоєнне відновлення економіки України.
Рецензія на книгу: Kistersky L., Zadoia A. (Eds.). Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine 98

Редакційна політика та етика 103

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
INSTITUTE FOR ECONOMICS
AND FORECASTING OF THE NAS OF UKRAINE

ECONOMY OF UKRAINE

SCIENTIFIC JOURNAL
PUBLISHED MONTHLY
FOUNDED
IN SEPTEMBER 1958
KYIV

2025 ³
—————
(760)

CONTENTS

ECONOMY UNDER MODERN TRANSFORMATIONS

KOTUKH Yevgen, RIABOKIN Maryna, BLYUMA Oleksii, DENYSIUK Oleksandr.
Economic potential of using artificial intelligence technologies to optimize financial
management of local communities in Ukraine 3

RELEVANT QUESTIONS OF INTERNATIONAL ECONOMIC POLICY

SIDENKO Volodymyr. China's Belt and Road Initiative as a systemic tool for
implementing international development policy 21

PLOTNIKOV Oleksiy. Formation of world multipolarity and its impact on the de-
velopment of Ukraine 50

ECONOMIC MANAGEMENT AND ITS INSTITUTIONAL FRAMEWORK

ZAHAF Youcef, CHIBI Abderrahim. The nature of the nexus between central bank
independence and macroeconomic indices: empirical evidence from Algeria 63

ECONOMICS OF AGRI-FOOD SPHERE AND RURAL AREAS DEVELOPMENT

PROKOPENKO Kateryna, UDOVA Liudmyla. Regulation of the organic sector in
Ukraine from the standpoint of implementing new EU legislation 84

CRITIQUE AND BIBLIOGRAPHY

HEYETS Valeriy. Post-war economic recovery of Ukraine.
Review of the book: Kistersky L., Zadoia A. (Eds.). Transformation and Post-War
Economic Recovery of Ukraine 98

Editorial policy and ethics 103

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.003>

УДК 336.14:330.46:352/354:004.91

JEL: H72, H73, H74, C10, C11, C41, C53, L86

Є.В. КОТУХ, д-р наук з державного управління, канд. техн. наук, доц., професор кафедри кібербезпеки

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

пр-т Дмитра Яворницького, 19, 49005, Дніпро, Україна

e-mail: yevgenkotukh@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4997-620X>

М.В. РЯБОКІНЬ, канд. екон. наук, доц., проректор з навчально-методичної роботи Київський інститут бізнесу та технологій

пров. Зоряний, 1/5, 04078, Київ, Україна

e-mail: marina.riabokin@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6724-9498>

О.В. БЛЮМА, директор ПП «Інформаційно-аналітичний центр комп'ютерних фінансових технологій «Фінтех-Черкаси»»

вул. Героїв Дніпра, 45, 18021, Черкаси, Україна

e-mail: aleksey.blyuma@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1725-064X>

О.М. ДЕНИСЮК, аспірант кафедри комп'ютерної інженерії

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «УКРАЇНА»

вул. Львівська, 23, 03115, Київ, Україна

e-mail: saszko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4814-5121>

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ МІСЦЕВИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Проаналізовано економічний потенціал штучного інтелекту в управлінні публічними фінансами і можливості застосування великих мовних моделей (LLM) з пошуково-доповненою генерацією (RAG). Розглянуто локальні LLM і RAG-рішення,

Ц и т у в а н н я: Котух, Є., Рябокінь, М., Блюма, О., Денисюк, О. (2025). Економічний потенціал використання технологій штучного інтелекту для оптимізації управління фінансами місцевих громад в Україні. *Економіка України*. 68. 03 (760). 03-20. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.003>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

запропоновано концептуальну архiтектуру для iнтеграцiї цих технологiй у документообiг. Продемонстровано прототип додатку з локальною LLM Оllama, розкрито можливостi його використання для управління публiчними фiнансами в Україні.

Ключові слова: економічний потенціал; прогнозування; місцеві бюджети; штучний інтелект; машинне навчання; великі мовні моделі; RAG; локальна LLM.

Бюджетна система є фундаментальним компонентом фiнансової архiтектури держави, а iнформацiйне забезпечення бюджетного процесу — ключовим фактором у забезпеченнi сталого економічного розвитку. З огляду на загальнодержавний курс на цифровiзацiю, можна обґрунтовано припустити, що впровадження комплексного електронного документообiгу на всiх етапах бюджетного процесу на всiх рiвнях, зокрема на місцевому, є невідворотною перспективою. Бiльше того, у контекстi всеохоплюючої цифровiзацiї державних процесiв є пiдстави прогнозувати поступову, але повну відмову від паперових носiїв iнформацiї у всiх аспектах дiяльностi місцевих фiнансових органiв.

Очевидно, що така трансформацiя сприятиме оптимiзацiї робочих процесiв, пiдвищенню ефективностi управління фiнансовими ресурсами, забезпеченню бiльшої прозоростi бюджетних операцiй на місцевому рiвнi, накопиченню великих обсягiв даних, а також упровадженню нових технологiй. Перспективною сферою прикладних технологiй стає застосування систем штучного iнтелекту в завданнях прогнозування i планування, аналізу даних, пiдтримки ухвалення рiшень, обробки i вiзуалiзацiї даних. Новiтнiм трендом, що набуває дедалi бiльшого поширення у вирiшеннi рiзноманiтних бiзнес-завдань, є використання великих мовних моделей (LLM), що включає побудову та iнтеграцiю власних моделей у бiзнес-середовища з метою використання накопиченого досвiду. Завдяки алгоритмам глибокого навчання цей досвiд стає людино-iнтерпретованим i може бути перевикористаний для досягнення кращих результатiв. Цей пiдхiд мiстить значний економічний потенціал i становить iнтерес для наукового дослiдження з подальшою його iмплементацiєю в системи управління публiчними фiнансами на місцевому й державному рiвнях.

У сферi електронного документообiгу місцевих громад технологiї штучного iнтелекту (ШІ) виявляють значний потенціал для оптимiзацiї управління даними. Дослiдження рiзних аспектiв цiєї теми показують, що ШІ здатний автоматизувати процеси обробки документiв, що зменшує потребу в людському втручаннi й пiдвищує ефективнiсть систем. Наприклад, дослiдження К. Куммамуру (Kumtaturu, 2019, р. 363.) показує, як ШІ може використовуватися для створення iнтерактивних вiзуалiзацiй на основi запитiв користувачiв, покращуючи тим самим взаємодiю з даними. Дослiдження Х. Йен-Чіа та iн. (Yen-Chia et al., 2021) пiдкреслюють важливiсть спiвпрацi мiж ученими i місцевими громадами для розробки систем ШІ, якi б задовольняли потреби конкретних рiгiонiв. Дж. Серей iз спiвавторами (Serey et al., 2021) i М. Самбетбаєва та iн. (Sambetbayeva et al., 2022) аналізують методологiї використан-

ня ШІ для управління даними, пропонуючи підходи до інтеграції машинного навчання з метою підвищення точності й надійності систем. Питанням формування доходів місцевих бюджетів присвячено праці таких вітчизняних учених, як В. Геєць (2004) та І. Луніна (2010). Автори статті також раніше аналізували практичні аспекти реалізації бюджетного процесу на місцевому рівні з використанням програмного забезпечення ІПК «Місцевий бюджет», зокрема, розглядали питання методологічного і програмного забезпечення впровадження електронного документообігу на рівні місцевих бюджетів (Рябокінь та ін., 2024), методи і засоби прогнозування руху коштів місцевих бюджетів з використанням штучного інтелекту (Котух та ін., 2024).

Електронний документообіг (ЕДО) є ключовим компонентом сучасного державного управління, який сприяє підвищенню ефективності, прозорості та швидкості обробки документів. Наукові дослідження, присвячені електронному документообігу в Україні, охоплюють широкий спектр тем, включаючи інтеграцію в державне управління, цифрову трансформацію бізнесу, безпеку даних, правові аспекти й економічні вигоди. Водночас у науковому просторі використання технологій штучного інтелекту як складової процесів документування в системах електронного документообігу досліджено недостатньо. Так, потребує аналізу практичний досвід використання технологій ШІ для автоматизації функцій систем електронного документообігу.

Отже, **мета статті** — обґрунтувати економічний потенціал використання технологій штучного інтелекту для оптимізації управління фінансами місцевих громад і створення прототипу концептуальної архітектури RAG (Retrieval Augmented Generation), яка являє собою пошуково-доповнену генерацію, з локальною LLM у контексті використання цих технологій місцевими фінансовими органами як надбудови до електронного документообігу.

Еволюція інформаційних технологій у бюджетному процесі України пройшла кілька етапів. На початку 2000-х років впровадження програмних продуктів на рівні місцевих бюджетів мало на меті автоматизацію рутинних аналітично-обчислювальних операцій та підготовки документації співробітниками місцевих фінансових органів. Однак результати цієї роботи використовувалися переважно в паперовому форматі. Середина 2000-х років ознаменувалася впровадженням обміну файлами баз даних (*.DBF) з використанням FTP-серверів. Це стало першим кроком до інтеграції інформації у електронному вигляді, хоча паперові документи з підписами і печатками залишались основним джерелом офіційної інформації.

Значним проривом у цифровізації бюджетного процесу на місцевому рівні стали розробка і впровадження у 2019—2020 рр. інформаційно-аналітичної системи (ІАС) LOGICA, яка забезпечила безпосередній обмін інформацією між учасниками бюджетного процесу з використанням сучасних протоколів інтеграції (API) і застосуванням кваліфікованого електронного підпису (КЕП) для автентифікації. Впровадження ІАС LOGICA сприяло оптимізації і прискоренню ряду процесів, проте не привело до повної відмови від паперового документообігу на рівні місцевих бюджетів. Сьогодні

казначейська звітність здійснюється в електронному форматі, а взаємодія суб'єктів бюджетного процесу з органами Державної казначейської служби реалізується за допомогою цифрових технологій, зокрема через Систему дистанційного обслуговування (СДО).

Великі мовні моделі — це складні системи штучного інтелекту, навчені на величезних обсягах текстових даних і здатні розуміти й генерувати людську мову, виконувати різноманітні мовні завдання, такі як переклад, узагальнення тексту, відповіді на запитання і створення оригінального контенту. LLM використовують глибоке навчання і трансформерну архітектуру для обробки послідовностей слів і розуміння контексту. Потенційними перевагами їх використання у вирішенні завдань управління публічними фінансами є такі:

1) можливість швидкого аналізу великих обсягів фінансових даних і звітів, що були накопичені, наприклад, громадами за великий період часу;

2) виявлення у фінансових показниках прихованих закономірностей і трендів у завданнях збільшення податкоспроможності, прогнозування руху коштів, планування й використання публічних фінансів;

3) автоматизація створення фінансових звітів і прогнозів, що суттєво полегшить роботу експертів-фінансистів територіальних громад в умовах браку кваліфікованих кадрів і наявності великого обсягу інформації;

4) покращення точності прогнозування фінансових показників, що може значно поліпшити фінансовий стан громад;

5) ефективна обробка неструктурованих фінансових даних (новин, соціальних медіа), що підвищить обізнаність і підтримає процес ухвалення рішень;

6) можливість отримати персоналізовані рекомендації, що значною мірою вплине на робочі процеси й оптимізує виконання завдань з аналізу і обробки даних;

7) автоматизація відповідей на публічні запити громадян України, що відносяться до сфери публічних фінансів. Це значною мірою звільнить співробітників, зменшить час на відповіді й вплине на кількісні та якісні показники в обробці представниками громад публічних запитів.

Згідно із звітом компанії PwC¹, до 2030 р. штучний інтелект має потенціал зростання до 15,7 трлн дол., що здатне забезпечити збільшення світового ВВП на 14 %. Оскільки всі галузі (від охорони здоров'я і автомобілебудування до фінансів) отримають значну вигоду, наступне десятиліття обіцяє кардинальні зміни, спричинені прогресом використання ШІ.

У жовтні 2020 р. Всесвітній економічний форум дійшов висновку, що до кінця 2025 р. штучний інтелект, радше за все, забере 85 млн робочих місць по всьому світу, але одночасно створить 97 млн нових робочих місць у різних

---

¹ Sizing the prize: What's the real value of AI for your business and how can you capitalise? PwC, 2017. 32 p. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/analytics/assets/pwc-ai-analysis-sizing-the-prize-report.pdf>

сферах: від великих даних і машинного навчання до інформаційної безпеки і цифрового маркетингу².

Згідно з дослідженням Bloomberg³, упровадження штучного інтелекту на рівні програмного забезпечення може принести від 2,6 трлн до 4,4 трлн дол. економічної вигоди на рік, що становить 4,4 % усієї світової економіки. У цілому потенційні переваги ІІІ для економіки є величезними. Забезпечуючи інтелектуальну автоматизацію, створюючи нові продукти і відкриваючи нові ринки, ІІІ обіцяє стати потужним рушієм економічного зростання. Його інтеграція в повсякденні процеси і системи ухвалення рішень здатна започаткувати еру безпрецедентного процвітання й ефективності (Arntz et al., 2016).

Штучний інтелект і пов'язані з ним технології мають потенціал для вирішення багатьох проблем, з якими стикаються фінансові органи. Завдяки оптимізації процесів вони можуть зробити управління публічними фінансами ефективнішим і допомогти задовольняти більше потреб з меншими витратами.

За оцінками Boston Consulting Group⁴, підвищення продуктивності LLM для державного сектору до 2033 р. становитиме 1,75 трлн дол. на рік. LLM надають безпрецедентну можливість для урядів у всьому світі забезпечити вищу цінність і суспільний вплив для громадян, компаній і уряду. Як мінімум, ці інструменти могли б звільнити багато цінних годин часу державного службовця на простих і повторюваних когнітивних завданнях і дозволити йому зосередитися на інших, більш цінних видах діяльності.

Багато розвинутих країн уже розпочали ефективно використовувати можливості ІІІ в управлінні публічними фінансами, зокрема у сфері планування й моніторингу бюджету. Ці процеси включають підготовку базових показників витрат, розрахунок нових політик, а також відстеження витрат виділених коштів для фіксації можливих відхилень, що є ключовими і трудомісткими функціями центральних бюджетних органів. Штучний інтелект, зокрема машинне навчання, має здатність підтримувати ці процеси, надаючи результати, які забезпечують формулювання точних базових показників витрат, отже, вироблення нової ефективнішої політики.

Ще одна перспективна сфера застосування машинного навчання — ідентифікація, моніторинг і пом'якшення фіскальних ризиків шляхом аналізу великих наборів даних. Наприклад, для місцевих органів влади фіскальні

² Ilzetzki E., Jain S. The impact of artificial intelligence on growth and employment. *VoxEU*. 2023. Jun 20. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/impact-artificial-intelligence-growth-and-employment#:~:text=The%20World%20Economic%20Forum%20concluded,Lawrence%20et%20al> (дата звернення: 11.06.2024).

³ Biggest losers of AI boom are knowledge workers, Mc Kinseysays. *Bloomberg*. 2023. Jun 14. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-14/biggest-losers-of-ai-boom-are-knowledge-workers-mckinsey-says> (дата звернення: 11.06.2024).

⁴ Carrasco M., Habib C., Felden F., Sargeant R., Mills S., Shenton S., Ingram J., Dando G. Unlocking Gen AI opportunities in the government. *BCG*. 2023. Nov 30. URL: <https://www.bcg.com/publications/2023/unlocking-genai-opportunities-in-the-government> (дата звернення: 12.06.2024).

ризикi можуть виникати з рiзних причин, включаючи, наприклад, надвисокий рiвень витрат або iнвестицiй, якi потрiбно виявити досить рано, щоб вжити превентивних заходiв. Штучний iнтелект, зокрема машинне навчання, може пiдтримувати iдентифiкацiю таких ризикiв.

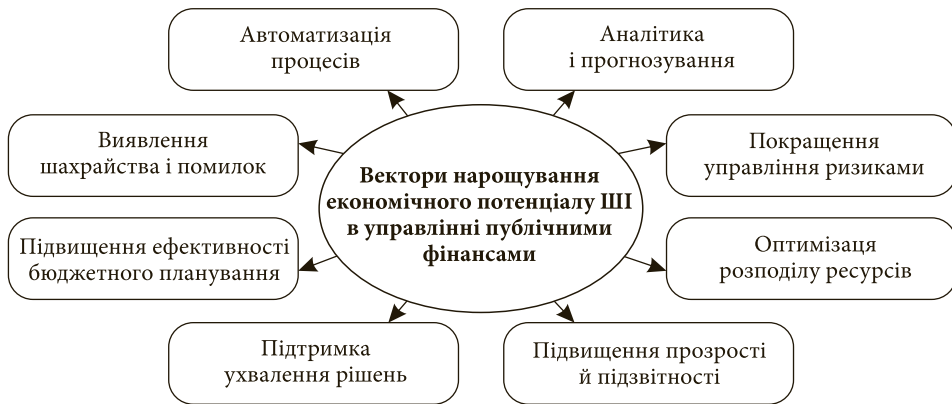
Приклади використання монiторингу фiскальних ризикiв, пов'язаних з мiсцевими органами влади, за допомогою штучного iнтелекту можна знайти в рядi країн.

1. **Францiя.** Генеральна дирекцiя державних фiнансiв (The Directorate General of Public Finances — DGFIP) iнтегрувала функцiї штучного iнтелекту у свою iснуючу систему аналітики даних для монiторингу i консультування з питань фiнансiв мiсцеві органи влади. Ця система використовує структуровані фiнансові дані, зiбрані в загальнодоступній i централiзовано керованій системі управління фiнансовою iнформацiєю уряду Францiї пiд назвою CHORUS. DGFIP уже кiлька рокiв упроваджує «систему попередження», метою якої є: iдентифiкувати мунiципалiтети з фiнансовими труднощами, надавати їм фiнансові консультацiї i проактивно пiдтримувати вжиття коригувальних заходiв. Ця система попередження спочатку базувалася на алгоритмі, що використовував iсторичні податковi й фiнансові дані для оцiнювання мунiципалiтетiв. Нещодавно DGFIP розробила предиктивну модель, призначену для ранньої iдентифiкацiї фiнансових труднощiв мунiципалiтетiв. Модель була навчена на даних за чотири роки, щоб передбачати результати на п'ятий рiк на основі технологiї машинного навчання. Предиктивна модель також базується на технологiї неконтрольованої класифiкацiї для категоризацiї мунiципалiтетiв iз схожими фiнансовими характеристиками без попередньо визначених прикладiв результатiв.

У 2022 р. експеримент з моделлю охопив 2500 мунiципалiтетiв, з яких близько 40 % були визначені як такі, що мають фiнансові труднощi. З них близько 17 % не були виявлені попереднім алгоритмом. До того ж, близько 35 % мунiципалiтетiв були визначені як такі, що мають тимчасові, а не структурні труднощi, що пiдкреслює здатність моделі розрiзняти постiйні й тимчасові фiнансові проблеми.

2. **Индонезiя.** Система пiд назвою Artificial Intelligence Financial Advisor (AIFA) використовує машинне навчання й word-cloud для обробки неструктурованих фiнансових i операцiйних даних, щоб надавати аналітику щодо фiскальної дiяльностi мiсцевих органiв влади в реальному часі. Крім того, вона включає модель виявлення шахрайства, використовуючи закон Бенфорда.

В умовах глобалiзацiї i динамiчного розвитку свiтової економiчної системи роль i місце України у сфері мiждержавних вiдносин змiнюються. Конкурентоспроможність її економiки залежить вiд упровадження iнновацiйних технологiй у всi сфери, у тому числі й штучного iнтелекту. Досягнення економiчною системою вищого рiвня науково-технiчного потенцiалу i забезпечення ефективного використання технологiй III стають визначальними факторами розвитку сучасного постiндустрiального суспiльства. Харак-

Рис. 1. Вектори нарощування економічного потенціалу використання технологій ШІ в управлінні публічними фінансами
Джерело: розроблено і побудовано авторами.

терними ознаками цього суспільства є посилення технологічності й адаптації до інших сучасних трендів на глобальному ринку.

Варто зазначити, що нині світове господарство переживає епоху наступної промислової революції. Повсюдне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій завершується, і вже активно розвивається процес цифрових трансформацій, коли економіка дедалі більше заглиблюється у використання технологій штучного інтелекту. Зокрема, це дуже актуально для системи управління публічними фінансами.

Нарощування економічного потенціалу використання технологій ШІ в управлінні публічними фінансами відбувається за такими векторами (рис. 1).

1. **Автоматизація процесів** — ШІ може автоматизувати рутинні операції, такі як обробка документів, рахунків і звітності.

2. **Аналітика і прогнозування** — ШІ здатен аналізувати великі обсяги даних, виявляти тенденції і закономірності. Ефективне прогнозування доходів і витрат допомагає в прийнятті більш обґрунтованих фінансових рішень.

3. **Виявлення шахрайства і помилок** — використання алгоритмів машинного навчання для виявлення аномалій і підозрілих транзакцій підвищує безпеку фінансових операцій і знижує ризики шахрайства.

4. **Покращення управління ризиками** — аналіз ризиків і розробка стратегій їх мінімізації на основі прогнозів і моделей з використанням ШІ можуть допомогти в оцінюванні кредитних ризиків і управлінні борговими зобов'язаннями.

5. **Підвищення ефективності бюджетного планування** — ШІ сприяє більш точному прогнозуванню бюджетних надходжень і витрат, а автоматизація процесів складання бюджету підвищує прозорість і точність планування.

6. **Оптимізація розподілу ресурсів** — використання ШІ для оптимізації витрат і ефективного розподілу фінансових ресурсів дозволяє досягти максимального ефекту від використання обмежених бюджетних ресурсів.

7. Підтримка прийняття рішень — інтелектуальні системи можуть надавати рекомендації для ухвалення фінансових рішень на основі аналізу даних, що допомагає керівникам виробляти більш обґрунтовані та своєчасні рішення.

8. Підвищення прозорості та підзвітності — ШІ забезпечує кращі обробку й візуалізацію фінансових даних, що підвищує прозорість використання публічних фінансів і покращує підзвітність перед громадськістю.

Ці вектори створюють можливості для значного покращення управління публічними фінансами за рахунок інтеграції технологій штучного інтелекту, що, у свою чергу, сприяє економічному зростанню і ефективнішому використанню державних ресурсів.

Глобальний вимір застосування технологій ШІ посилює актуальність формування відповідного інструментарію в різних сферах економіки, зокрема в управлінні місцевими бюджетами. Територіальні громади мають великі масиви історичних даних щодо місцевих бюджетів, але працівники фінансових органів не володіють відповідними навичками і досвідом обробки, співставлення, порівняння та інтерпретації таких обсягів інформації. Отже, вони не мають можливості ухвалювати ефективні й обґрунтовані управлінські рішення щодо бюджетного процесу на місцевому рівні. Технології штучного інтелекту можуть стати основою для вирішення проблем ефективного управління публічними фінансами.

Запропонуємо концептуальну архітектуру використання технологій штучного інтелекту для оптимізації роботи з даними місцевих фінансових органів територіальних громад, зокрема, у системах електронного документообігу. Побудова таблиць, формул та інших структурованих елементів у системах на зразок ChatGPT досягається завдяки кільком ключовим факторам. LLM здатні розуміти контекст запиту і визначати, коли потрібно створити структурований елемент, наприклад таблицю чи формулу. Це дозволяє генерувати звіти з елементами аналітики і агрегованими даними. Моделі навчені використовувати спеціальні символи і синтаксис для форматування тексту. Так, для створення таблиць часто використовується синтаксис Markdown. Моделі «розуміють» структуру, тобто те, як повинні виглядати різні структуровані елементи (таблиці, формули, списки тощо), і можуть генерувати відповідний вміст для заповнення структурованих елементів, базуючись на контексті запиту.

Одним з методів роботи з LLM є технологія RAG, яка створює векторні вбудовування (embeddings) — масиви числових значень, сформованих з тексту за допомогою іншої попередньо навченої моделі машинного навчання.

Механізм пошуку й обробки інформації у системі RAG включає такі складові.

1. Компонент інформаційного пошуку. Є фундаментальним елементом для ініціальної фази процесу RAG і базується на алгоритмах семантичного пошуку у векторизованих базах даних, які мають на меті ідентифікацію ін-

формаційних складових, що демонструють найвищу семантичну відповідність вхідному запиту. Для аналізу семантичних зв'язків між запитом користувача і контентом, що зберігається в базі даних, застосовуються комплексні алгоритмічні підходи.

Ці методи спрямовано на визначення оптимального набору даних, який слугуватиме основою для подальшої генерації релевантної відповіді.

2. **Модуль обробки природної мови (Natural Language Processing — NLP).** Застосування технологій обробки природної мови, де велика мовна модель здійснює семантичний аналіз та інтерпретацію отриманих даних. Використовуючи передові методи NLP, модель інтегрує вилучену інформацію в процес формування відповіді. Цей етап має критичне значення, оскільки забезпечує не лише фактологічну точність генерованого контенту, але і його лінгвістичну когерентність і контекстуальну релевантність. Таким чином, досягається синергія між точністю інформаційного пошуку і природністю мовної генерації, що є ключовою характеристикою систем RAG.

Очевидно, що використання технології RAG у поєднанні з локальною LLM, специфікованою для використання як експертна база знань з бюджетного законодавства, процесів і процедур планування й виконання бюджету і доповненою статистикою з попередніх періодів, дозволить створити цифрового асистента, який справлятиме суттєвий вплив на якість і швидкість роботи місцевих фінансових органів.

Розглянемо концептуальну архітектуру RAG з локальною LLM (далі — RAG + ILLM) у контексті використання даних технологій місцевими фінансовими органами як надбудову до електронного документообігу (рис. 2).

Використання даної концепції реалізується в такий спосіб.

1. Користувач запитує модель у контексті предметної області.

2. Система шукає відповідні документи, які можуть містити дані, структуровану інформацію, що складатимуть відповідь на запитання. На етапі ініціалізації системи історичні документи будуть завантажені в систему після первинної обробки. Надалі, у процесі життєвого циклу системи управління публічними фінансами на рівні місцевих бюджетів, модель накопичуватиме актуальні документи і зберігатиме їх у структурованому вигляді.

3. Система створює промпт ILLM, у якому скомбіновано введені користувачем дані, відповідні документи та інструкції для LLM. Модель повинна відповісти на запитання користувача, застосувавши надані документи.

4. Система надсилає промпт ILLM.

5. ILLM повертає відповідь на запитання користувача, що базується на наданих контекстних відомостях, отриманих за допомогою контексту, що став результатом аналізу відповідних документів. Це вихідні дані системи.

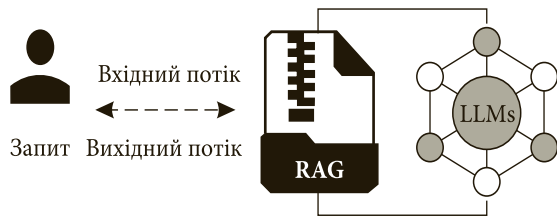

Рис. 2. Концептуальна архітектура RAG + ILLM
Джерело: побудовано авторами.

Пропозиція щодо використання локальної LLM не є випадковою. Крім публічної інформації щодо планування і виконання місцевих бюджетів експертна система використовуватиме інші непублічні документи, які будуть джерелами векторних вбудовувань і повинні стати частиною непублічної моделі. Проаналізуємо поточні рішення з LLM у контексті описаного використання (табл. 1).

Доступність, достатня потужність і простота інсталяції та інтеграції надають рішенню Llama достатньо переваг для використання даного програмного забезпечення в прототипуванні. Проаналізуємо наявні RAG-рішення (табл. 2).

Verba — відкрита платформа для створення чат-ботів, що підтримують технологію RAG. Вона інтегрується з базою даних Weaviate, яка забезпечує контекстно орієнтований пошук даних. Verba дозволяє користувачам зручно здійснювати пошук, обробку і управління даними з різних джерел, включаючи PDF, DOCX, CSV, GitHub і GitLab. Інструмент підтримує різні моделі для створення і вбудовування, такі як OpenAI, Cohere, Google, Ollama і Hugging Face. Можна також налаштовувати запити і використовувати Docker для розгортання. Аналіз дає підстави висунути гіпотезу, що імплементація

Таблиця 1. Аналіз локальних рішень мовних моделей (LLM), які потенційно можуть застосовуватися для розв’язання економічних задач

Назва	Задачі	Архітектура	Кількість параметрів, млрд	Розмір контекстного вікна, токенів
Llama	Загальні задачі обробки природної мови	Трансформер на основі GPT	65	2048
BERT	Покращення пошукових систем	Трансформер-енкодер	0,34	512
Falcon	Робота з людською мовою, переклади	Трансформер на основі GPT	40	512
MPT	Інтерактивні інструменти	Трансформер на основі GPT	30	512
T5	Інтерактивні інструменти	Трансформер (енкодер-декодер)	11	512
GPT-3	Загальні задачі	Трансформер на основі GPT	175	2048
GPT-4	Загальні задачі	Трансформер на основі GPT	н/д	8192
BLOOM	Загальні задачі	Трансформер на основі GPT	176	2048
PaLM	Загальні задачі	Трансформер на основі GPT	540	2048

Джерело: складено авторами за даними пошукової системи Google.

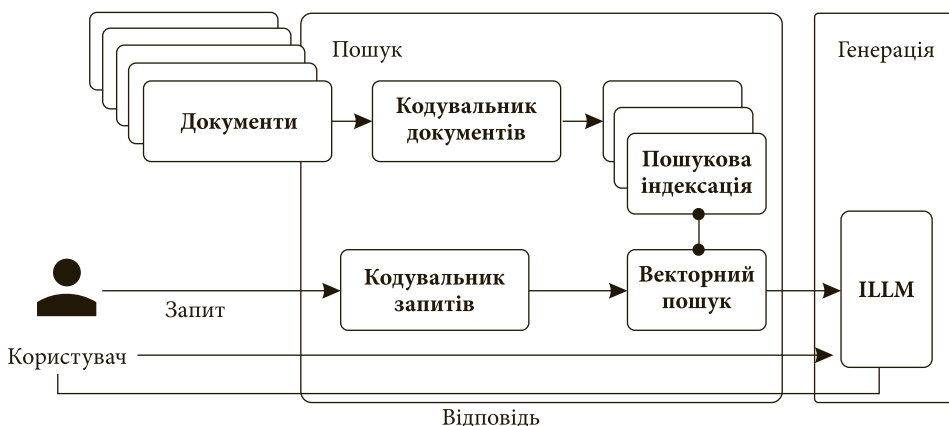
технології RAG у поєднанні з LLM має потенціал для суттєвої трансформації систем електронного документообігу, підвищення ефективності й функціональності даних систем з відчутними перевагами. Так, RAG-системи у поєднанні з LLM можуть:

- 1) суттєво вдосконалити механізми індексації документів, забезпечуючи глибоке семантичне розуміння їх змісту. Це дозволить здійснювати точний, контекстуально релевантний пошук інформації;
- 2) автоматизувати процес класифікації і категоризації документів, що значно спростить їх організацію та управління;
- 3) глибокий аналіз змісту документів і виявлення ключової теми, тенденцій і взаємозв'язків між різними документами дозволять користувачу отримати інформацію, яку досі було неможливо одержати з використанням ручного аналізу документів;
- 4) забезпечити систему функціональними можливостями, надавати точні й контекстуально релевантні відповіді на запити користувачів, базуючись на всьому корпусі доступних документів;
- 5) автоматично створювати короткі резюме довгих документів, що значно полегшить роботу з великими обсягами інформації;
- 6) автоматично заповнювати форми і шаблони, використовуючи інформацію з існуючих документів і контексту;
- 7) прогнозувати на основі аналізу існуючих документів і робочих процесів необхідні дії і пропонувати оптимальні шляхи обробки документів.

Таблиця 2. Аналіз наявних RAG-рішень, які потенційно можуть застосовуватися для розв'язання економічних задач

Система	Архітектура	Особливості	Переваги	Недоліки
RAG	BERT + BART	Використання фіксованого набору документів	Висока точність, адаптивність	Великі обчислювальні ресурси
REALM	Двоетапний процес	Легкість оновлення бази знань	Гнучкість, підтримка оновлень	Потреба у великих обсягах даних
KILT	Платформа для оцінювання моделей	Підтримка різних задач, стандартний набір даних	Універсальність, можливість порівняння	Обмеження в наборі даних
FiD	Мультиконтекстний декодер	Поєднання інформації з кількох джерел	Висока точність, обробка великих обсягів	Великі обчислювальні витрати
Verba	Плагіни LLM + Weaviate	Інтерфейс для локальних і хмарних даних, підтримка PDF, CSV, неструктурованих даних	Кастомізація, гібридний пошук, семантичне кешування	Потреба в інтеграції з різними форматами даних

Джерело: складено авторами за даними пошукової системи Google.

Рис. 3. Базова архітектура RAG + ILLM

Джерело: побудовано авторами.

Перевірка гіпотези і практична реалізація. Термін RAG уперше з'явився у 2021 р. (Lewis et al., 2020), коли була запропонована базова архітектура III-рішення, яку ми використовуємо як референсну і запропонуємо свою (рис. 3).

Архітектура системи RAG складається з двох основних компонентів: модуля інформаційного пошуку і модуля генерації. *Модуль інформаційного пошуку* здійснює векторизацію вхідного тексту за допомогою спеціалізованого енкодера запитів, трансформуючи його в числову послідовність з плаваючою комою. Аналогічним чином, з використанням енкодера документів, відбувається векторизація їх корпусу, результати якої зберігаються у вигляді пошукового індексу. Далі модуль у створеному індексі виконує пошук векторів документів, семантично релевантних вхідному вектору. Завершальним етапом роботи цього модуля є зворотне перетворення відібраних векторів документів у їх текстове представлення.

Модуль генерації інтегрує вхідний запит користувача з релевантними документами, отриманими від модуля пошуку, формуючи єдиний промпт. Цей промпт подається на вхід великої мовної моделі, яка генерує відповідь з урахуванням контексту, наданого знайденими документами. Згенерована LLM відповідь є кінцевим результатом роботи всієї системи RAG.

Енкодери запитів, енкодери документів і LLM реалізуються на основі архітектури трансформерів. Традиційна архітектура трансформера включає енкодер і декодер. Енкодер відповідає за трансформацію вхідного тексту у векторне представлення, яке відображає семантичне значення слів. Декодер, у свою чергу, генерує новий текст на основі вхідних даних.

У представленій архітектурі RAG енкодери запитів і документів реалізуються як трансформери, що містять лише енкодерну частину, оскільки їх функція обмежується векторизацією текстових фрагментів. LLM у модулі генерації реалізується як повноцінний трансформер, що включає і енкодер, і декодер.

Процес навчання моделі з такою архітектурою передбачає використання попередньо навчених трансформерів з подальшим спільним донавчанням енкодера запитів і LLM генеративного модуля. Доновчання здійснюється на парах даних, що складаються з користувацького вводу й очікуваного виводу LLM. Енкодер документів не підлягає донавчанням через обчислювальну витратність процесу і експериментально встановлену відсутність необхідності для досягнення високої ефективності системи.

Запропоновано два підходи до реалізації цієї архітектури:

1) RAG-послідовність, яка передбачає отримання k документів, що використовуються для генерації усіх вихідних токенів у відповідь на запит користувача;

2) RAG-токен, який включає ітеративний процес, де для генерації кожного наступного токена здійснюється новий пошук k документів. Це може призвести до використання кількох різних наборів документів при формуванні єдиної відповіді на запит користувача.

Дані підходи демонструють гнучкість архітектури RAG і її здатність адаптуватися до різних сценаріїв застосування.

Використаємо перший підхід і реалізуємо прототип системи за допомогою мови програмування Python (код доступний за посиланням: <https://github.com/Eugene-NAFM/LLM-research-results/commit/f5011b51df7d198da5cdbe2fe5b0f860343ad276>).

Програмна реалізація фінансового асистента працює так.

1. Імпортує та ініціалізує необхідні пакети бібліотек для реалізації функціоналу фінансового асистента.

2. Створює локальну базу даних для зберігання документів та їх метаданих.

3. Завантажує логотип Черкаської ОДА (як приклад і тестовий майданчик).

4. Завантажує файли PDF з фінансової тематики.

5. Створює діалогове вікно для спілкування з моделлю.

6. Користувач ставить запитання щодо елементів чи змісту отриманих документів і як відповідь отримує результат аналізу змісту завантажених документів разом із загальним контекстом, створеним моделлю згідно з контекстом завантажених документів.

Такий підхід до роботи в рамках процесів документообігу дозволяє:

1) автоматизувати рутинні завдання і отримати швидкий доступ до релевантної інформації, що значно підвищить ефективність і працездатність користувачів фінансових органів територіальних громад;

2) отримати доступ до більш точної і контекстуально релевантної інформації, що сприятиме ухваленню обґрунтованіших рішень;

3) оптимізувати бізнес-процеси і зменшити час на обробку інформації за рахунок інтелектуальної обробки даних;

4) забезпечити в рамках використання локальних LLM контроль над конфіденційною інформацією, мінімізуючи ризики, пов'язані з обробкою даних зовнішніми системами;

Таблиця 3. Потенційні ризики впровадження технологій штучного інтелекту в систему управління публічними фінансами і заходи з їх усунення

Категорія ризику	Ризик	Заходи з усунення / мінімізації ризиків
Кібер-безпека	Витоки даних на локальних серверах	Застосування методів і засобів криптографічного захисту інформації і архітектурного підходу Secured by design (архітектура, що враховує всі рекомендації NIST стосовно забезпечення безпеки веб-додатків).
	Шкідливі атаки на локальні моделі ШІ	Проведення експертизи і отримання атестата відповідності комплексної системи захисту інформації (КСЗІ) для інфраструктури використання веб-додатків.
	Ненавмисний витік інформації через локальні LLM	Створення захищених внутрішніх мереж з контролем доступу на всіх рівнях моделі OSI. Контроль доступу до серверів і використання багаторівневої автентифікації.
	Фізичний доступ до локальних серверів	Обмеження і фільтрація зовнішніх підключень. Навчання моделей лише на локальних, анонімізованих даних. Посилення фізичної безпеки серверів (відеоспостереження, обмеження доступу)
Юридичні аспекти	Невизначена відповідальність за рішення ШІ	Створення внутрішніх протоколів щодо відповідальності за автоматизовані рішення. Визначення зон відповідальності.
	Недотримання норм конфіденційності (GDPR та ін.)	Внутрішня політика обробки й зберігання даних відповідно до законодавства. Аудит інформаційних систем на відповідність. Упровадження механізмів внутрішнього аудиту локальних моделей.
	Низька прозорість локальних рішень ШІ	Документування процесів ухвалення рішень ШІ
Технічні склад-нощі	Низька якість або структурованість локальних даних	Очищення і стандартизація даних перед інтеграцією в ШІ.
	Інтеграція локальних ШІ із застарілими системами	Використання інструментів для автоматизації підготовки даних.
	Помилки або ненадійність рішень локального ШІ	Поступова модернізація локальної інфраструктури.
	Високі витрати на підтримку локальної інфраструктури	Використання локальних API для з'єднання з існуючими системами.
	Обмежена продуктивність локальних серверів	Тестування локальних моделей на внутрішніх даних. Наявність резервних систем для перевірки рішень. Оптимізація апаратного забезпечення для локальних серверів. Підтримка локальних спеціалістів з технічного супроводу систем. Використання потужних локальних серверів або кластерів. Оптимізація ресурсів для збільшення продуктивності

Джерело: складено авторами.

5) налагодити безперервне використання, адже система легко адаптується до змін у бізнес-процесах і масштабується відповідно до змін у нормативних, методологічних та інших документах.

Використання технологій штучного інтелекту для оптимізації роботи з даними місцевих фінансових органів територіальних громад, зокрема у системах електронного документообігу, має певні потенційні виклики, які необхідно враховувати. Такими викликами є забезпечення кібербезпеки, юридичного і технічного супроводу впровадження інструментів штучного інтелекту в систему управління публічними фінансами (табл. 3).

Запровадження цих заходів дозволить знизити / усунути ризики і забезпечити ефективне функціонування локальних ШІ-систем у публічних фінансах.

ВИСНОВКИ

Отже, попри те, що технології штучного інтелекту є явищем, зміст якого більшою мірою визначає технологічні аспекти створення нових систем, їх характеристики багато в чому обумовлені економічними процесами. Економічна цінність технологій штучного інтелекту є досить високою. Так, їх використання дозволяє, зокрема, суттєво змінити бюджетний процес на місцевому рівні й удосконалити схеми управління публічними фінансами. Аналіз демонструє можливість запровадження нового рівня взаємодії фахівців місцевих фінансових органів з накопиченою документальною “базою знань” за умов інтеграції пошуково-доповненої генерації з локальною великою мовною моделлю. Така “база знань” з фінансовими, управлінськими і обліковими документами є частиною документообігу в рамках здійснення територіальними громадами діяльності з державного управління. Цифровізація процесів документообігу триває, і незабаром системи електронного документообігу стануть повсюдним рішенням та інструментом у місцевих громадах.

Аналіз наявних локальних LLM і RAG рішень дозволив визначити їх особливості, переваги й недоліки. Запропонована концептуальна архітектура RAG з локальною LLM у контексті використання даних технологій місцевими фінансовими органами демонструє принципові зміни в роботі з великими накопиченими обсягами інформації. Така надбудова до електронного документообігу здатна повністю змінити користувацький досвід експертів місцевих фінансових органів територіальних громад. Розроблений прототип програмного додатку продемонстрував механізм роботи запропонованої архітектури і функціонал прототипу моделі RAG з інтеграцією в локальну модель LLM Ollama. Розробка, впровадження і використання в подальшому таких рішень приведуть до значних економічних заощаджень, оптимізації використання робочого часу фахівців, формування якісно нового досвіду в роботі з інформацією, сприятимуть виявленню нових знань.

Штучний інтелект має величезний економічний потенціал, здатний трансформувати управління публічними фінансами, особливо на локаль-

ному рiвнi. Використання ШІ сприяє значному покращенню ефективності державного управління, автоматизації рутинних процесiв i аналітики, що дозволяє точніше прогнозувати бюджетні показники й оптимізувати розподіл ресурсiв. Іноземний досвід, зокрема Франції та Індонезії, демонструє успішне впровадження ШІ для ідентифікації i моніторингу фінансових ризикiв на місцевому рiвнi, що підтримує більшу фінансову стабільність i прозорість. Ці приклади підкреслюють важливість інноваційного підходу до управління публічними фінансами, що дозволяє урядам оптимізувати використання ресурсiв i забезпечувати економічне зростання в умовах глобальної цифрової трансформації. Упровадження таких технологій в Україні є критично важливим для підвищення конкурентоспроможності економіки й адаптації до сучасних світових трендiв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Kummamuru, K., Tata, S., Dasappa, G., Li, C.-S., Shivaram, M., Chenna, V. et al. (2019). Artificial intelligence based — document processing. *Official Journal of the Patent Office*. 424 p. URL: https://www.ipindia.gov.in/writereaddata/Portal/IPOJournal/1_4816_1/Part-1.pdf
- Yen-Chia, H., Ting-Hao, K., Verma, H., Mauri, A., Nourbakhsh, I., Bozzon, A. (2022). Empowering local communities using artificial intelligence. *Patterns*. Vol. 3. Iss. 3. P. 1—7. <https://doi.org/10.1016/j.patter.2022.100449>
- Serey, J., Quezada, L., Alfaro, M., Fuertes, G., Vargas, M., Ternero, R., Sabattin, J. et al. (2021). Artificial intelligence for data management. *Symmetry*. 13(11). 2040. <https://doi.org/10.3390/SYM13112040>
- Sambetbayeva, M., Kuspanova, I., Yerimbetova, A., Serikbayeva, S., Bauyrzhanova, S. (2022). Development of intelligent electronic document management system model based on machine learning methods. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 1(2(115)), 68-76. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.251689>
- Геєць, В. (2004). Формування дохідної частини бюджету: підсумки, проблеми, перспективи. *Економіка i прогнозування*. № 1. С. 9—30. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_04_1_09_uk.pdf
- Луніна, І., Кириленко, О., Лучко, А. та ін. (2010). Диверсифікація доходів місцевих бюджетiв. За ред. І.О. Луніної. Київ, Ін-т екон. та прогнозiв. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12272/1/Lunina.pdf>
- Рябокiнь, М., Блюма, О., Котух, Є. (2024). Методологічне та програмне забезпечення впровадження електронного документообігу на рiвнi місцевих бюджетiв з використанням ІПК «Місцевий бюджет». *Фінанси України*. № 5. С. 71—91. <https://doi.org/10.33763/fnukr2024.05.071>
- Котух, Є., Коробчинський, М., Рябокiнь, М., Блюма, О., Денисюк, О. (2024). Методи та засоби прогнозування руху коштів місцевих бюджетiв з використанням штучного інтелекту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. (33)(61). 47-61. <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/4109>
- Arntz, M., Gregory, T., Zierahn, U. (2016). The risk of automation for jobs in OECD countries: A comparative analysis. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*. No. 189. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/the-risk-of-automation-for-jobs-in-oecd-countries_5j1z9h56dvq7-en?mod=article_inline

Lewis, P., Perez, E., Piktus, A., Petroni, F., Karpukhin, V., Goyal, N., Kьttler, H. et al. (2020). Retrieval-Augmented Generation for Knowledge — Intensive NLP Tasks. In: Proceedings of the 2021 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society. P. 5998—6008. <https://dl.acm.org/doi/abs/10.5555/3495724.3496517>

Надійшла 29.08.2024

Прорецензована 12.09.2024

Доопрацьована 16.09.2024

Підписана до друку 24.09.2024

REFERENCES

- Kummamuru, K., Tata, S., Dasappa, G., Li, C.-S., Shivaram, M., Chenna, V. et al. (2019). Artificial intelligence-based document processing. *Official Journal of the Patent Office*. 424 p. URL: https://www.ipindia.gov.in/writereaddata/Portal/IPOJournal/1_4816_1/Part-1.pdf
- Yen-Chia, H., Ting-Hao, K., Verma, H., Mauri, A., Nourbakhsh, I., Bozzon, A. (2022). Empowering local communities using artificial intelligence. *Patterns*. Vol. 3. Iss. 3. P. 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.patter.2022.100449>
- Serey, J., Quezada, L., Alfaro, M., Fuertes, G., Vargas, M., Ternero, R., Sabattin, J. et al. (2021). Artificial intelligence methodologies for data management. *Symmetry*. 13(11). 2040. <https://doi.org/10.3390/SYM13112040>
- Sambetbayeva, M., Kuspanova, I., Yerimbetova, A., Serikbayeva, S., Bauyrzhanova, S. (2022). Development of intelligent electronic document management system model based on machine learning methods. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 1(2(115)). 68-76. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.251689>
- Heyets, V. (2004). Formation of the revenue part of the budget: results, problems and prospects. *Economy and Forecasting*. No. 1. P. 9-30. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_04_1_09_uk.pdf [in Ukrainian].
- Lunina, I., Kyrlyenko, O., Luchka, A. et al. (2010). Diversification of local government revenues. Ed. by I.O. Lunina. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12272/1/Lunina.pdf> [in Ukrainian].
- Riabokin, M., Blyuma, O., Kotukh, Ye. (2024). Methodological and software support for the implementation of electronic document circulation at the level of local budgets using the “ISC Local budget” software. *Finance of Ukraine*. No. 5. P. 71-91. <https://doi.org/10.33763/finukr2024.05.071> [in Ukrainian].
- Kotukh, Ye., Korobchynskyi, M., Riabokin, M., Blyuma, O., Denysiuk, O. (2024). Methods and tools for forecasting the cash flow of local budgets using artificial intelligence. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, “Economics” series*. 33(61). 47-61. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/4109> [in Ukrainian].
- Arntz, M., Gregory, T., Zierahn, U. (2016). The risk of automation for jobs in OECD countries: A comparative analysis. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*. No. 189. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/the-risk-of-automation-for-jobs-in-oecd-countries_5j1z9h56dvq7-en?mod=article_inline
- Lewis, P., Perez, E., Piktus, A., Petroni, F., Karpukhin, V., Goyal, N., Kьttler, H. et al. (2020). Retrieval-Augmented Generation for Knowledge-Intensive NLP Tasks. In: Proceedings of the 2021 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society. P. 5998-6008. <https://dl.acm.org/doi/abs/10.5555/3495724.3496517>

Received on August 29, 2024

Reviewed on September 12, 2024

Revised on September 16, 2024

Signed for printing on September 24, 2024

Yevgen Kotukh, Dr. Sci. (Public Administration), PhD (Engineering),
Associate Professor, Professor of the Department of Cybersecurity
Dnipro University of Technology

19, Dmytra Yavornytskoho Ave., Dnipro, 49005, Ukraine

Maryna Riabokin, PhD (Econ.), Associate Professor,
Vice-Rector for Educational and Methodological Work

Kyiv Institute of Business and Technology

1/5, Zoryanyi Lane, Kyiv, 04078, Ukraine

Oleksii Blyuma, Director

Private Enterprise Information and Analytical Center for Computer Financial
Technology “Fintekh-Cherkasy”

45, Heroyiv Dnipra St., Cherkasy, 18021, Ukraine

Oleksandr Denysiuk, PhD Student at the Department of Computer Engineering

Open International University of Human Development “Ukraine”

23, Lvivska St., Kyiv, 03115, Ukraine

ECONOMIC POTENTIAL OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES TO OPTIMIZE FINANCIAL MANAGEMENT OF LOCAL COMMUNITIES IN UKRAINE

The economic potential of using artificial intelligence technologies to optimize financial management of local communities is substantiated. The study outlines the potential opportunities and advantages of using large language models (LLM) in combination with retrieval-augmented generation (RAG) technology. These technologies aim to introduce a new level of interaction between specialists of local financial authorities and the “knowledge base” accumulated through financial, management, and accounting documents. This “knowledge base” is part of document management in conducting public administration activities by territorial communities. Examples of using artificial intelligence tools in public finance management of foreign countries are considered. Vectors of increasing the economic potential of using artificial intelligence technologies in public finance management are identified. The existing local LLM and RAG solutions are analyzed, and their features, advantages and disadvantages are identified.

The conceptual architecture of RAG with local LLM is proposed in the context of these technologies’ use by local financial authorities as an add-on to electronic document management. The prototype software application is developed, demonstrating the operation mechanism of the proposed architecture and the functionality of the RAG model prototype with integration into the local LLM Ollama model. Potential risks of implementing artificial intelligence technologies in the public finance management system are identified and measures are proposed to eliminate or minimize them. A significant economic potential exists in this technology, which can transform public finance management, especially at the local level. The use of these tools contributes to substantial improvement in the efficiency of public administration, automation of routine processes, and analytics, which in turn allows for more accurate forecasting of budget indicators and optimization of resource allocation.

Keywords: *economic potential; forecasting; local budgets; artificial intelligence; machine learning; large language models; RAG; local LLM.*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

RELEVANT QUESTIONS OF INTERNATIONAL ECONOMIC POLICY

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.021>

УДК 332.1+338.2+339.7(510)

JEL: F21, F36, F63, H54, O53

В.Р. СІДЕНКО, д-р екон. наук, чл.-кор. НАН України,
головний науковий співробітник відділу моделювання
та прогнозування економічного розвитку
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: v_sidenko@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4195-5351>

КИТАЙСЬКА ІНІЦІАТИВА «ПОЯС І ШЛЯХ» ЯК СИСТЕМНИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ МІЖНАРОДНОГО РОЗВИТКУ

Проаналізовано еволюцію китайської ініціативи «Пояс і шлях», основні зміни в її пріоритетах і механізмах реалізації. Виявлено головні тренди в стратегії упродовження великих міжнародних інфраструктурних проєктів Китаю, у її механізмах фінансування, їх вплив на процеси міжнародного економічного розвитку та інновацій. Визначено головні проблеми і перешкоди для реалізації вказаної ініціативи та її можливі перспективи.

Ключові слова: стратегічні ініціативи Китаю; ініціатива «Пояс і шлях»; міжнародний економічний розвиток; міжнародні інфраструктурні проєкти; міжнародні інвестиції.

В українському науковому просторі серед присвячених Китаю досліджень проблематика китайської ініціативи «Один пояс, один шлях», яку нині прийнято називати в її скороченому варіанті «Пояс і шлях», посідає одне з чільних місць. Ці питання розглядаються і в загальному контексті китайських геостратегій (Дем'янчук, 2018; Сабадан, 2018; Дікареєв, Шостак, 2018), і в кон-

Ц и т у в а н н я: Сіденко, В. (2025). Китайська ініціатива «Пояс і шлях» як системний інструмент реалізації політики міжнародного розвитку. *Економіка України*. 68. 03 (760). 21-49. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.021>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

кретному ракурсі українських інтересів (Захарін та ін., 2017; Smotrytska, 2020). Особливу увагу привертають опубліковані в Україні праці окремих китайських учених, присвячені впливу реалізації ініціативи на макроекономічні показники КНР (Цзі Чжі, Лимар, 2021), а також її позаекономічним впливам у аспекті поширення китайських цінностей (Сяо Ло, 2021). Водночас слід зазначити, що початок українсько-російської війни фактично призупинив публікацію вітчизняних досліджень за даною тематикою. Це має наслідком те, що важливі зрушення в процесі імплементації ініціативи «Пояс і шлях» фактично опинилися поза увагою наукової спільноти в Україні.

Отже, **мета статті** — здійснити головним чином емпіричний аналіз новітніх тенденцій у реалізації китайської ініціативи «Пояс і шлях», які виявили себе в період 2022—2024 рр., ідентифікувати на основі надійних емпіричних даних важливі еволюційні тренди в цій сфері, включаючи як нові досягнення, так і нові проблеми, визначити можливі перспективи її подальшого розвитку в контексті українських інтересів повоєнного економічного відновлення.

Ініціатива «Пояс і шлях» (Belt and Road Initiative — BRI), висунута восени 2013 р.¹, веде до створення низки суходільних і морських магістральних шляхів, які інфраструктурно зв'язують економіку Китаю з Європою, Західною, Південною і Південно-Східною Азією, а також Східною Африкою. Ідеться про створення інфраструктурних та інших передумов для пріоритетного розвитку економічних відносин з Китаєм — за рахунок зниження транзакційних витрат і ризиків, кращого забезпечення необхідними високоякісними факторами виробництва, а також створення осередків постійної комерційної присутності Китаю в різних частинах світу.

Звичайно, такі наміри не можуть не мати й супротивників, які часто звинувачують Китай у намірах економічної прив'язки держав — учасниць BRI до китайської економіки і виштовхування з ареалу китайського впливу західних конкурентів, принаймні тих, хто не бере в ній участі. Але це категорично заперечується китайським керівництвом, яке постійно наголошує на тому, що ця ініціатива слугує інтересам не лише Китаю, а й усього світу, від-

---

¹ Висунута у вигляді ідеї побудови Економічного поясу Шовкового шляху (Silk Road Economic Belt), здатного відродити старовинний — за китайської династії Хань — маршрут, що з'єднував Китай і всю Азію з Європою і Африкою й був розширений, включаючи морські шляхи, за наступних династій Тан, Сунь, Юань і Мін, а також морського Шовкового шляху XXI ст. (21st Century Maritime Silk Road), що в поєднанні й сформувало ініціативу «Пояс і шлях». Таким чином, уся ідея BRI ґрунтується на загальній цивілізаційній ідеї і певному типі ментальності («дух Шовкового шляху» — Silk Road spirit), яка уходить своїм корінням далеко в стародавню історію — до 140 року до н. е. (The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China, October 2023. BRF. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024)). Це необхідно брати до уваги, знайомлячись з численними критиками цього китайського проекту, які змальовують його як, головним чином, геополітичний проект Китаю (як приклад такого підходу див. Tudoroiu, 2024).

стоє принцип співробітництва, коли виграють усі (win-win cooperation), і має цілі, зафіксовані в Порядку денному сталого розвитку ООН до 2030 р.²

У цьому контексті привернемо увагу до трьох важливих моментів:

по-перше, надзвичайно активне залучення до реалізації цієї ініціативи більшості країн світу — майже півтори сотні країн³ шляхом укладання з ними угод про співробітництво в рамках цієї ініціативи⁴;

по-друге, створення (формальне заснування — у 2014 р., юридичне оформлення — у грудні 2015 р., початок операцій — у 2016 р.) дуже потужного фінансового інструменту для просування цієї ініціативи — **Азійського банку інфраструктурних інвестицій** (АБІІ)⁵ із штаб-квартирою в Пекіні та учасниками з 95 країн світу (членство ще 14 вже формально ухвалено);

по-третє, ініціатива «Пояс і шлях» стала важливим інструментом прагматичної економічної політики, спрямованої на стимулювання формування й розвитку альтернативної моделі процесу глобалізації (Глобалізація 2.0), так званої «новітньої ери міжнародного розвитку» (Zhao Xiaochun, 2018), що дістало в Китаї офіційну назву «Спільне майбутнє для людства» (Shared Future for Mankind).

Аналіз процесу еволюції BRI показує, що за роки свого функціонування ця ініціатива значно еволюціонувала⁶, диверсифікувалася, розвинула

² «Принцип спільного внеску», яким керується Китай стосовно ініціативи BRI, підкреслює, що «BRI є не однією з міжнародних програм допомоги Китаю чи геополітичним інструментом, а спільними зусиллями для спільного розвитку... Усі учасники дотримуються принципів відкритості та інклюзивності, рішуче виступаючи проти протекціонізму, односторонності та гегемонізму і працюючи разом, щоб створити всебічний, тривимірний ландшафт взаємозв'язку». Такою є офіційна позиція КНР (див. детальніше: The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China, October 2023. BRF. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024)).

³ За даними офіційного веб-порталу BRI, станом на 30 жовтня 2024 р. учасниками ініціативи були 41 країна Азії, 52 країни Африки, 27 країн Європи (у тому числі Україна), 13 країн Північної Америки, 9 країн Південної Америки і 12 країн Океанії. (Belt and Road Portal. URL: <https://www.yidaiyilu.gov.cn/country> (дата звернення: 30.10.2024)).

⁴ Серед країн Європи такі угоди було укладено з 17 із 27 країн — членів ЄС, включаючи майже всіх нових його членів, що приєдналися після 2004 р., а також з Австрією, Грецією, Італією, Люксембургом і Португалією. У цілому вони відомі як Ініціатива «16+1» завдяки саміту 16 європейських країн і Китаю від 2016 р., коли були ініційовані угоди із співробітництва. Проте у 2023 р. Італія вийшла з цієї ініціативи. Також припинила участь у ній Естонія.

⁵ Станом на 31 грудня 2023 р. Asian Infrastructure Investment Bank має підписний акціонерний капітал обсягом 100 млрд дол., оплачений капітал — 19,41 млрд дол., сукупні активи — 53,79 млрд дол. (Asian Infrastructure Investment Bank Condensed Financial Statements (Unaudited) for the Three Months Ended March 31, 2023. 50 p. URL: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/financial-statements/.content/index/pdf/AIIB-Q1-2023-Financial-Statements-final.pdf>).

⁶ Щодо еволюції BRI та її адаптації до численних викликів у різних частинах світу див., зокрема: Ehteshami et al., 2024.

численні й багатоканальні зв'язки з іншими китайськими ініціативами у сфері міжнародного розвитку і фактично перетворилася на *комплексний механізм практичної реалізації китайської міжнародної стратегії розвитку для XXI століття*. У структурі цієї ініціативи виокремилися кілька ключових напрямів, навколо яких інтегрується в єдину систему досить розгалужена мережа механізмів і форм взаємодії не лише в суто економічній, але й в позаекономічних сферах діяльності (табл. 1).

У різноманітному комплексі механізмів BRI три аспекти заслуговують на особливу увагу. Насамперед, це *розвиток транспортних коридорів*, які останнім часом, через комплексність механізмів їх розвитку, починають називати «*економічними коридорами*». Їх значення пов'язане не лише з тим, що вони стали первинною основою, навколо якої виникла і розвивається сама ідея «Поясу і шляху», але й з тим, що саме інфраструктурний розвиток, поряд з розвитком інститутів економічної і позаекономічної діяльності, є двоєдиною базою для ефективного процесу розвитку взагалі. Таблиця 2 дає уявлення про масштабність діяльності BRI за цим ключовим напрямом.

Другим украй важливим аспектом є аналіз фінансових механізмів діяльності в рамках BRI та фінансового забезпечення реалізації її масштабних проектів розвитку (табл. 3). У межах цієї ініціативи створено досить розгалужену мережу фінансування з використанням і державних, і недержавних форм акумуляції та вкладення капіталу. Ці механізми включають як налагодження й підтримання тісних постійних зв'язків між національними монетарними і фінансовими інститутами, так і утворення спеціалізованих фінансових інститутів BRI як фінансових інститутів з глобальною сферою діяльності, а також регіонально спеціалізованих установ.

Нарешті, третім важливим аспектом діяльності BRI, який заслуговує на особливу увагу, є виразний акцент останніх років на нових сферах взаємодії, які внаслідок поширення новітніх технологій визначатимуть майбутнє світової економіки. Інтенсивність діяльності в цій сфері підтверджують дані таблиці 4.

Отже, наведена в таблицях 1—4 інформація дає достатнє уявлення про масштабність політики розвитку, яка реалізується через механізми BRI, та його інституційні формати. Водночас ця картина, напевно, буде неповною, якщо не додати аналіз даних про масштаби інвестиційної діяльності в рамках цієї ініціативи та її динаміку в часі. У цьому контексті слід зазначити, що вже в початковий період становлення BRI цей проєкт розвивався досить динамічно. Так, у 2020 р., за даними китайського Green Belt and Road Initiative Center (Central University of Finance and Economics, Beijing), китайські інвестиції у рамках цієї ініціативи в цілому склали 47 млрд дол., у тому числі в країнах Східної Азії — 17,6 млрд, Західної Азії — 8,2 млрд, Африки на південь від Сахари — 7,2 млрд, Близького Сходу і Північної Африки — 5,8 млрд, Південної Америки — 4,2 млрд, Європи — 4,1 млрд, Північної Америки — 0,1 млрд дол. Ці показники, однак, означали помітне зменшення порівняно з піком

Таблиця 1. Ключові компоненти процесу диверсифікації і поглиблення взаємодії у рамках BRI

Головні напрями розвитку BRI * та їх кореляція з Цілями сталого розвитку 2016—2030 ООН	Ключові завдання і проекти розвитку	Приклади найбільших реалізованих або поточних проектів
<p>1. Широка і поглиблена координація політики Ціль 17 сталого розвитку 2016—2030 ООН (зокрема, завдання 17.13—17.17)</p> <p>2. Зростаюча зв'язаність інфраструктури Ціль 9 (зокрема, завдання 9.1, 9.4, 9.а, 9.с) сталого</p>	<p>Створення багаторівневого механізму координації політики і комунікації для узгодження стратегій розвитку, технологічної та економічної політики, а також адміністративних правил і стандартів</p> <p>Координація правил і стандартів</p> <p>Формування в усіх сферах багаторівневої та багатовимірної інфраструктурної мережі — наземної, морської, повітряної та кіберпростору —</p>	<p>BRI інтегрована в низку резолюцій та рішень ООН, укладено угоди про співробітництво з ПРООН і ВООЗ.</p> <p>BRI узгоджена з Порядком денним ООН із сталого розвитку до 2030 р., Генеральним планом інфраструктурної зв'язаності АСЕАН до 2025 р. (Master Plan on ASEAN Connectivity 2025), Прогнозом АСЕАН щодо Індотихоокеанського регіону, Порядком денним Африканського Союзу до 2063 р. і Стратегією Європейського Союзу щодо інфраструктурної зв'язаності Європи та Азії (the European Union's Strategy on Connecting Europe and Asia).</p> <p>Розширення співробітництва через великі багатосторонні платформи (форуми) у відносинах з країнами Азії, у тому числі АСЕАН, Африки, Латинської Америки і Карибського басейну, Центральної та Східної Європи, арабськими державами</p> <p>Китай підписав нормативні документи з національними органами стандартизації, а також регіональними та міжнародними організаціями у сферах, що охоплюють цивільну авіацію, зміну клімату, агропродовольчий сектор, будівельні матеріали, електромобілі, нафто- і газопроводи, логістику, малі гідроелектростанції, океанографію, геодезію і картографування</p> <p>Включає шість коридорів, шість маршрутів, а також багато країн і портів.</p> <p>Цей процес не лише охоплює орієнтацію на «жорстке підключення» в інфраструктурі, а й</p>

Головні напрями розвитку BRI* та їх кореляція з Цілями сталого розвитку 2016—2030 ООН	Ключові завдання і проекти розвитку	Приклади найбільших реалізованих або поточних проектів
розвитку 2016—2030 ООН	<p>з метою зв'язування євразійського континенту з Тихим, Індійським і Атлантичним океанами та інтеграції суходільних і водних шляхів задля створення нових можливостей для розвитку міжнародного поділу праці, розширення глобального ринку і сприяння новому глобальному економічному зростанню</p> <p>Розвиток мережі суходільних економічних (транспортних) коридорів і маршрутів</p> <p>Забезпечення морської інфраструктурної зв'язаності через будівництво, розширення або реконструкцію морської портової інфраструктури</p> <p>Створення Повітряного шовкового шляху BRI (The Air Silk Road)</p>	<p>зміцнює так зване «м'яке підключення» через узгоджені правила і стандарти, а також зв'язки між людьми</p> <p>Див. табл. 2</p> <p>Реалізовано або реалізуються великі проекти — значного збільшення пропускної спроможності порту Пірей у Греції, перетворення на великий логістичний центр порту Гвадар у Пакистані, проектування глибоководного порту Кяукпхю в М'янмі, збільшення пропускної спроможності сипучих вантажів у порту Хамбантога в Шрі-Ланці, глибоководного порту Леккі в Нігерії.</p> <p>Морська мережа BRI вже охоплює (станом на кінець червня 2023 р.) 117 портів у 43 країнах, на яких оперують понад 300 судноплавних компаній, портових підприємств і аналітичних центрів, що приєдналися до морської асоціації Шовкового шляху</p> <p>Створюється через двосторонні угоди про повітряний транспорт, які Китай підписав із 104 країнами — партнерами по BRI, так звану платформу співпраці BRI, відкриту в серпні 2020 р. за</p>

Продовження таблиці 1

Головні напрями розвитку BRI * та їх кореляція з Цілями сталого розвитку 2016—2030 ООН	Ключові завдання і проекти розвитку	Приклади найбільших реалізованих або поточних проектів
<p>3. Безперешкодна, зручна і ефективна торгівля</p> <p>Ціль 17 (зокрема, завдання 17.10—17.12), Ціль 9 (завдання 9.3, 9.5, 9.b) сталого розвитку 2016—2030 ООН</p>	<p>Створення інтермодальних транспортних каналів</p> <p>З'єднання цифрової інфраструктури і побудова Цифрового шовкового шляху (Silk Digital Road)</p> <p>Лібералізація торгівлі та спрощення торговельних процедур</p>	<p>ініціативою Управління цивільної авіації Китаю</p> <p>Залізничний експрес Китай — Європа (China — Europe Railway Express): 86 маршрутів з'єднують увесь євразійський континент з понад 200 містами 25 країн Європи.</p> <p>Експрес-лінія «Китай — Європа суша — море» (China — Europe Land — Sea Express Line). Новий міжнародний торговельний коридор «суша — море» (New International Land-Sea Trade Corridor) забезпечує доставку вантажів у понад 300 портів і більш як 100 країн світу.</p> <p>Нова євразійська швидкісна дорога «суша — море» Ляньюньган — Хоргос (Lianyungang — Khorgos New Eurasian Land — Sea Expressway)</p> <p>Див. позицію 6 «Стабільний прогрес у нових сферах»</p> <p>Ініціатива сприяння безперешкодному торговельному співробітництву вздовж «Поясу і шляху», до якої станом на кінець серпня 2023 р. приєдналося понад 80 країн і міжнародних організацій.</p> <p>Китай підписав 21 угоду про вільну торгівлю з 28 країнами і регіонами.</p> <p>1 січня 2022 р. набула чинності Угода про регіональне всеосяжне економічне партнерство (Regional Comprehensive Economic Partnership — RCEP). RCEP і BRI перетинаються і доповнюють одна одну</p>

Головні напрями розвитку BRI * та їх кореляція з Цілями сталого розвитку 2016—2030 ООН	Ключові завдання і проекти розвитку	Приклади найбільших реалізованих або поточних проектів
<p>4. Різноманітна динаміка фінансової інтеграції</p> <p>Ціль 17 (зокрема, завдання 17.3—17.5) сталого розвитку 2016—2030 ООН</p>	<p>Підтримання стабільності глобальних ланцюгів поставок, промислова кооперація</p> <p>Промислова кооперація, яка стає можливою завдяки стабільним ланцюгам поставок і безперешкодній торгівлі</p> <p>Сприяння розвитку різноманітних механізмів фінансування для підтримки співробітництва в рамках BRI, створення довгострокової, стабільної і сталої інвестиційної та фінансової системи, здатної контролювати ризики. Заснування для цієї мети низки спеціалізованих фінансових інститутів BRI</p>	<p>Взаємопов'язані міжнародні транспортні коридори, створені в рамках BRI, відіграють важливу роль у підтримці стабільності й розвитку глобальних ланцюгів поставок.</p> <p>Інновації у митному оформленні, такі як Партнерство між митницею і залізничними операторами для безпечного й прискореного оформлення вантажів, що перевозяться CR Express (C-TOP)</p> <p>Співпраця в розвитку промислових потужностей у традиційних і нових галузях (цифрова економіка, нові транспортні засоби, ядерна енергетика і технології, зв'язок 5G).</p> <p>Будівництво енергоблоків АЕС з використанням китайської ядерної технології (Пакистан).</p> <p>Китайськими підприємствами спільно з урядами і підприємствами країн-партнерів створено понад 70 індустріальних парків за межами КНР, зокрема у Малайзії, Індонезії, ОАЕ, Єгипті</p> <p>Створено механізми багатосторонньої фінансової співпраці за участю банків; спеціалізовані фінансові інститути BRI — Фонд Шовкового шляху (SRF) і Азійський банк інфраструктурних інвестицій; міжнародні фонди економічного співробітництва з країнами-партнерами; спеціалізовані кредитні лінії китайських банків, призначені для фінансування проектів BRI; спеціалізовані механізми зеленого фінансування; мережі дослідницьких, дорадчих і допоміжних фінансових установ (детальніше див. табл. 3)</p>

Головні напрями розвитку BRI * та їх кореляція з Цілями сталого розвитку 2016—2030 ООН	Ключові завдання і проекти розвитку	Приклади найбільших реалізованих або поточних проектів
<p>5. Міцні основи для зв'язків між людьми</p> <p>Ціль 4 (зокрема, завдання 4.7, 4.a—4.c) і Ціль 17 (зокрема, завдання 17.6—17.8) сталого розвитку 2016—2030 ООН</p>	<p>Забезпечення стійкості боргової системи</p> <p>Створення надійної культурно-ціннісної основи для ефективного розвитку співпраці в рамках BRI</p> <p>У сфері культури і туризму</p> <p>У сфері освіти</p> <p>У сфері науки і досліджень</p>	<p>Китай і 28 країн ухвалили Керівні принципи фінансування розвитку «Поясу і шляху», заохочуючи приділяти значну увагу питанню боргової стійкості та підвищенню спроможності управління боргами.</p> <p>Китай опублікував Рамкову систему стійкості боргу для країн — учасниць BRI (Debt Sustainability Framework for Participating Countries of the Belt and Road Initiative) для можливого використання на добровільній основі</p> <p>Розширення і поглиблення обмінів у сферах культури, туризму, освіти, аналітичних центрів і ЗМІ, сприяння взаємному навчанню між цивілізаціями, культурній інтеграції та інноваціям</p> <p>Створено Міжнародну лігу театрів Шовкового шляху; Міжнародний музейний альянс Шовкового шляху; Мережу мистецьких фестивалів Шовкового шляху, Міжнародний бібліотечний альянс Шовкового шляху, Міжнародний альянс художніх музеїв і галерей Шовкового шляху</p> <p>До кінця червня 2023 р. Китай підписав угоди з 45 країнами-учасницями про взаємне визнання ступенів вищої освіти.</p> <p>Створено програму Шовкового шляху в рамках стипендійної програми китайського уряду; відкрито 313 Інститутів Конфуція і 315 класів Конфуція в 132 країнах-партнерах на базі китайських університетів і коледжів</p> <p>Китай і ЮНЕСКО регулярно проводять Міжнародний молодіжний форум з творчості й спадщини вздовж Шовкового шляху, а також заснували</p>

Головні напрями розвитку BRI * та їх кореляція з Цілями сталого розвитку 2016—2030 ООН	Ключові завдання і проекти розвитку	Приклади найбільших реалізованих або поточних проектів
<p>6. Стабільний прогрес у нових сферах Ціль 6 (зокрема, завдання 6.5, 6.a), Ціль 7 (завдання 7.2, 7.a, 7.b), Ціль 9 (завдання 9.5), Ціль 12 (завдання 12.4, 12.5, 12.a), Ціль 13 (завдання 13.1—13.3, 13.a, 13.b), Ціль 14 (завдання 14.1, 14.2), Ціль 15 (завдання 15.1), Ціль 17 (завдання 17.6—17.9) сталого розвитку 2016—2030 ООН</p> <p>7. Інші пріоритети Ціль 1 (зокрема, завдання 1.1, 1.2, 1.a, 1.b), Ціль 2 (зокрема, завдання</p>	<p>У сфері ЗМІ та діяльності недержавних організацій (НДО)</p> <p>Поширення співробітництва в рамках ініціативи на нові перспективні сфери і впровадження інноваційних форм взаємодії країн-партнерів</p> <p>Глобальна продовольча проблема і управління агропродовольчим сектором</p>	<p>молодіжний дослідницький грант Шовкового шляху. Створено Університетський альянс і Альянс міжнародних наукових організацій (ANSO) в рамках BRI; Консультативну раду Форуму міжнародної співпраці «Пояс і шлях»; Асоціацію аналітичних центрів Шовкового шляху (Silk Road Think Tank Association); Мережу досліджень «Пояс і шлях» (Belt and Road Studies Network)</p> <p>Створено Медіа-спільноту «Пояс і шлях»; Мережу новин «Пояс і шлях» за участі ЗМІ Китаю і країн-партнерів; Мережу співпраці неурядових організацій Шовкового шляху</p> <p>Робота над розбудовою «Шовкового шляху охорони здоров'я» (Health Silk Road) і глобальної спільноти здоров'я для всіх. Ухвалення Керівництва щодо просування «Зеленого поясу і шляху» (Green Belt and Road) і Керівних принципів спільного сприяння зеленому розвитку «Поясу і шляху».</p> <p>Спеціальний план розвитку співпраці в галузі наукових і технологічних інновацій «Пояс і шлях». Створення Цифрового Шовкового шляху (Digital Silk Road). Співробітництво в освоєнні космосу. Новітня пропозиція — Глобальна ініціатива управління розвитком штучного інтелекту (Global AI Governance Initiative **) (див. детальніше табл. 4)</p> <p>Китай оприлюднив «Бачення та дії щодо спільного сприяння сільськогосподарському співробітництву на просторі ініціативи «Пояс і шлях» з країнами-партнерами, підписав понад</p>

Закінчення таблиці 1

Головні напрями розвитку BRI * та їх кореляція з Цілями сталого розвитку 2016—2030 ООН	Ключові завдання і проекти розвитку	Приклади найбільших реалізованих або поточних проектів
2.4, 2.a), Ціль 3 (завдання 3.1—3.4, 3.b—3.d) сталого розвитку 2016—2030 ООН	Здійснення соціальних і гуманітарних проектів	100 документів про співпрацю в галузі сільського господарства і рибальства з майже 90 країнами-партнерами і міжнародними організаціями За останні 10 років китайські фірми запустили понад 300 проектів з подолання бідності, охорони здоров'я та реабілітації

* Подані згідно з формулюваннями документів III Форуму BRI 2023 року; ** Global AI Governance Initiative. *The Third Belt and Road Forum for International Cooperation*. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1019/c127-1231.html

Джерело: складено автором за: The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China, October 2023. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024) та інших матеріалів III Форуму з міжнародного співробітництва в рамках ініціативи «Пояс і шлях» (The Third Belt and Road Forum on International Cooperation Documents, 2023. URL: <http://www.beltandroadforum.org/english/127/index.html>).

Таблиця 2. Економічні (транспортні) коридори і маршрути в рамках BRI

Назва коридору / маршруту	Великі проекти
Китайсько-пакистанський економічний коридор	<i>Реалізовано:</i> автомагістраль Пешавар — Карачі (ділянка Суккур — Мултан); фаза II шосе Каракорум (ділянка Хавеліан — Такот); Лахорська помаранчева лінія метро; вугільні електростанції: Сахівал, Порт Касім, Тар і Хаб; проект Mehra DC transmission; Калотська ГЕС; особлива економічна зона Рашакай
Новий Євразійський наземний міст	<i>Реалізовано:</i> ділянка Белград — Новий Сад залізниці Угорщина — Сербія в Сербії; на ділянці Будапешт — Келебія в Угорщині розпочато укладання колії; Пелешацький міст у Хорватії; автомагістраль Західна Європа — Західний Китай; ділянка Смоковаца — Матешеве траси Бар — Боляре в Чорногорії

Назва коридору / маршруту	Великі проекти
Китайсько-Індокитайський економічний коридор	<p><i>Реалізовано:</i> Китайсько-лаоська залізниця; високошвидкісна залізниця Джакарта — Бандунг як флагманський проект співпраці BRI між Китаєм та Індонезією.</p> <p><i>Розпочато будівництво:</i> залізниця Китай — Таїланд (ділянка Бангкок — Накхонратчасіма)</p>
Китайсько-монгольсько-російський економічний коридор	<p><i>Реалізовано:</i> автомобільний міст Хейхе — Благовещенськ; залізничний міст Тунцзян — Нижньоленинське, що з'єднує Китай і Росію; східний газопровід Китай — Росія.</p> <p><i>Реалізується:</i> Китай, Росія і Монголія офіційно запустили техніко-економічне обґрунтування модернізації та розвитку центральної залізниці економічного коридору Китай — Монголія — Росія</p>
Економічний коридор Китай — Центральна Азія — Західна Азія	<p><i>Реалізовано:</i> автомагістраль Китай — Киргизстан — Узбекистан; газопровід Китай — Центральна Азія. Залізничні лінії транспортування зерна і нафти між Північним Казахстаном і Китаєм працюють разом із залізничним експресом Китай — Європа</p>
Економічний коридор Бангладеш — Китай — Індія — М'янма	<p><i>Реалізовано:</i> трубопровід сирої нафти і газу Китай — М'янма.</p> <p><i>Реалізуються:</i> ділянка Мусе — Мандалай залізниці Китай — М'янма; ділянка Мандалай — Кяукпхю; будівельні проекти в Бангладеш, зокрема міст дружби Бангладеш — Китай і залізничний маршрут Дохазарі — Кокс Базар</p>
Транспортна інфраструктура в Африці	<p><i>Реалізовано:</i> залізниця Момбаса — Найробі; залізниця Аддіс-Абеба — Джибуті;</p> <p><i>Нові проекти</i> *: залізнична колія Лагос — Калабар у Нігерії; розширення залізничної колії стандартної ширини і 15 проектів будівництва автодоріг у Кенії; проект високошвидкісної залізничної магістралі в Марокко; ревіталізація залізничної магістралі TAZARA в Танзанії та Замбії</p>

* Ухвалені на IX Форумі Співробітництва Китай — Африка (вересень 2024).

Джерело: складено автором за: The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China. October 2023. *The Third Belt and Road Forum for International Cooperation*. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024); Dent, 2024a; 2024b.

Таблиця 3. Фінансові механізми підтримки діяльності в рамках BRI

Види фінансового механізму	Приклади впровадження механізму
Міжбанківські механізми багатосторонньої фінансової співпраці	<p><i>Банк розвитку Китаю (China Development Bank — CDB)</i>, за участю якого створено:</p> <ul style="list-style-type: none"> Міжбанківський консорціум Китаю та Центральної і Східної Європи; Міжбанківську асоціацію Китаю і арабських країн; Міжбанківську асоціацію «Китай — АСЕАН»; механізм міжбанківської співпраці АСЕАН-3; Китайсько-африканську міжбанківську асоціацію; Асоціацію фінансових установ розвитку Китаю та країн Латинської Америки і Карибського регіону
Спеціалізовані фінансові інститути BRI	<p><i>Фонд Шовкового шляху (Silk Road Fund — SRF)</i>: до кінця червня 2023 р. уклав угоди щодо 75 проєктів із запланованими інвестиціями близько 22 млрд дол.</p> <p><i>Азійський банк інфраструктурних інвестицій (Asian Infrastructure Investment Bank — АІІВ)</i>: кількість членів АІІВ досягла 109 (з них 95 мають статус повноцінних членів, виконавши всі фінансові зобов'язання в контексті входження до банку); банк схвалив 227 проєктів із загальним обсягом інвестицій 43,6 млрд дол. у сферах транспорту, енергетики, охорони здоров'я та ін., надаючи інвестиційну і фінансову підтримку для інфраструктурного зв'язку, стало-го економічного і соціального розвитку</p>
Міжнародні фонди економічного співробітництва з країнами-партнерами	<p><i>Працюють:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Китайсько-Євразійський фонд економічного співробітництва; Фонд співробітництва Китаю з країнами Латинської Америки та Карибського басейну; Фонд інвестиційного співробітництва Китаю з Центральною та Східною Європою; Інвестиційний фонд співробітництва «Китай — АСЕАН»; Інвестиційний фонд промислового співробітництва Китаю з країнами Латинської Америки та Карибського басейну; Китайсько-Африканський фонд промислового співробітництва. <p>Ці фонди сприяють ефективному розширенню каналів інвестицій та фінансування для країн-партнерів</p>
Спеціалізовані кредитні лінії китайських банків, призначені для фінансування проєктів BRI	<p><i>Китайський банк розвитку і Експортно-імпортний банк Китаю (China Eximbank)</i>: створили спеціальні кредити для BRI. До кінця 2022 р. CDB надав прями фінансові послуги для понад 1300 проєктів BRI, об'єднавши всі види</p>

Види фінансового механізму	Приклади впровадження механізму
<p data-bbox="179 652 510 740">Впровадження спеціалізованих механізмів зеленого фінансування</p> <p data-bbox="179 1256 452 1344">Дослідницькі, дорадчі й допоміжні фінансові установи</p>	<p data-bbox="587 290 1107 466">внутрішніх та іноземних коштів для співпраці. Баланс кредитів China Eximbank для проектів BRI досяг 2,2 трлн юанів, охопивши понад 130 країн-учасниць і залучивши понад 400 млрд дол. інвестицій і понад 2 трлн дол. для фінансування торгівлі.</p> <p data-bbox="565 472 1107 525"><i>Китайська експортно-кредитна страхова корпорація:</i></p> <p data-bbox="587 531 1107 642">забезпечує страхування всієї суми експортних кредитів і активно надає комплексні гарантії для будівництва в рамках ініціативи «Пояс і шлях»</p> <p data-bbox="565 648 1107 707"><i>Промислово-комерційний банк Китаю (Industrial and Commercial Bank of China — ICBC):</i></p> <p data-bbox="587 713 1107 889">найбільший банк КНР і один з найбільших банків світу випустив у травні 2019 р. перші зелені облігації BRBR (Belt & Road Inter-bank Regular Cooperation bond), які відповідали як міжнародним, так і внутрішнім стандартам зелених облігацій.</p> <p data-bbox="565 895 1107 1250">До кінця 2022 р. понад 40 великих світових установ підписали Принципи зелених інвестицій для ініціативи BRI (Green Investment Principles for the Belt and Road) *. Станом на жовтень 2024 р., за даними мережі girbr.net, їх кількість збільшилася до 48 і охоплює не лише провідні банки Китаю і країн Азії, але й такі всесвітньо відомі фінансові структури Заходу, як UBS Group AG (Швейцарія), Société Générale, Credit Agricole-CIB і BNP Paribas (Франція), Standard Chartered Bank (Велика Британія), Deutsche Bank і Commerzbank (Німеччина), Люксембурзька фондова біржа</p> <p data-bbox="565 1256 692 1285"><i>Створено:</i></p> <p data-bbox="587 1291 1107 1432">Центр інновацій та розвитку «Пояс і шлях»; Дослідницький центр фінансово-економічного розвитку «Один пояс, один шлях»; Центр Китаю та МВФ з розвитку потенціалу (China-IMF Capacity Development Center)</p>

* Механізми зеленого інвестування в рамках BRI детально описуються в: Green Development Guidance for BRI Projects Baseline Study Report, December 2020. BRI International Green Development Coalition, 2020 Policy Study Series. 95 p. URL: http://en.brigc.net/Reports/Report_Download/202012/P020201201717466274510.pdf

Джерело: складено автором за: The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China. October 2023. *The Third Belt and Road Forum for International Cooperation*. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024); інтернет-ресурси відповідних установ фінансового сектору.

Таблиця 4. Взаємодія країн — учасниць BRI в нових перспективних сферах

Сфери взаємодії	Основні результати взаємодії
У сфері охорони здоров'я	<p><i>Китай підписав:</i> Меморандум про взаєморозуміння з ВООЗ щодо співпраці в галузі охорони здоров'я в країнах-партнерах BRI; угоди про співпрацю в галузі охорони здоров'я з більш як 160 країнами і міжнародними організаціями.</p> <p><i>Ініціював або брав участь:</i> у дев'яти міжнародних і регіональних механізмах співпраці в галузі охорони здоров'я, включаючи Китайсько-Африканську співпрацю в галузі охорони здоров'я, Китайсько-арабську співпрацю в галузі охорони здоров'я і співпрацю «Китай — АСЕАН» у сфері охорони здоров'я.</p> <p><i>Створено:</i> Альянс розвитку спеціалістів у сфері охорони здоров'я «Пояс і шлях»; Альянс співробітництва лікарень у рамках ініціативи «Пояс і шлях»; дослідницьку мережу політики охорони здоров'я «Пояс і шлях»; Ініціативу партнерства «Пояс і шлях» у галузі вакцин проти COVID-19 за участю 31 країни</p>
У сфері зеленого, низьковуглецевого розвитку	<p>Меморандум про взаєморозуміння з Програмою охорони навколишнього середовища ООН щодо побудови «Зеленого поясу і шляху».</p> <p>Угоди про екологічну співпрацю з більш як 30 країнами і міжнародними організаціями.</p> <p><i>Створено:</i> Партнерство «Пояс і шлях» у сфері зеленого розвитку разом з 31 країною; Міжнародну коаліцію зеленого розвитку в рамках ініціативи «Пояс і шлях» за участю понад 150 партнерів з більш як 40 країн; Енергетичне партнерство «Пояс і шлях» з 32 країнами; Платформу Big Data Service «Пояс і шлях» із захисту екології та навколишнього середовища; Центр обміну і передачі екологічних технологій «Пояс і шлях».</p> <p>Китай узяв зобов'язання припинити будівництво нових вугільних електростанцій за кордоном і активно створювати екологічні фінансові платформи.</p> <p><i>Просування:</i> ініціативи співробітництва Південь-Південь «Пояс і шлях» щодо зміни клімату: 47 меморандумів про взаєморозуміння щодо зміни клімату з 39 країнами-партнерами; демонстраційні зони щодо технологій з низьким вмістом вуглецю в Лаосі, Камбоджі та Сейшельських островах; понад 70 проектів з пом'якшення наслідків зміни клімату і адаптації до них з понад 30 країнами, що розвиваються; ініціативи підтримки енергетичного переходу «Пояс і шлях» зеленими фінансами (травень 2023 р.) Ексімбанку Китаю разом з Китайським банком розвитку, Корпорацією експортно-кредитного страхування Китаю та ін.</p>

Сфери взаємодії	Основні результати взаємодії
<p>Співробітництво в науково-технічних інноваціях</p> <p>Цифровий Шовковий шлях (Digital Silk Road)</p>	<p>Спеціальний план розвитку співпраці в галузі наукових і технологічних інновацій «Пояс і шлях» (жовтень 2016 р.).</p> <p>План дій щодо співпраці в галузі наукових і технологічних інновацій «Пояс і шлях» (травень 2017 р.), спрямований на підвищення інноваційної спроможності в країнах — учасниках BRI за допомогою спільних досліджень, передачі технологій, обмінів у сфері науки, технологій і культури, а також співробітництва між високотехнологічними індустріальними парками.</p> <p>Міжурядові угоди Китаю про науково-технічне співробітництво з понад 80 країнами — партнерами BRI (станом на кінець червня 2023 р.).</p> <p><i>Альянс міжнародних наукових організацій</i> (Alliance of International Science Organizations — ANSO), за участі якого <i>створено</i>: девіять транскордонних платформ передачі технологій, орієнтованих на АСЕАН, Південну Азію, арабські країни, Африку, Латинську Америку та інші регіони; 23 демонстраційні центри сільськогосподарських технологій і понад 50 спільних лабораторій BRI у 22 африканських країнах у таких сферах, як сільське господарство, нова енергетика й охорона здоров'я, саме за допомоги Китаю.</p> <p>Угода з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) про посилення співробітництва BRI у сфері інтелектуальної власності</p> <p><i>Підписано (станом на кінець 2022 р.):</i> Меморандум про взаєморозуміння щодо побудови Цифрового Шовкового шляху з 17 країнами. Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці в галузі електронної комерції з 30 країнами. Меморандум про взаєморозуміння щодо тіснішої інвестиційної співпраці в цифровій економіці з 18 країнами й регіонами.</p> <p><i>Запропоновано:</i> Глобальну ініціативу з безпеки даних. Ініціативу міжнародного співробітництва в цифровій економіці «Пояс і шлях». Ініціативу з побудови партнерства АСЕАН і Китаю щодо співпраці в цифровій економіці. Ініціативу співпраці між Китаєм і Лігою арабських держав щодо безпеки даних. Ініціативу співробітництва у сфері безпеки даних Китаю і Центральної Азії. Рамкову програму партнерства з цифрової економіки БРІКС.</p> <p>Китай взяв на себе провідну роль у розробці Рамкової основи стандартів транскордонної електронної комерції.</p> <p><i>Робота над створенням цифрових коридорів:</i> Китай прокладає декілька міжнародних підводних кабелів, побудував 130 транскордонних наземних кабельних систем.</p>

Сфери взаємодії	Основні результати взаємодії
<p>Співробітництво в освоєнні космосу</p>	<p>Китай розгорнув велику кількість базових станцій 5G, центрів обробки даних, центрів хмарних обчислень і розумних міст, а також сприяв цифровій модернізації та трансформації традиційної інфраструктури, такої як порти, залізниці, шосе, енергетичні мережі й об'єкти водозбереження.</p> <p><i>Успішно реалізовано:</i> великі проекти, що мають ключове значення для цифровізації; Інформаційна гавань Китай — АСЕАН (<i>China-ASEAN Information Harbor</i>); Цифрова платформа для залізничного експресу Китай — Європа (<i>China-Europe Railway Express</i>); Китайсько-арабський онлайн Шовковий шлях (<i>China-Arab Online Silk Road</i>); Платформа даних DBAR Big Earth Data Platform, що здійснює багатомовний обмін даними</p> <p><i>Реалізуються:</i> створення космічного інформаційного коридору BRI (<i>Belt and Road Initiative Space Information Corridor</i>); будівництво телепортів, що з'єднують Південну Азію, Африку, Європу і Америку, а також супутникових наземних станцій та іншої космічної інфраструктури.</p> <p>Через Регіональний освітній центр космічної науки і техніки в Азії та Тихоокеанському регіоні (КНР), який діє під егідою ООН, Китай підготував велику кількість фахівців у галузі космосу для країн-партнерів. Разом з іншими країнами і регіонами Китай побудував Спільний центр дослідження Місяця і глибокого космосу між Китаєм і країнами Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (<i>Cooperation Council for the Arab States of the Gulf — GCC</i>), Спільний центр моніторингу космічного сміття Китаю і ОАЕ, Центр співпраці Ланканг-Меконг для збирання даних спостереження Землі, Прикладний центр Китаю і АСЕАН для здійснення супутникового дистанційного зондування і Китайсько-африканський центр співпраці щодо застосування супутникового дистанційного зондування.</p> <p><i>Функціонують:</i> платформа CNSA-GEO; платформа аналізу і раннього попередження про типові метеорологічні катастрофи Belt and Road; хмарна платформа дистанційного зондування природних ресурсів <i>Satellite Remote Sensing</i>, якими користуються багато країн — партнерів по BRI</p>

Джерело: складено автором за: The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China. October 2023. *The Third Belt and Road Forum for International Cooperation*. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024); інтернет-ресурси відповідних установ.

2015 р., коли загальна сума китайських інвестицій була на 78 млрд дол. більшою, і на 54 % були нижчими за показник 2019 р.⁷

З об'єктивних причин, пов'язаних із запровадженням значних карантинних обмежень, початок пандемії COVID-19 зумовив істотне зменшення китайських інвестицій у рамках BRI. Після закінчення пандемії негативний вплив на цю динаміку стали справляти загальна криза міжнародної безпеки і зростаюча геополітична конфронтація великих держав. Проте слід зазначити, що кількісно оцінити цей негативний вплив складно, оскільки після 2020 р. відсутні опубліковані статистичні дані щодо інвестицій за проектами BRI, а наводяться лише загальні дані про інвестиції у країни — його члени, які, звичайно, є помітно вищими за інвестиції власне за проектами, ухваленими в рамках BRI⁸. У цьому зв'язку більш раціонально відстежувати динаміку співробітництва в рамках ініціативи за інвестиціями в рамках спеціалізованих фінансових інституцій BRI.

Інвестиційна активність Фонду Шовкового шляху (Silk Road Fund) характеризується тенденцією до зростання кількості інвестиційних проектів: якщо у 2015 р. їх було сім на загальну суму, трохи більшу за 5 млрд дол., то станом на кінець червня 2024 р. — вже понад 70 проектів на суму 24,3 млрд дол., понад половину яких направлено в сектор інфраструктури і майже чверть — у енергетику⁹. Проте зміна нахилу кривої зростання інвестицій однозначно свідчить про істотне гальмування темпів їх приросту (рис. 1).

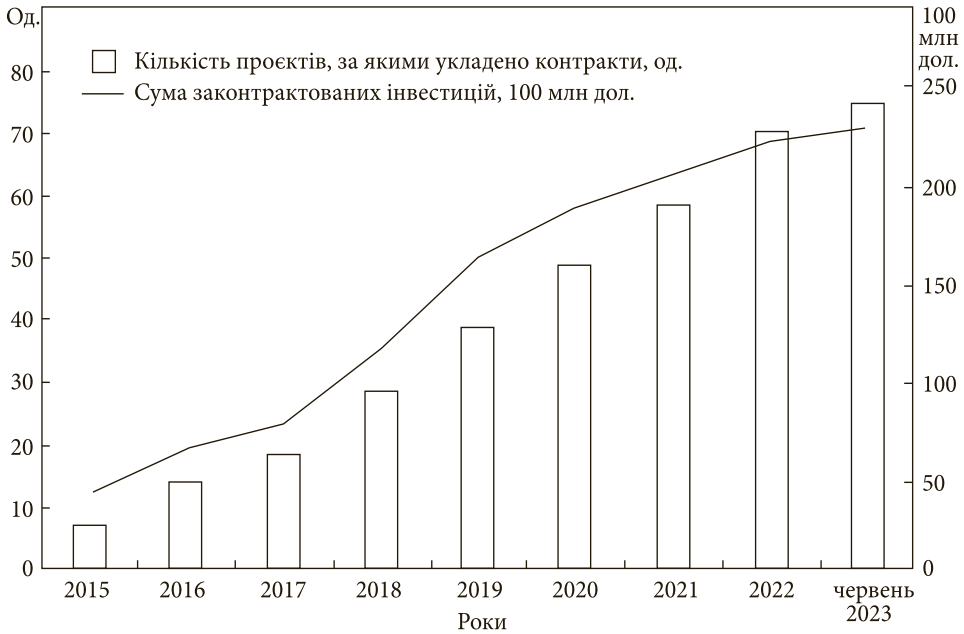
Станом на кінець жовтня 2024 р. Азійський банк інфраструктурних інвестицій мав у своєму портфелі 286 схвалених проектів (рис. 2) загальною вартістю 54,87 млрд дол.; на розгляді перебуває ще 75 проектів¹⁰. Як бачимо, за останні роки річна кількість схвалюваних проектів дещо зменшилася порівняно з

⁷ Buchholz K. Belt & Road Initiative: China's Belt and Road Investment Map. *Statista*. 2021. Jun 14. URL: https://www.statista.com/chart/16075/the-share-of-bri-investment-destinations/?utm_source=Statista+Newsletters&utm_campaign=7e743d9d76-A%E2%80%A6 (дата звернення: 15.10.2024); Nedopil Ch. China's Investments in the Belt and Road Initiative (BRI) in 2000. Beijing: IIGF Green Belt and Road Initiative Center. URL: <https://greenfdc.org/wp-content/uploads/2021/01/China-BRI-Investment-Report-2020.pdf>

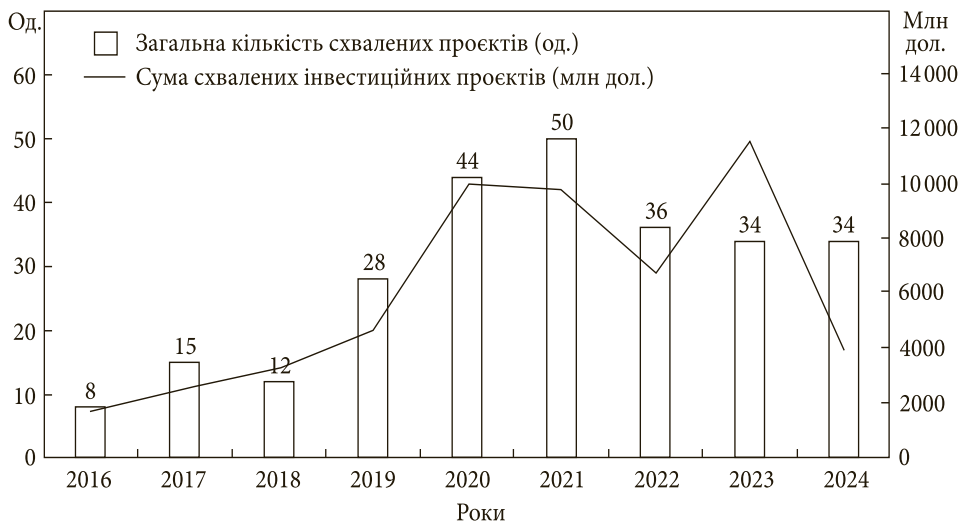
⁸ За оцінками China Global Investment Tracker, який складає Американський інститут підприємництва (American Enterprise Institute), загальний обсяг інвестицій, здійснених Китаєм у відносинах з країнами — членами BRI, загалом становить 409 731 млн дол. (758 проектів), а разом з вартістю контрактів на будівництво — 1 028 581 млн дол. (2203 проекти) (China Global Investment Tracker. *AEI*. URL: <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> (дата звернення: 29.10.2024)).

⁹ The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China. October 2023. *The Third Belt and Road Forum for International Cooperation*. P. 13. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024); Silk Road Fund Investment Portfolio. *Silk Road Fund*. URL: <https://www.silkroadfund.com.cn/enweb/tzdt/tzgl/index.html> (дата звернення: 23.10.2024).

¹⁰ Project Summary as at October 24, 2024. *AIIB*. URL: <https://www.aiib.org/en/index.html> (дата звернення: 24.10.2024).

Рис. 1. Динаміка інвестиційних проектів Фонду Шовкового шляху у 2015—2023 рр.
Джерело: адаптовано автором за: The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future. The State Council Information Office of the People's Republic of China. October 2023. *The Third Belt and Road Forum for International Cooperation*. P. 17. URL: www.beltandroadforum.org/english/n101/2023/1010/c124-895.html (дата звернення: 16.10.2024).

Рис. 2. Динаміка інвестиційних проектів, ухвалених для фінансування АІІВ у 2016—2024 рр. (суми інвестицій за 2024 р. наведено за 30-ма з ухвалених 34 проектів)
Джерело: складено автором за: 2023 AIIB Annual Report. AIIB. 150 p. URL: https://www.aiib.org/en/news-events/annual-report/2023/_common/pdf/2023-AIIB-Annual-Report-final.pdf; Project Summary. Status as at October 24, 2024. AIIB. URL: <https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html> (дата звернення: 24.10.2024).

максимумом 2021 р. Низхідний тренд цих інвестицій можна спостерігати з 2020 р., за винятком стрибка загальної суми ухвалених інвестицій у 2023 р.¹¹

Слід звернути увагу на секторальні пріоритети проектного фінансування з боку АІВ. У його структурі за період 2016—2023 рр. лідирували проекти за механізмом кризового відновлення в період COVID-19 (Crisis Recovery Facility — CRF). У цілому це 68 проектів (у тому числі 35 було спрямовано на забезпечення стійкості та фінансування пріоритетів політики, 15 — на покриття фінансових потреб і проблем з ліквідністю і 18 — на фінансування охорони здоров'я), проекти у сфері енергетики (55), транспорту (43) і мультисекторні проекти (42). На вказані чотири пріоритетні сфери фінансування разом припадає майже 83 % усіх ухвалених за зазначений період проектів.

Водночас слід наголосити, що у 2020 р. АІВ ухвалив свою Корпоративну стратегію 2020, яка орієнтує на фінансування створення інфраструктури майбутнього (Infrastructure for Tomorrow — i4t). Ця стратегія націлює на здійснення інвестицій у вирішення чотирьох наскрізних (тобто характерних для проектів у різних секторах) проблем: 1) створення зеленої інфраструктури (на неї припадає в цілому 154 проекти, або 84,1 % від загальної кількості ухвалених проектів за винятком кредитування за механізмом кризового відновлення в період COVID-19 і спеціальними операціями); 2) забезпечення сполученості та регіонального співробітництва — 44 проекти (24 %); 3) розвиток високотехнологічної інфраструктури — 49 проектів (26,8 %), мобілізація приватного капіталу для здійснення інвестицій — 87 проектів (47,5 %)¹². Останнє завдання набуває дедалі більшого значення, зважаючи на наміри диверсифікувати джерела акумуляції інвестиційних коштів і відійти від домінування державних інвестицій у проектному фінансуванні.

Останнім часом в умовах зростаючого глобального протистояння й геополітичної конкуренції за вплив на країни Глобального Півдня Китай нарощує зусилля з активізації політики BRI на африканському континенті, що має виняткове стратегічне значення з огляду на швидке зростання людського і економічного потенціалів країн Африки в сучасному світі та потенційну місткість африканського ринку, який дедалі більше інтегрує національні ринки країн Африки. У цьому контексті III Форум Співробітництва Китай — Африка (вересень 2024 р.) ознаменував взяття Китаєм зобов'язань на виділення понад 50 млрд дол. протягом наступних трьох років у рамках укладених контрактів, меморандумів про взаєморозуміння і підписаних угод про участь у проектах BRI в країнах Африки (серед них найбільші реципієнти — Кенія, Нігерія, Танзанія, Замбія, Зімбабве). Ці проекти передбачають інвестиції, зокрема, у будівництво залізничної колії Лагос — Калабар у Нігерії, розширення залізничної колії стандартної ширини і 15 проектів будівни-

¹¹ Цей «стрибок» відображає насамперед помітне зростання суми знов ухвалених проектів, проте реально виділена протягом 2023 р. сума (5,75 млрд дол.) була значно меншою, ніж у 2022 р. (6,42 млрд дол.).

¹² 2023 AIIB Annual Report. 150 p. P. 4. URL: https://www.aiib.org/en/news-events/annual-report/2023/_common/pdf/2023-AIIB-Annual-Report-final.pdf

цтва автодоріг у Кенії, проєкт високошвидкісної залізничної магістралі в Марокко, ревіталізацію залізничної магістралі TAZARA в Танзанії і Замбії, здійснення проєкту з відновлювальної енергетики потужністю 220 мВт і будівництво двох сонячних електростанцій у Замбії, а також сонячної електростанції потужністю 100 мВт у Ботсвані¹³.

Оцінка загального впливу реалізації BRI на економічний розвиток країн-учасниць і світову економіку в цілому є досить складною проблемою, зважаючи на постійну диверсифікацію механізмів цієї ініціативи і наявність множинних каналів її як прямого, так і опосередкованого впливу на процес розвитку. Одна з таких спроб була реалізована в рамках спеціального дослідницького проєкту Світового банку¹⁴. Це дослідження стверджувало, що до введення в дію BRI економіки країн, розташованих уздовж шести коридорів ініціативи, торгували одна з одною і рештою світу в середньому на 30 % менше, і вони мали на 70 % менший потенціал поглинання прямих іноземних інвестицій. Розрахунки вказували, що проєкти транспортної інфраструктури в рамках BRI зменшують світові торговельні витрати на 1,8 %, а торговельні витрати вздовж економічного коридору Китай — Центральна Азія — Західна Азія — на 10 %. Згідно з вказаним дослідженням, реалізація ініціативи зумовлюватиме зростання торгівлі в діапазоні від 2,8 до 9,7 % для економік, розташованих уздовж транспортних коридорів, і від 1,7 до 6,2 % — у всьому світі, а зростання глобального реального доходу дорівнюватиме від 0,7 до 2,9 %.

Однак сьогодні такі прогностичні оцінки, радше за все, не повністю відповідають реальності. Поява принципово нових сфер взаємодії, особливо в новітніх секторах економіки, виводить результати діяльності BRI далеко за межі сфери транспортної інфраструктури, створює потенційно значний і перманентно зростаючий синергетичний вплив взаємодії у рамках комплексних проєктів розвитку, *орієнтованих на майбутнє й здатних породжувати відчутні позитивні ефекти емерджентного характеру*, які важко заздалегідь оцінити і виразити кількісно. Очевидно, ідеться про появу якісно нових можливостей розвитку, які, однак, не реалізуються автоматично, а потребують відповідних передумов з боку загального клімату для розвитку світової економіки.

У цьому контексті важливо взяти до уваги низку перешкод, які виникають на шляху успішного розвитку BRI й потребують відповідних заходів економічної політики та інституційних рішень.

1. Практика показала, що нарощування кількості інвестиційних проєктів ще не є гарантією ефективного впливу на економічний розвиток. Чимало

¹³ Dent A. China in Africa: August 2024. *Council on Foreign Relations*. 2024. Sep 03. URL: <https://www.cfr.org/article/china-africa-august-2024> (дата звернення: 12.10.2024); Dent A. China in Africa: September 2024. *Council on Foreign Relations*. 2024. Sep 27. URL: <https://www.cfr.org/article/china-africa-september-2024> (дата звернення: 12.10.2024).

¹⁴ Belt and Road Economics: Opportunities and Risks of Transport Corridors. *World Bank. Main Report*. 2019. Vol. 1 of 2. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/715511560787699851>

таких проєктів у минулому характеризувалося надмірними витратами і тривалими термінами реалізації (а відтак, і низькою прибутковістю) і незначною фінансовою стійкістю — характеристиками, які нерідко супроводжують великі за обсягом державні інвестиції. У процесі реалізації BRI значно актуалізувалася проблема ефективності інвестицій, і її розв'язання навряд чи є можливим поза значно більш широким залученням до реалізації цієї ініціативи різноманітних приватних інвесторів та інститутів приватного інвестування.

2. Інтенсивний процес державного інвестування в рамках великих проєктів завжди є сприятливим середовищем для нецільового використання коштів і корупційної практики. BRI не стала в цьому винятком. Зважаючи на численні приклади корупційної практики при реалізації великих проєктів розвитку в минулому, Китай приділяє велику увагу запровадженню в рамках BRI так званого «чистого управління», що розглядається як невід'ємна умова стабільного і стійкого розвитку цієї ініціативи. У квітні 2019 р. разом з відповідними країнами, міжнародними організаціями і представниками ділових і академічних кіл Китай запустив Пекінську ініціативу «Чистого шовкового шляху». Ця ініціатива спонукає китайські компанії, які розширюють свою діяльність у всьому світі, виконувати операції у правовому полі, дотримуватись нормативних вимог законів Китаю і приймаючих країн, а також міжнародних норм, пом'якшувати операційні ризики за кордоном, посилювати нагляд за проєктами і управління ними, щоб забезпечити реалізацію чистих, економічно ефективних і високоякісних проєктів. У листопаді 2020 р. понад 60 китайських підприємств, які беруть участь у широкому співробітництві в рамках BRI, спільно виступили з Ініціативою доброчесності й відповідності для підприємств BRI (Integrity and Compliance Initiative for BRI Enterprises). Вирішенню проблеми «чистого управління» сприяє і посилення співробітництва в податковій сфері через механізм співпраці податкових адміністрацій ініціативи «Пояс і шлях».

3. Процес реалізації BRI супроводжується накопиченням боргів з боку країн, які залучають ресурси для реалізації інвестиційних проєктів¹⁵. Це є прямим наслідком того, що багато реципієнтів проєктів BRI — це країни з невисоким рівнем розвитку, де існують численні проблеми в національному соціально-економічному середовищі, які знижують ефективність інвестиційної діяльності. Для деяких країн наростання боргів перетворилося на відчутну проблему (боргову пастку), отже, виникають питання щодо можливих механізмів управління такими боргами.

4. У процесі реалізації BRI нерідко постає проблема браку ресурсів однієї країни (навіть такої великої і успішної в економічному плані, як Китай) для забезпечення найвищого технологічного рівня проєктів, що реалі-

---

¹⁵ За оцінками, Китай надав країнам, що розвиваються, понад 1 трлн дол. у рамках своєї ініціативи «Пояс і шлях», причому 80 % цієї суми припадають на країни, які перебувають у стані фінансових труднощів (Lu M. Ranked: The Top 20 Countries in Debt to China. *Visual Capitalist*. 2024. Apr 29. URL: <https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-top-20-countries-in-debt-to-china/> (дата звернення: 05.11.2024)).

зуються. У цьому контексті актуалізуються питання впровадження різноманітних форм багатостороннього співробітництва із залученням зовнішніх партнерів (які формально не є учасниками BRI), а також більш широкого застосування механізмів співробітництва з МФО і західними нефінансовими партнерами — задля кращого доступу до фінансових ресурсів, нових технологій і розподілу ризиків.

5. Попри значні позитивні зрушення в бік реалізації у рамках BRI екологічних проєктів, залишається актуальною проблема поліпшення орієнтації на екологічні й соціальні стандарти в процесі оцінювання, розробки і реалізації проєктів BRI відповідно до кращої міжнародної практики щодо управління екологічними і соціальними ризиками (environmental impact assessment — EIA, environmental and social risk management — ESMS), а також інтегрування принципів зеленого інвестування в корпоративне управління.

6. Проблеми порушення ланцюгів поставок, які початково виникли через пандемію COVID-19, а згодом посилюються через глобальне протистояння великих держав світу, ставлять під сумнів можливість ефективної реалізації низки великих проєктів. Розрив старих виробничих і логістичних ланцюгів та їх заміщення новими ланцюгами є прямим наслідком зростаючої політизації економічних процесів, яка зумовлює посилення комерційних ризиків, збільшення трансакційних витрат, виникнення дефіциту окремих компонентів виробництва, порушення термінів поставок, наростання розмірів страхових платежів і, відповідно, збільшення компоненту страхової складової у цінах товарів. Ці додаткові витрати і втрати можуть повністю поглинути потенційні вигоди від інвестицій і ставити під сумнів достовірність раніше сформованих інвестиційних проєктів.

7. Істотний виклик для практичної реалізації політики BRI становить процес створення останнім часом альтернативних інституцій і механізмів за участю країн Заходу і окремих держав Глобального Півдня, які механізмами BRI можуть скласти істотну конкуренцію¹⁶. Зазначена загроза посилюється внаслідок наростання суперечностей, зумовлених різним позиціонуванням провідних країн Заходу й окремих країн Глобального Півдня в нинішній глобальній системі, ураженій кризою міжнародної безпеки, і запровадження в цьому контексті обмежувальних заходів у торговельній та інвестиційній політиці.

---

¹⁶ Серед них: ініційовані США Індо-Тихоокеанська рамкова економічна угода для забезпечення процвітання (Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity — IPEF) і Партнерство для глобальних інвестицій та розвитку інфраструктури (Partnership for Global Investment and Infrastructure — PGII), низка американських ініціатив стосовно Африки (Prosper Africa Build Together Campaign, Feed the Future, Power Africa Initiative) і Латинської Америки (стимулювання діяльності Американського партнерства для економічного процвітання — Americas Partnership for Economic Prosperity), укладення Європейським Союзом і об'єднанням MERCOSUR угоди про партнерство, а також спроби активізації політики Європейського Союзу щодо Африки і країн Євро-Середземноморського партнерства (Euro-Mediterranean Partnership).

Особливо слід наголосити на тому, що в розвинутих країнах Заходу китайська ініціатива «Пояс і шлях» розглядається переважно в руслі стратегічного суперництва як «визначальної риси міжнародної політики в Індо-Тихоокеанському регіоні» (Kai He, Feng Liu, 2024), у тому числі конкурентної динаміки двох проєктів наведення порядку в Індійсько-Тихоокеанському регіоні — BRI й очолюваної США «Вільної та відкритої Індійсько-Тихоокеанської зони» (Free and Open Indo-Pacific — FOIP). При цьому акцент ставиться на геополітичних іграх, можливостях використовувати вказані інституційні проєкти для (пере)впорядкування Індо-Тихоокеанського регіону відповідно до своїх політичних уподобань, залучення для цього інших «гравців» регіону (Австралії, Нової Зеландії, Індії, Японії, Південної Кореї, а також Тайваня, таких інститутів, як АСЕАН, AUKUS, QUAD, Форум тихоокеанських островів) (Lai-Ha Chan, Pak K. Lece, 2024). Подібний підхід спостерігається і в аналізі стосовно Латинської Америки й регіону Карибського басейну (Li Xing, Vadell, 2024), який також ведеться під кутом зору «зростаючої гегемоністичної конкуренції» між Китаєм і США.

Виразними є спроби поставити під сумнів здатність КНР забезпечити ефективну реалізацію своєї міжнародної стратегії. Так, наприклад, дуже авторитетний світовий дослідницький центр Chatham House, відштовхуючись від наявності в політиці BRI певних проблем і викликів, намагається їх генералізувати до рівня загального висновку, що BRI начебто «йде в нікуди», стикається з тим, що «окремі елементи його взаємодії з Глобальним Півднем більше не є присмаком дня, частково через те, що деякі з його програм включають серйозні кліматичні та фінансові ризики без належної перевірки третьою стороною»¹⁷.

При цьому увага фокусується на пошуку і примноженні ідей щодо наявності у відносинах Китаю з країнами Глобального Півдня об'єктивно існуючих суперечностей, які унеможливають реалізацію КНР своєї стратегії. Так, інше дослідження Chatham House за результатами III Форуму співробітництва Китай — Африка (Forum on China-Africa Cooperation — FOCAC) стверджує, що виявилася «потенційна напруженість між геополітичними амбіціями Китаю і поглядами неоднорідного континенту, який швидко змінюється»¹⁸. До цих ліній напруження відносять проблему боргів (Китай володіє 12 % усіх боргів Африки), адже стверджується, що «Китай не запропонував широке списання боргів у FOCAC, на що багато африканських держав сподівалися, щоб усунути зростаюче занепокоєння з приводу прийнятності боргу». Автори вважають, що це сигналізує про зрушення в бік більш стриманої і прагматичної китайської політики кредитування, зосередженої на торговельних відносинах, а не

¹⁷ Yu Jie. Beijing briefing: is the Belt and Road going nowhere? *Chatham House*. 2022. Oct 18. URL: <https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2022-08/beijing-briefing-belt-and-road-going-nowhere> (дата звернення: 12.10.2024).

¹⁸ Amare T., Obe A.V. China-Africa Summit: why the continent has more options than ever. *Chatham House*. 2024. Oct 02. URL: <https://www.chathamhouse.org/2024/09/china-africa-summit-why-continent-has-more-options-ever> (дата звернення: 12.10.2024).

на інвестиціях у інфраструктуру, які ведуть до накопичення боргів. Китай звинувачують у тому, що він цілеспрямовано зміцнює відносини з африканськими елітами, «одночасно просуваючи однопартійну модель управління, яка суперечить західним демократичним ідеалам», тоді як африканські держави прагнуть диверсифікувати свої міжнародні відносини, «шукаючи ширших економічних партнерств і партнерств у сфері безпеки».

Але окремі західні дослідники дають оцінки ініціативи BRI поза межами окресленого мейнстриму, відзначаючи, зокрема, що Китай є одним з найбільших інвесторів у периферійних країнах, де китайські позики відрізняються від західних тим, що мають значно нижчі відсотки, зосереджені на розбудові інфраструктури, а не на отриманні ренти, і «ніколи не використовуються як політичний важіль», щоб змусити своїх партнерів прийняти шкідливу політику «структурної перебудови», з чим пов'язані західні позики (Ferrana, 2024)¹⁹.

Для України питання можливої участі в реалізації китайської ініціативи «Пояс і шлях» було найбільш актуальним у другій половині 2010-х років, коли українсько-китайські економічні відносини досягли свого максимуму. У 2015 р. Міністерством економічного розвитку і торгівлі України і Міністерством комерції КНР було підписано протокол про зміцнення співпраці зі спільної реалізації ідеї побудови економічного поясу Великого шовкового шляху. А з 2016 р. в Україні відбулися кілька форумів, присвячених поширенню ідеї Шовкового шляху на територію України, чому мало сприяти створення у 2015 р. Китайської торгової асоціації в Україні, а у 2016 р. — входу Торгово-промислової палати України до складу членів Міжнародної торгової палати Шовкового шляху (Silk Road Chamber of International Commerce Limited — SRCIC). Нарешті, у 2017 р. було офіційно ухвалено План дій щодо реалізації цієї ініціативи відносно України, а у 2020 р. — Програму співробітництва до 2025 р. Проте цим планам не судилося збутися.

Невдачі в реалізації в Україні у 2010-х роках низки китайських інвестиційних проєктів²⁰ справили значний негативний демонстраційний ефект і відчутно знизили наміри китайських компаній щодо подальшого інвестування в Україну. Проте найбільшим негативним чинником для реалізації китайських проєктів в Україні стали фактори політичного характеру і найбільший з них — війна в Україні, оскільки Китай своєю економічною політикою став допомогати російській військовій економіці. Цей *непримиренний політичний конфлікт фактично повністю заблокував шляхи участі України в проєктах і програмах, що реалізуються в рамках китайської ініціативи BRI*. Однак з позиції перспектив повоєнного відновлення еконо-

¹⁹ У цьому дослідженні зазначається, що починаючи з 2000 р. КНР за 20 років допомогла африканським країнам побудувати 13 тис. км залізниць і 100 тис. км автомагістралей. Більшість з них було зведено в рамках ініціативи «Пояс і шлях».

²⁰ Поліщук О. Китайські гроші на службі української економіки. *Укрінформ*. 2020. 28 груд. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3161101-kitajski-grosi-na-sluzbi-ukrainskoi-ekonomiki.html> (дата звернення: 30.08.2024).

міки України цю опцію все ж таки не варто ігнорувати. Її можливі перспективи істотно залежатимуть від параметрів майбутнього мирного устрою, ступеня переосмислення політики воєнного і передвоєнного часів, прагматичної оцінки нових можливостей в умовах світової економіки, яка швидко і кардинально змінюється в період епохальних технологічних інновацій і глобальних соціально-економічних зрушень.

ВИСНОВКИ

Китайська ініціатива «Пояс і шлях» стала важливим інструментом для стимулювання формування й розвитку альтернативної моделі процесу глобалізації (Глобалізація 2.0), «нової ери міжнародного розвитку», що реалізується відповідно до китайської стратегічної концепції «Спільне майбутнє для людства». За більше ніж десятиліття свого функціонування ініціатива BRI значно еволюціонувала, диверсифікувалася, розвинула багатоканальні зв'язки з іншими китайськими ініціативами щодо міжнародного розвитку і фактично перетворилася на комплексний механізм реалізації китайської стратегії розвитку для XXI ст.

У різноманітному комплексі механізмів BRI пріоритетне значення мають три напрями: розвиток транспортних коридорів, які останнім часом, унаслідок комплексності механізмів їх розбудови, стали називатись «економічними коридорами»; створення розгалуженої мережі фінансування, включаючи утворення спеціалізованих фінансових інститутів BRI; виразний акцент останніх років на нових сферах взаємодії, які технологічно визначатимуть майбутнє світової економіки.

Незважаючи на безсумнівні досягнення в імплементації ініціативи «Пояс і шлях», існує низка перешкод на шляху її реалізації: 1) надмірність витрат і тривалі терміни втілення ряду великих проєктів, їх невисока прибутковість і незначна фінансова стійкість; 2) недостатнє залучення до реалізації ініціативи приватних інвесторів та інститутів приватного інвестування; 3) наявність випадків нецільового використання коштів і корупційної практики, що потребує ефективного впровадження ухваленої урядом концепції «чистого управління» («Чистий шовковий шлях»); 4) накопичення значних боргів перед Китаєм з боку країн, де реалізуються проєкти BRI; 5) проблема браку ресурсів для самостійного забезпечення найвищого технологічного рівня проєктів, що потребує залучення зовнішніх партнерів, більш широкого застосування механізмів співробітництва з МФО і західними нефінансовими партнерами; 6) усе ще недостатня орієнтація учасників проєктів, у тому числі на рівні корпоративного управління, на екологічні й соціальні стандарти; 7) істотні порушення ланцюгів поставок, що посилюються через глобальне протистояння великих держав світу і ставлять під сумнів можливість ефективної реалізації низки великих проєктів.

З позиції політики повоєнного відновлення економіки України можливі перспективи використання опцій політики «Пояс і шлях» істотно залежа-

тимуть від конкретних політичних та економічних умов повоєнного розвитку, об'єктивної переоцінки уроків минулого всіма країнами і прагматизму в підході до шляхів формування політики розвитку на якісно новій технологічній основі в якісно новому форматі глобалізаційних процесів.

В умовах глобальної безпекової кризи і загострення геополітичного суперництва китайська політика в межах ініціативи «Пояс і шлях» стикається з низкою серйозних викликів, які можуть зумовити її істотну модифікацію в майбутньому. З огляду на це, необхідними є подальші дослідження з акцентом на можливості впливу конкурентних до BRI політики та інституційних утворень, зміни географії торговельних та інвестиційних потоків у рамках ініціативи, а також зміни пріоритетів усередині самого складного комплексу напрямів її політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Дем'янчук, О. (2018). Проект «Один пояс, один шлях»: геостратегія по-китайськи. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. № 5. С. 179—186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_2018_5_17
- Сабадан, О. (2018). Ініціатива «Пояс та Шлях» як новий інструмент зовнішньої політики Китайської Народної Республіки. *Гілея: науковий вісник*. Вип. 137. С. 387—390. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_137_98
- Дікареєв, О., Шостак, Л. (2018). Китайська стратегія «одного поясу та одного шляху». *Формування ринкових відносин в Україні*. № 5. С. 69—78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2018_5_12
- Захарін, С., Левчук, Н., Лі, І. (2017). Перспективи китайсько-українського співробітництва в контексті реалізації ініціативи «Один пояс — Один шлях». *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. № 6. С. 24—28. URL: <https://www.inter-nauka.com/ua/issues/economic2017/6/2960>
- Smotrytska, M. (2020). Chinese initiative of Belt and Road in Ukrainian realities: accomplishments and failures. *Китаєзнавчі дослідження*. № 2. С. 133—144. <https://doi.org/10.51198/chinesest2020.02.133>
- Цзі, Чжі, Лимар, В. (2021). Макроекономічні показники Китаю в контексті ініціативи «Один пояс, один шлях». *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. № 1. С. 49—56. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-1-6857>
- Сяо, Ло (2021). Ініціатива «Один пояс, один шлях» у векторі поширення китайських цінностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 43. Т. 2. С. 28—33. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-5>
- Tudoroiu, T. (2024). *The Geopolitics of China's Belt and Road Initiative*. London; New York, Routledge, Taylor & Francis Group. 326 p. <https://doi.org/10.4324/9781032616001>
- Ehteshami, A, Houghton, B., Liu, J. (Eds.) (2024). *China Moves West: the Evolving Strategies of the Belt and Road Initiative*. Boulder; London, Lynne Rienner Publishers. <https://doi.org/10.1515/9781685859855>
- Kai He, Feng Liu (Eds.) (2024). *China's Bilateral Relations and Order Transition in the Indo-Pacific*. Singapore; Hackensack, NJ, World Scientific. 350 p. <https://doi.org/10.1142/q0480>
- Chan, Lai-Ha, Lee, Pak K. (Eds.) (2024). *China-US Great-power Rivalry: the competitive dynamics of order-building in the Indo-Pacific*. New York, Routledge. 242 p. <https://doi.org/10.4324/9781003392958>

- Li Xing, Javier Vadell (Eds.) (2024). *China-US Rivalry and Regional Reordering in Latin America and the Caribbean*. Abingdon, Oxon; New York, NY, Routledge, Taylor & Francis Group. 290 p. <https://doi.org/10.4324/9781032664941>
- Ferrana, K. (2024). *Why the World Needs China: Development, Environmentalism, Conflict Resolution & Common Prosperity*. Atlanta, Clarity Press, Inc. 416 p. URL: <https://www.claritypress.com/product/why-the-world-needs-china/>

Надійшла 19.11.2024

Прорецензована 27.12.2024

Доопрацьована 16.01.2025

Підписана до друку 29.01.2025

REFERENCES

- Demianchuk, O. (2018). The project «One belt, one way»: Chinese geostrategy. *Precarpathian bulletin of the Shevchenko Scientific Society*. No. 5. P. 179-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_2018_5_17 [in Ukrainian].
- Sabadan, O. (2018). Belt and Road initiative as a new foreign policy instrument of the People's Republic of China. *Hileya: scientific bulletin*. Vol. 137. P. 387-390. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_137_98 [in Ukrainian].
- Dikarev, O., Shostak, L. (2018). Chinese strategy of «one belt and one way». *Market Relations Development in Ukraine*. No. 5. P. 69-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2018_5_12 [in Ukrainian].
- Zakharin, S., Levchuk, N., Li, Y. (2017). Possibilities Chinese-Ukrainian cooperation in the context of the “One zone — one road”. *International Scientific Journal “Internauka”. Series: “Economic Sciences”*. No. 6. P. 24-28. URL: <https://www.inter-nauka.com/ua/issues/economic2017/6/2960> [in Ukrainian].
- Smotrytska, M. (2020). Chinese initiative of Belt and Road in Ukrainian realities: accomplishments and failures. *Chinese Studies*. No. 2. P. 133-144. <https://doi.org/10.51198/chinesest2020.02.133>
- Ji, Zhi, Lyamar, V. (2021). Macroeconomic indicators of China in the context of the “One belt, one road” initiative. *International Scientific Journal “Internauka”. Series: “Economic Sciences”*. No. 1. P. 49-56. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-1-6857> [in Ukrainian].
- Xiao, Luo (2021). “One belt — one road” initiative in the vector of spreading Chinese values. *Current Issues of the Humanities*. Vol. 43. Iss. 2. P. 28-33. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-5> [in Ukrainian].
- Tudoroiu, T. (2024). *The Geopolitics of China's Belt and Road Initiative*. London; New York, Routledge, Taylor & Francis Group. 326 p. <https://doi.org/10.4324/9781032616001>
- Ehteshami, A., Houghton, B., Liu, J. (Eds.) (2024). *China Moves West: the Evolving Strategies of the Belt and Road Initiative*. Boulder; London, Lynne Rienner Publishers. <https://doi.org/10.1515/9781685859855>
- Kai He, Feng Liu (Eds.) (2024). *China's Bilateral Relations and Order Transition in the Indo-Pacific*. Singapore; Hackensack, NJ, World Scientific. 350 p. <https://doi.org/10.1142/q0480>
- Chan, Lai-Ha, Lee, Pak K. (Eds.) (2024). *China-US Great-power Rivalry: the competitive dynamics of order-building in the Indo-Pacific*. New York, Routledge. 242 p. <https://doi.org/10.4324/9781003392958>

Li Xing, Javier Vadell (Eds.) (2024). *China-US Rivalry and Regional Reordering in Latin America and the Caribbean*. Abingdon, Oxon; New York, NY, Routledge, Taylor & Francis Group. 290 p. <https://doi.org/10.4324/9781032664941>

Ferrana, K. (2024). *Why the World Needs China: Development, Environmentalism, Conflict Resolution & Common Prosperity*. Atlanta, Clarity Press, Inc. 416 p. URL: <https://www.claritypress.com/product/why-the-world-needs-china/>

Received on November 19, 2024

Reviewed on December 27, 2024

Revised on January 16, 2025

Signed for printing on January 29, 2025

Volodymyr Sidenko, Dr. Sci. (Econ.), Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Chief Research Fellow of the Department of Economic Development Modeling and Forecasting Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine 26, Panasas Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

CHINA'S BELT AND ROAD INITIATIVE AS A SYSTEMIC TOOL FOR IMPLEMENTING INTERNATIONAL DEVELOPMENT POLICY

The author analyzes the evolution of China's Belt and Road Initiative, the main changes in its priorities and implementation mechanisms. It is shown that this initiative has become a comprehensive mechanism for implementing China's development strategy for the 21st century "Community with a shared future for mankind" and an important tool for the formation and development of an alternative model of the globalization process. Three priority trends have been determined in this context: the development of transport (economic) corridors; the creation of an extensive financing network, including the formation of specialized financial institutions; the growing emphasis on new areas of interaction that will technologically shape the future of the world economy.

The article proves that, against the background of substantial achievements in pursuing this initiative, there are a number of impediments to its implementation, which have intensified in the context of the global security crisis and aggravating geopolitical rivalry. Among these are: excessive costs and long implementation periods, low profitability and poor financial resilience of a number of large projects; insufficient involvement of private investors and private investment institutions; the presence of misuse of funds and corruption; the accumulation of considerable debts to China by the countries where such projects are implemented; lack of resources to ensure the highest technological level of projects; insufficient focus on environmental and social standards; considerable disruptions in supply chains. These barriers and challenges may lead to a significant modification of the initiative in the future under the influence of rival policies and institutional formations, changes in the geography of international trade and investment flows.

In the future post-war recovery of Ukraine's economy, the prospects for using the options of the Belt and Road policy will significantly depend on the specific political and economic conditions of post-war development, an objective reassessment of the lessons from the past, and the pragmatic formation of development policy on a new technological basis in a qualitatively new format of globalization processes.

Keywords: *China's strategic initiatives; Belt and Road Initiative; international economic development; international infrastructure projects; international investments.*

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.050>

УДК 339.9+336:330

JEL: E61, F01, F02, F29, F5

О.В. ПЛОТНИКОВ, д-р екон. наук, проф.,
заслужений економіст України,
провідний науковий співробітник сектору
міжнародних фінансових досліджень
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: oleksiy.plotnikov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8542-1012>

ФОРМУВАННЯ БАГАТОПОЛЯРНOSTІ СВІТУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Розглянуто питання формування світової багатополарності та її вплив на розвиток України в економічній сфері. Визначено характеристики і перспективи економічної могутності країн світу. Запропоновано орієнтацію України на економічно потужні країни з точки зору як вирішення певних проблем, так і окреслення напрямів пріоритетних відносин в умовах багатополарного світу.

Ключові слова: *світова багатополарність; економічна могутність країн; штучність переходу до багатополарності; глобалізація; санкційна політика; економічний розвиток України.*

Світова економіка перебуває в стані нестабільності й невизначеності, який розпочався з приходом пандемії COVID-19 і посилюється з початком широкомасштабної збройної агресії РФ проти України. Світове господарство і міжнародні економічні відносини переживають етап трансформації від біполарного світу до багатополарного, що зумовлює специфічні особливості

Ц и т у в а н н я: Плотников, О. (2025). Формування багатополарності світу та її вплив на розвиток України. *Економіка України*. 68. 03 (760). 50-62. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.050>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

при теоретичному аналізі й побудові практичних механізмів реалізації його результатів. Важливими також є перспективи орієнтації України на економічно потужні країни в контексті загального позиціонування її економічного і політичного місця у світі.

У сучасній науковій літературі зміни у світовому господарстві та міжнародних економічних відносинах розглядаються як з точки зору концептуальних засад безпосередньо формування багатополлярності (Lama, 2023), розвитку економіки в умовах поточного стану глобалізації (Eichengreen, 2019), так і підходів до аналізу місця й ролі України, у тому числі й щодо її повоєнної відбудови (Геєць, 2024). Це обумовлює необхідність подальшого наукового дослідження формування багатополлярності світу та її впливу на майбутнє України, у першу чергу — на її економічний розвиток.

Отже, **мета статті** — визначити особливості формування багатополлярності світу в контексті її впливу на економічний розвиток України як у коротко-, так і в середньо- і довгостроковій перспективі.

Біполлярність, яка була характерна світовій економіці й політиці протягом минулих десятиріч, активно розвивається в напрямку формування кількох центрів економічної і політичної могутності. Формування багатополлярності є притаманним загальносвітовому розвитку. Навіть з точки зору лише глобалізаційних процесів, біполлярний розвиток не міг залишатися незмінним. Якщо проаналізувати чинники впливу (в першу чергу пандемію COVID-19 і російську військову агресію проти України) на глобалізацію і розгортання фрагментації (Плотніков, 2023), то перехід до багатополярного світу є логічним і обґрунтованим. Саме тому не варто брати до уваги окремі міркування про те, що багатополлярність — це щось неприродне. Багатополлярність — це наслідок економічного і політичного розвитку світу, вона пов'язана з процесами фрагментації світової економіки, які набирають обертів і приходять на зміну традиційній глобалізації. Рівною мірою перші роки після розпаду СРСР і пошуку свого місця колишніми союзними республіками передбачали фактичну ліквідацію біполлярності, коли багатополлярність ще не виникла.

Багатополлярність має багато підходів до аналізу на категоріальному і сутнісному рівнях. Не припиняючи значення безпекового і політичного рівнів, ми є прихильниками домінування саме економічного рівня і переваги економічної складової над іншими елементами багатополярного розвитку. З нашої точки зору, багатополлярність — це система світового устрою, в умовах якої більш як дві країни мають рівний економічний потенціал і можуть розглядатись як центри економічної могутності. Відповідно, на такі центри економічної могутності орієнтуються інші, менш розвинуті країни.

ЕКОНОМІЧНА МОГУТНІСТЬ КРАЇН СВІТУ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Проблема трансформації світу від біполярного до багатопольярного є вкрай актуальною не лише для сьогодення, а й для пошуку Україною свого адекватного місця на довгострокову перспективу. Не зупиняючись на подробицях історичного досвіду трансформації біполярного світу до багатопольярного, зазначимо, що традиційне протистояння США і СРСР певною мірою було ослаблене руйнуванням радянської держави, і світ певний час перебував у стані монопольярності. Потім відбулися процеси заміщення колишнього СРСР РФ, яка зміцнилась і в економічному, і в політичному аспектах. На етапі затухання пандемії COVID-19 і розгортання військової агресії проти України почався процес розвитку багатопольярності світу. З початку 2025 р. нова адміністрація США активно переосмислює дії своїх попередників¹, і багатопольярність набула відповідного визнання. Як підкреслює державний секретар США Марко Рубіо, «у кінцевому рахунку ви повинні були повернутися до того моменту, коли у вас був багатопольярний світ, безліч великих держав у різних частинах планети»².

Багатопольярність світу передбачає визначення тих центрів економічної могутності, які, власне, наповнюють її світ. Ідеться про країни, які можуть виступати центрами для багатопольярного світу. Згідно з прогнозами Світового банку, оприлюдненими на початку 2025 р.³, на тлі поступового уповільнення інфляції і зниження відсоткових ставок зростання світової економіки у 2025 і 2026 рр. складе 2,7 % — так само, як і у 2024 р. Очікується, що в країнах, які розвиваються, темпи зростання економіки в найближчі два роки також залишаться стабільними на рівні близько 4 %. Однак вони будуть слабшими, ніж до пандемії, і їх не вистачить для забезпечення прогресу, необхідного для боротьби з бідністю і досягнення масштабніших цілей розвитку (табл.).

З урахуванням аналізу загальних параметрів економічного зростання⁴, у 2024 р. темпи зростання світової економіки мали стабілізуватися вперше за останні три роки, але на низькій порівняно з недавніми історичними по-

¹ Furman J. The Post-Neoliberal Delusion. And the Tragedy of Bidenomics. *Foreign Affairs*. 2025. Feb 10. URL: www.foreignaffairs.com/united-states/post-neoliberal-delusion?s=ESPAZ005F2&utm_medium=promo_email&utm_source=fa_edit&utm_campaign=pre_release_furman_prospects_b&utm_content=20250210&utm_term=ESPAZ005F2 (дата звернення: 28.02.2025).

² Secretary Marco Rubio with Megyn Kelly of The Megyn Kelly Show. Interview. Washington, DC. *U.S. Department of State*. 2025. Jan 30. URL: www.state.gov/secretary-marco-rubio-with-megyn-kelly-of-the-megyn-kelly-show/ (дата звернення: 02.02.2025).

³ Global Growth Is Stabilizes, But Developing Economies Face Tougher Slog. *World Bank Group*. 2025. Jan 16. URL: www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/01/16/gep-january-2025-press-release (дата звернення: 02.02.2025).

⁴ Global Growth Is Stabilizing for the First Time in Three Years. *World Bank Group*. 2024. Jun 11. URL: www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/06/11/global-economic-prospects-june-2024-press-release (дата звернення: 02.02.2025).

казниками позначці. За прогнозами, темпи зростання світової економіки у 2024 р. мали залишитися на рівні 2,6 %, а у 2025—2026 рр. — підвищитися в середньому до 2,7 %. Це набагато нижче середнього показника в 3,1 % за 10 років, що передували пандемії COVID-19. З прогнозу випливає, що у 2024—2026 рр. темпи зростання в країнах, на які в сукупності припадає понад 80 % світового населення і світового ВВП, будуть, як і раніше, нижчими, ніж протягом 10 років, які передували пандемії.

Згідно з прогнозами, у 2024—2025 рр. темпи економічного зростання в країнах, які розвиваються, складуть у середньому 4 %, що є трохи нижчим, ніж у 2023 р. У 2024 р. в економіках з низьким рівнем доходу очікувалося прискорення темпів зростання до 5 % порівняно з 3,8 % у 2023 р. Однак прогнози зростання на 2024 р. щодо трьох з кожних чотирьох країн з низькими рівнями доходів погіршилися порівняно з прогнозами, зробленими в січні. У країнах з розвинутою економікою темпи зростання у 2024 р. збережуться на рівні 1,5 %, а у 2025 р. — підвищаться до 1,7 % (табл.).

З урахуванням показників зростання ВВП у різних регіонах світу можна визначити центри економічної могутності не лише за критеріями динаміки ВВП, а й за багатьма іншими чинниками, у тому числі й політичними. Останнє, наприклад, дуже вагомо проявилось після початку збройної агресії РФ проти України.

США природно виступають одним з полюсів економічної могутності. Як з часів біполярності, так і в процесі формування багатополлярності вони є провідною країною за рівнем економічного розвитку і можливостями підтримки безпекових показників, а також використання різноманітних ін-

Динаміка реального ВВП у 2021—2026 рр., %

Країни	2021	2022	2023	2024, попередні дані	2025, прогноз	2026, прогноз
Світу в цілому	6,3	3,2	2,7	2,7	2,7	2,7
З розвинутою економікою	5,5	2,8	1,7	1,7	1,7	1,8
З ринком, що формується, і держави, що розвиваються	7,3	3,7	4,2	4,1	4,1	4,0
Східної Азії і Тихоокеанського басейну	7,6	3,4	5,1	4,9	4,6	4,1
Європи і Центральної Азії	7,2	1,6	3,4	3,2	2,5	2,7
Латинської Америки і Карибського басейну	7,2	4,0	2,3	2,2	2,5	2,6
Близького Сходу і Північної Африки	6,2	5,4	1,7	1,8	3,4	4,1
Південної Азії	8,6	5,8	6,6	6,0	6,2	6,2
Африки на південь від Сахари	4,4	3,8	2,9	3,2	4,1	4,3

Джерело: складено автором за: Global Economic Prospects. 2024. June, 2025. January. P. 4. URL: www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects

струментів підтвердження їх провідної ролі на полюсі. США небезпідставно претендують на місце країни, яка забезпечуватиме параметри військової і економічної безпеки в процесі завершення військової агресії проти України і повоєнної відбудови країни. Крім того, можливості інструментів стимулювання або обмеження світової економіки дозволяють їм упевнено відчувати себе лідером полюса, незважаючи на біполярність чи багатополярність. Зокрема, США є впливовим організатором і провідником санкційної політики по відношенню до інших країн. Разом з тим, навіть американська влада визнає надмірне використання Вашингтоном санкцій проти інших країн, і в США зростають сумніви в ефективності таких заходів. Як підкреслює *The Washington Post*⁵, на даний час США запровадили в три рази більше санкцій, ніж будь-яка інша країна або міжнародна організація. Їх застосовано проти третини всіх держав шляхом будь-яких обмежень щодо людей, майна чи організацій, вони стали тією зброєю, яку застосовують майже рефлекторно в постійних економічних війнах, а їх надмірне використання визнають на самому верху в уряді.

Традиційними є протиріччя між США і КНР, які актуалізуються з розвитком світу й посиленням економічної могутності Китаю. Це ілюструє вплив виборчого процесу в США як на двосторонні відносини, так і, з урахуванням опосередкованого тиску, саме американських політичних змін на можливості Китаю досягати своїх національних інтересів на світовій арені⁶.

Європейський Союз також розглядається як один з полюсів економічної могутності. Причому це робилося ще на етапі формування і розвитку протиріч між ЄС і США, а нині набуває своєї реалізації у розвитку торговельно-політичних суперечок між ЄС і КНР. Аналогічно, інтереси ЄС урахувалися в процесі взаємовідносин з міжнародними організаціями (Dee, 2015). Збройна агресія РФ проти України здебільшого згуртувала країни Євросоюзу, що стало вагомим кроком до багатополярного світу і позиціонування ЄС саме як одного з полюсів⁷. На користь цього положення свідчить також діяльність з надання підтримки Україні в процесі відбиття зовнішньої збройної агресії, включаючи пряму допомогу, запровадження режиму санкцій проти агресора тощо.

Специфічний шлях **КНР** ілюструється певною «особливою думкою» щодо широкомасштабної збройної агресії проти України. Наприклад, за наявною в західних джерелах інформацією, Китай допомагає розвивати про-

⁵ Stein J., Cocco F. How four U.S. presidents unleashed economic warfare across the globe. *The Washington Post*. 2024. Jul 25. URL: www.washingtonpost.com/business/interactive/2024/us-sanction-countries-work/ (дата звернення: 03.09.2024).

⁶ Jisi W., Ran H., Jianwei. Does China Prefer Harris or Trump? Why Chinese Strategists See Little Difference Between the Two. *Foreign Affairs*. 2024. Aug 01. URL: www.foreignaffairs.com/united-states/does-china-prefer-harris-or-trump (дата звернення: 05.10.2024).

⁷ Wagdy A. A "Multipolar World": A Transformation in the Global System. *Modern Diplomacy*. 2022. Oct 17. URL: [/modern diplomacy.eu/2022/10/17/a-multipolar-world-a-transformation-in-the-global-system/](http://modern diplomacy.eu/2022/10/17/a-multipolar-world-a-transformation-in-the-global-system/) (дата звернення: 05.09.2024).

мисловість РФ під час війни з Україною⁸. Зокрема, у 2023 р. Китай експортував до країни-агресорки металообробних верстатів на суму 390 млн дол. (роком раніше — на 94 млн дол.); 90 % імпортованих РФ верстатів надходить з Китаю. Аналітики стверджують, що Пекін, який жорстко контролює свій приватний сектор, дозволив компаніям продовжувати вести з країною-агресоркою будь-який бізнес, що вигідно обом країнам. НАТО ж не може зупинити експорт товарів подвійного призначення, таких як лазерні верстати, без зусиль з боку китайського уряду. З точки зору внутрішніх проблем КНР на увагу заслуговують думки західних експертів, які наголошують на реальності економічної кризи в країні⁹.

Індія як центр економічної могутності визначається перспективами обійти КНР за основними економічними показниками й проводити самостійну економічну і політичну діяльність, незважаючи на китайське бачення розвитку світового господарства і міжнародних відносин. З огляду на масштабність економічної системи Індії і орієнтованість на неї багатьох країн, у академічних і політичних колах навіть розглядається ідея впровадження колективної валюти на індійській основі¹⁰.

Нарешті, специфічним полюсом економічної могутності залишається **РФ**, яка, будучи країною-агресоркою, притягує до себе не менш специфічні країни — від підсанкційних КНДР та Ірану до тієї ж самої КНР і деяких інших країн. Цей полюс продовжує функціонувати, незважаючи на обтяження для компаній, які там задіяні на легальному і частково легальному рівнях¹¹. У світових експертних колах досить поширеною є думка про те, що саме розв'язана війна і є фактично єдиним важелем розвитку національної економіки РФ і утримання владою суспільства¹².

---

⁸ Mahtani Sh., Wu P.-L. How one Chinese machine tool maker is helping Russia's war against Ukraine. *The Washington Post*. 2024. Jul 26. URL: www.washingtonpost.com/world/2024/07/26/russia-china-military-drones-ukraine-war/ (дата звернення: 12.10.2024).

⁹ Liu Z.Z. China's Real Economic Crisis. Why Beijing Won't Give Up on a Failing Model. September/October 2024. *Foreign Affairs*. 2024. Aug 06. URL: www.foreignaffairs.com/china/chinas-real-economic-crisis?utm_medium=newsletters&utm_source=twofa&utm_campaign=China's%20Real%20Economic%20Crisis&utm_content=20240809&utm_term=FA%20This%20Week%20-%2011 (дата звернення: 30.11.2024).

¹⁰ How to build a global currency. India is the latest country to try. Painful reforms are required. *The Economist*. 2024. Apr 04. URL: www.economist.com/finance-and-economics/2024/04/04/how-to-build-a-global-currency (дата звернення: 26.05.2024).

¹¹ Hollinger P., Sugura E., Telling O. European companies suffer €100bn hit from Russia operations. *Financial Times*. 2023. Aug 06. URL: www.ft.com/content/c4ea72b4-4b02-4ee9-b34c-0fac4a4033f5 (дата звернення: 01.11.2024).

¹² Foucart R. Russia's economy is now completely driven by the war in Ukraine — it cannot afford to lose, but nor can it afford to win. *The Conversation*. 2024. Feb 22. URL: [//theconversation.com/russias-economy-is-now-completely-driven-by-the-war-in-ukraine-it-cannot-afford-to-lose-but-nor-can-it-afford-to-win-221333](https://theconversation.com/russias-economy-is-now-completely-driven-by-the-war-in-ukraine-it-cannot-afford-to-lose-but-nor-can-it-afford-to-win-221333) (дата звернення: 01.11.2024).

ШТУЧНІ ОЗНАКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ КРАЇН ДО БАГАТОПОЛЯРНОСТІ

Поточний стан світової економіки і міжнародних економічних відносин характеризує кризові явища, причому в першу чергу з точки зору запобігання розвитку старих світових конфліктів і виникненню нових, а також втрати зацікавленості до вирішення глобальних проблем людства:

1) розв'язання РФ агресії проти України викристалізувало багато негативних факторів у глобальному масштабі в економічній, політичній, безпековій та інших сферах: відверто загальмована реакція країн Заходу на початок військової агресії, їх нездатність запобігти або погасити в перші дні саму агресію. США, країни ЄС та інших регіонів світу дуже повільно ввійшли в роль захисників економічних і політичних процесів у світі, гарантів свободи і демократії тощо;

2) втрата інтересу до вирішення глобальних проблем (Leigh, 2024). Зокрема, за свідченнями західних джерел, на рівні внутрішніх документів європейських структур більше немає дискусій про соціальну, справедливу, зелену Європу, яка узгоджує свою політику щодо зміни клімату¹³. Немає зрозумілої відповіді на глобальний економічний розвиток, перспективу втрати значущості як економічного простору для США, Китаю та економік, що розвиваються. За такою логікою, ЄС, який не здійснює процес розширення, має величезну потребу у внутрішніх реформах. Останнє стимулює процеси активного розширення. У свою чергу, протести фермерів у 2023—2024 рр. оголили цю проблему дуже яскраво тільки в одній сфері, але це стосується й інших політичних сфер. Запитання, як і хто повинен платити за продовження, залишається відкритим. Водночас підкреслимо об'єктивну значущість подолання глобальних проблем людства як для економічної, так і для інших сфер життєдіяльності (Plotnikov, 2023).

Процеси переходу від біполярності до багатополарності є реалістичними, отже, ніяк не можна погодитися з авторами, які ставлять під сумнів саму багатополарність, характеризуючи процеси як «світ безполарності».

За всієї реальності переходу від біполярності до багатополарності треба виокремити й специфічні процеси участі. Як і будь-який суспільно-політичний та економічний процес, формування багатополарності може розглядатися з точки зору певної штучності. Тут є підстави говорити і про віднесення країн до тих чи інших центрів поларності з якихось інших (у першу чергу політичних) міркувань. Проте, навіть урахувавши поточний результат санкційної політики країн Заходу проти країни-агресорки, поки що ми не ставимо під сумнів її віднесення до одного з центрів багатополарного світу (Baker, 2024).

¹³ Weise Z. Bullets not bees: EU ditches green focus ahead of June election. *Politico*. 2024. Apr 11. URL: <https://www.politico.eu/article/leaked-eu-priority-list-reveals-absence-climate-change-focus/> (дата звернення: 20.11.2024).

Штучність переходу до країн економічної могутності в умовах розвитку багатополлярності, безперечно, має місце. Це стосується саме штучності як віднесення до лідерів одного з полюсів, так і належності до групи країн, що уособлюють певну багатополлярність. У даному аспекті можливим є залучення до аналізу штучності цього переходу електоральних моделей, зокрема моделі Кіслінга–Шпількіна¹⁴. Ми вважаємо, що штучність вкидання бюлетенів за того чи іншого кандидата в певний час роботи виборчої дільниці є приблизно такою, як і штучність формування й посилення того чи іншого центру могутності у світі.

Ілюстрацією може слугувати раптова активізація експорту-імпорту з однією з країн, що шукають союзників і беруть участь у формуванні полюса. Ітися може і про обхід санкцій світової спільноти при постачанні (купівлі) продукції оборонного призначення. Прикладом країн, що групуються навколо полюса країни-агресорки, є країни типу КНДР та Ірану.

Тією мірою, якою, за моделлю Кіслінга–Шпількіна, раптовий вплив відвідувачів виборчої дільниці призводить до голосування за одного кандидата, раптове пожвавлення економічних і політичних відносин з країнами, що раніше відносилися до вигнанців, свідчить про штучні впливи на природний розвиток світової економіки і міжнародних відносин, з точки зору яких це також пришвидшує процеси багатополлярності, хоча засоби досягнення таких результатів є більшою мірою неприродними.

ОРІЄНТАЦІЯ УКРАЇНИ НА КРАЇНИ ЕКОНОМІЧНОЇ МОГУТНОСТІ

Орієнтація України на країни економічної могутності повинна вирішити як поточні, так і перспективні проблеми. У повоєнній відбудові національної економіки зрозумілим є пріоритет вибору країн орієнтації для України. Українці важливо мати чітке розуміння концепції відбудови на рівні як самої держави, так і окремих галузей і великих підприємств. У даному випадку потрібно визначити, які саме підприємства будуть відновлені, як це впливатиме на експорт-імпорт країни, її місце в міжнародних економічних відносинах тощо. Ця проблема повною мірою залежить від наявності вільних фінансових ресурсів у світі, пошуку оптимального джерела фінансування відбудови тощо.

Проблеми, які Україні треба вирішити в процесі орієнтації на країни економічної могутності, також передбачають визначення статусу з точки зору збереження безпекових факторів. Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями, установами і урядами іноземних держав — невід'ємна складова як вирішення поточних питань балансування державного бюджету, так і пошуку шляхів фінансування відбудови національної економіки

---

¹⁴ Shpilkin S. Statistical Analysis of Elections. Presentation at the I Round Table of Mathematicians. Friday, December 15, 2017. URL: www.electoral.graphics/en-us/Home/Articles/sergei-shpilkin-statistical-analysis-of-elections (дата звернення: 20.11.2024).

України. Так, у 2022 р. державний бюджет України отримав 31 млрд дол., у 2023 р. — 42,5 млрд дол., а станом на 1 жовтня 2024 р. — 35,7 млрд дол.¹⁵

Забезпечення трудовими ресурсами є досить складною проблемою для України. Через війну, зовнішню і внутрішню міграцію в державі існують кадровий дефіцит і структурне безробіття. За даними Мінекономіки України, якщо у 2021 р. офіційний ринок праці налічував 11,5 млн працівників, то у 2023 р. — скоротився до 9 млн офіційно працевлаштованих. Щоб забезпечити щорічне зростання ВВП до 2030 р. на 7 %, країні буде потрібно додатково 4,5 млн працівників¹⁶. У свою чергу, за оцінками Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, на підконтрольній Україні території проживають 31 млн осіб, 4,9 млн виїхали за кордон, близько 5 млн проживають на тимчасово окупованих територіях. До 2025 р. населення України може становити всього 25 млн. Відповідно до прогнозу Міжнародної організації праці, протягом наступних 10 років дефіцит на українському ринку праці становитиме 8,6 млн осіб. За прогнозом Мінекономіки, цей показник буде меншим — 4,5 млн, притому, що сьогодні офіційно працевлаштовано приблизно 10,5 млн осіб¹⁷.

Проблеми корупції є найбільшочислими для сучасної України. В українських реаліях корупція позначається на процесі отримання іноземної підтримки як для відбиття зовнішньої збройної агресії, так і в перспективі повоєнної відбудови національної економіки. З точки зору формування багатополярного світу корупція є чинником, який справляє руйнівний вплив на загальний економічний розвиток конкретних країн і посилює негативний тиск кризових явищ як національного, так і міжнародного масштабу. Причому ці проблеми відносяться до традиційних ще з перших років незалежності України.

Численні галузеві й регіональні проблеми також впливають на процес орієнтації України на країни економічної могутності, але вони не визначають, з ким саме нам будувати відносини в контексті багатополярного світу.

З точки зору напрямів орієнтації України перспективи її подальшої євроінтеграції і набуття членства в ЄС розглядаються як природні для подальшо-

¹⁵ Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. Міністерство фінансів України. 2025. 25 лют. URL: /mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435 (дата звернення: 02.03.2024).

¹⁶ Жирій К. Україні не вистачатиме 4,5 мільйона працівників для зростання економіки, — Мінекономіки. УНІАН. 2024. 22 лип. URL: www.unian.ua/economics/other/ukrajini-ne-vistachatime-4-5-milyona-pracivnikiv-dlya-zrostantnya-ekonomiki-minekonomiki-12704244.html?_gl=1*udvpz0*_ga*NDA3NzA4ODQ2LjE2NDY3Mzk2NTI.*_ga_TECJ2YKWSJ*MTcyMTg5MzA0OC42LjAuMTcyMTg5MzA0OC42MC4wLjA.*_ga_DENC12J6P3*MTcyMTg5MzA0OC42LjAuMTcyMTg5MzA0OC42MC4wLjE4NzM2MDMwODE.#goog_rewarded (дата звернення: 23.09.2024).

¹⁷ Жирій К. До 2025 року залишиться 25 мільйонів людей: в Україні назриває важка демографічна криза. УНІАН. 2024. 18 лип. URL: www.unian.ua/economics/other/do-2025-roku-zishitsya-25-milyoniv-lyudey-v-ukrajini-nazrivaye-vazhka-demografichna-kriza-12700242.html (дата звернення: 25.10.2024).

го розвитку держави та її позиціонування на світовій арені. США як головний полюс і взірць демократії у світі з точки зору перспектив збереження військово-політичної безпеки і економічної стійкості також виступають об'єктом тяжіння, навіть за великого обсягу їх внутрішніх проблем¹⁸. Китай та Індія як країни, що швидко розвиваються, мають величезні ринки збуту. До того ж, існують можливості, хоча й дещо дискусійні, залучення з цих країн робочої сили, з огляду на наявну в цьому аспекті кризу в Україні¹⁹.

Відносини України з країною-агресоркою навряд чи матимуть зрозумілі перспективи. Те саме стосується і офіційних союзників країни-агресорки (Білорусі), і держав, які брали безпосередню чи опосередковану участь у збройній агресії проти України. Навіть урахувавши історичні зв'язки і географічне положення України із спільним кордоном, за наявності поточних політичних режимів таке відновлення відносин виглядає вкрай специфічним.

ВИСНОВКИ

Багатополлярність — це реальність, яка розвивається разом з процесом фрагментації світової економіки і переглядом традиційних підходів до виникнення й розвитку центрів світової могутності. Багатополлярність — це система світового устрою, коли більш як дві країни мають рівний економічний потенціал і можуть розглядатись як центри економічної могутності. Тією мірою, якою фрагментація йде на зміну процесам традиційної глобалізації, багатополлярність спричиняє відхід світу від біполлярності та його трансформацію до поточного стану. Проблема трансформації світу від біполярного до багатополярного є вкрай актуальною не лише для сьогодення, а й для пошуку Україною адекватного місця на довгострокову перспективу. Перехід до багатополярності світу передбачає визначення тих центрів економічної могутності, які, власне, наповнюють світ багатополлярності. Йдеться про країни, які можуть виступати центрами для багатополярного світу. Як і будь-який суспільно-політичний та економічний процес, формування багатополлярності слід розглядати з точки зору певної штучності, тобто віднесення країн до тих чи інших центрів полярності з якихось інших (у першу чергу політичних) міркувань.

Україна повинна не лише сприймати багатополлярність як реальність світових економічних і політичних процесів, а й прагнути знайти своє гідне місце у світі. Орієнтація України на країни економічної могутності допоможе вирішити як поточні, так і майбутні проблеми. З цієї позиції, у повоєнній

---

¹⁸ Ashford E., Cooper E. Yes, the World Is Multipolar. And that isn't bad news for the United States. *Foreign Policy*. 2023. Oct 05. URL: [/foreignpolicy.com/2023/10/05/usa-china-multipolar-bipolar-unipolar/](https://foreignpolicy.com/2023/10/05/usa-china-multipolar-bipolar-unipolar/) (дата звернення: 15.08.2024).

¹⁹ Mahmoudian A., Pegolo V. Strategic Balances and Fractures: Russia, China, and Iran in Central Asia. *The National Interest*. 2024. Aug 05. URL: [/nationalinterest.org/blog/silk-road-rivalries/strategic-balances-and-fractures-russia-china-and-iran-central-asia-212204](https://nationalinterest.org/blog/silk-road-rivalries/strategic-balances-and-fractures-russia-china-and-iran-central-asia-212204) (дата звернення: 15.10.2024).

відбудові національної економіки цілком зрозумілим є пріоритет вибору Україною країн для орієнтації. Насамперед це країни Європейського Союзу і США. Китай та Індія також можуть розглядатись як країни, що швидко розвиваються і мають величезні ринки збуту, а також можуть стати для України постачальником робочої сили.

Умови багатополлярності — це можливості для України знайти для себе оптимальне місце у світі, не будуючи примарних конструкцій міфічних компліментарних відносин в умовах біполярного світу. Україна повинна мати зрозумілу західній економічній і політичній спільноті концепцію повоєнної відбудови на загальнодержавному й галузевому рівнях. Визначення джерел поточного і майбутнього фінансування, поряд з вирішенням проблем забезпечення робочою силою і подолання корупції, для України також є важливими. Безумовно, наші національні інтереси повинні максимально враховуватися в процесі орієнтації України на країни економічної могутності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Lama, F. (2023). *Why the West Can't Win: From Bretton Woods to a Multipolar World*. Clarity Press. 357 p. URL: www.amazon.com/Why-West-Cant-Win-Multipolar/dp/1949762742
- Eichengreen, B. (2019). *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System — Third edition*. Princeton University Press. 320 p. URL: [/press.princeton.edu/books/paperback/9780691193908/globalizing-capital?srsId=AfmBOopdLJ9ppG2u1V0AqGsgQvk4T7alGbTgAcEf2MLNgmZn0uex7n4k](http://press.princeton.edu/books/paperback/9780691193908/globalizing-capital?srsId=AfmBOopdLJ9ppG2u1V0AqGsgQvk4T7alGbTgAcEf2MLNgmZn0uex7n4k)
- Геєць, В. (2024). Ознаки соціальної якості життя воєнного часу в Україні й завдання її повоєнного піднесення. *Економіка України*, 67, 4(749), 3-35. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.04.003>
- Плотніков, О. (2023). Фрагментація світової економіки: ризиковий аспект. *Економіка України*, 66, 7(740), 31-42. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.07.031>
- Dee, M. (2015). *The European Union in a Multipolar World. World Trade, Global Governance and the Case of the WTO*. Palgrave Macmillan Publishers. 131 + xii p. <https://doi.org/10.1057/9781137434203>
- Leigh, A. (2024). *How Economics Explains the World*. Mariner Books. 240 p. URL: www.amazon.com/How-Economics-Explains-World-Humanity-ebook/dp/B0CPWX1N9V
- Plotnikov, O. (2023). The General Situation with Climate Change in the World and Risk Assessment for the Global Economy. In: *Global Challenges of Climate Change, Vol. 2: Risk Assessment, Political and Social Dimension of the Green Energy Transition*. T. Devezas, J. Leitão, Y. Yegorov et al. (Eds.). Cham, Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-16477-4_3
- Baker, S. (2024). *Punishing Putin: Inside the Global Economic War to Bring Down Russia*. Scribner. 368 p. URL: www.amazon.com/Punishing-Putin-Inside-Global-Economic/dp/1668050587

Надійшла 01.10.2024

Прорецензована 23.10.2024

Доопрацьована 28.10.2024

Підписана до друку 08.11.2024

Оновлена 03.03.2025

REFERENCES

- Lama, F. (2023). *Why the West Can't Win: From Bretton Woods to a Multipolar World*. Clarity Press. 357 p. URL: www.amazon.com/Why-West-Cant-Win-Multipolar/dp/1949762742
- Eichengreen, B. (2019). *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*. Third edition. Princeton University Press. 320 p. URL: <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691193908/globalizing-capital?srslid=AfmBOoPdLJ9ppG2u1V0AqGsgQvk4T7alGbTgAcEf2MLNngmZn0uex7n4k>
- Heyets, V. (2024). Features of the social quality of life in Ukraine during wartime and the task of its post-war improvement. *Economy of Ukraine*, 67, 4(749), 3-35. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.04.003> [in Ukrainian].
- Plotnikov, O. (2023). Fragmentation of the global economy: the risk aspect. *Economy of Ukraine*, 66, 7(740), 31-42. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.07.031> [in Ukrainian].
- Dee, M. (2015). *The European Union in a Multipolar World. World Trade, Global Governance and the Case of the WTO*. Palgrave Macmillan Publishers. 131 + xii p. <https://doi.org/10.1057/9781137434203>
- Leigh, A. (2024). *How Economics Explains the World*. Mariner Books. 240 p. URL: www.amazon.com/How-Economics-Explains-World-Humanity-ebook/dp/B0CPWX1N9V
- Plotnikov, O. (2023). The General Situation with Climate Change in the World and Risk Assessment for the Global Economy. In: *Global Challenges of Climate Change. Vol. 2: Risk Assessment, Political and Social Dimension of the Green Energy Transition*. T. Devezas, J. Leitão, Y. Yegorov et al. (Eds.). Cham, Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-16477-4_3
- Baker, S. (2024). *Punishing Putin: Inside the Global Economic War to Bring Down Russia*. Scribner. 368 p. URL: www.amazon.com/Punishing-Putin-Inside-Global-Economic/dp/1668050587

Received on October 1, 2024

Reviewed on October 23, 2024

Revised on October 28, 2024

Signed for printing on November 8, 2024

Updated on March 3, 2025

Oleksiy Plotnikov, Dr. Sci. (Econ.), Prof., Honored Economist of Ukraine, Leading Research Fellow of the Sector of International Financial Research Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

FORMATION OF WORLD MULTIPOLARITY AND ITS IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE

The issue of the formation of world multipolarity and its impact on the economic development of Ukraine is considered. To the extent that fragmentation replaces traditional globalization, multipolarity causes the world's shift away from bipolarity and its transformation to the current state. The problem of the world's transformation from bipolar to multipolar is extremely relevant not only for the present, but also for Ukraine's search for its adequate place in the long term.

The characteristics are determined and the prospects are outlined for the development of economic power of countries of the world. Possible artificial signs of the countries' transformation to multipolarity are presented. Like any socio-political and eco-

conomic process, the formation of multipolarity can be considered in terms of a certain artificiality. Therefore, it may also be about assigning countries to particular centers of polarity for some other (primarily political) reasons.

The necessity of Ukraine's orientation towards countries of economic power is determined in terms of both solving certain problems and outlining the directions of priority relations in the context of a multipolar world. Ukraine's orientation towards countries of economic power should help to solve not only current but also future problems. In the post-war reconstruction of the national economy, the priority of choosing the countries that Ukraine should focus on is quite understandable. Of course, these are the EU countries and the USA. China and India can also be considered as countries that are rapidly developing and have huge sales markets. The possibilities of attracting their labor force for the reconstruction of Ukraine are somewhat debatable, however.

Ukraine must have a concept of post-war reconstruction at the national and sectoral levels that is understandable to the Western economic and political community. It must not only perceive multipolarity as a reality of world economic and political processes, but also strive to find its optimal place in it.

Keywords: *world multipolarity; economic power of countries; artificiality of the transition to multipolarity; globalization; sanctions policy; economic development of Ukraine.*

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.063>

JEL: D72, E02, E52, E59, G01, G21

ZAHAF Youcef, Dr. Sci. (Econ.), Prof.

University Centre of Maghnia, Institute of Economics, LEPESE Laboratory
Bp 600-13300 Al-Zawiya Road, Al-Shuhada District, Maghnia, Tlemcen, Algeria
e-mail: Youcefmaster2014@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6453-6686>

CHIBI Abderrahim, Dr. Sci. (Econ.), Prof.

University Centre of Maghnia, Institute of Economics, LEPESE Laboratory
Bp 600-13300 Al-Zawiya Road, Al-Shuhada District, Maghnia, Tlemcen, Algeria
e-mail: chibirahim@yahoo.fr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7565-4656>

THE NATURE OF THE NEXUS BETWEEN CENTRAL BANK INDEPENDENCE AND MACROECONOMIC INDICES: EMPIRICAL EVIDENCE FROM ALGERIA

The article sought to investigate the nature of the relationship between the independence of the Central Bank of Algeria and macroeconomic indices using econometrics. The findings showed that, in spite of the reforms, the Central Bank of Algeria's independence still does not have the necessary efficacy to improve Algeria's economy. Furthermore, the Algerian Monetary Authority's decision-making authority is crowded out by the fiscal policy plans.

Keywords: central bank independence; economic reforms; policy coordination; monetary policy; Algeria.

Delving into the concept of the independence of central banks is considered a permanent renewal because this concept is associated with several research gaps in the field of Economics. The issue of coordinating fiscal and monetary policies is among them, as is the complexity of measuring central bank independence accurately. Further, the concept of central bank independence is linked to the

C i t a t i o n: Zahaf, Y., Chibi, A. (2025). The nature of the nexus between central bank independence and macroeconomic indices: empirical evidence from Algeria. *Economy of Ukraine*. 68. 03 (760). 63-83. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.063>

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2025. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

extent of control over two key variables in the economy, namely the inflation rate and the exchange rate.

Many debates argued and still the impact of central bank independence on economic performance (Alesina, Summers, 1993) notes the possibility of control price stability, but non-impact on some economic variables (Iversen, 1998) showed monetary policies interaction in a monetary union as a two-stage game, trying to shed lights on the impact of money on economy. Furthermore, some economists investigated the significance of central bank independence and monetary policy measures to define their impact on economic factors (Pollard, 1993) additionally tied economic performance to central bank independence in his work.

Measuring central bank independence developed through many stages, since each stage tried to measure a concept, it is difficult to provide a model that gives very accurate results about it. The process of measuring the independence of the central bank was associated with concepts that emerged through several researches. A. Alesina (1988, 1989), S. Eijffinger and E. Shcalling (1992), A. Cukierman et al. (1992) classified two basic measures to measure the independence of the Central Bank, namely political criteria and economic criteria.

Of course, the Algerian economy, within the framework of Sustainable Development Strategies and the aim of raising GDP¹, and create jobs to reduce unemployment rates, pursues a public policy in accordance with trends that support the financial authority in leading these goals. Where the monetary mass M2 knew a growth of 4.17% in April 2024, in addition to recording an increase in credit to the economy by 1.04%, inflation decrease to 7.44% in the same period. Algeria launched many reforms as new loan and credit law 23-09² to improve monetary authority performance. In addition, several goals have been set to be achieved by the year 2030, such as decreasing the dependence on Oil and Gaz revenues, reforming the tax system.

The purpose of this article is to investigate the relationship between Algeria's economic changes from 1990 to 2024 and the independence of the Bank of Algeria using ARDL model.

The article examines how the Bank of Algeria has molded its capacity to formulate and implement monetary policy independently by examining amendments to statute No. 90-10 on cash and loans, which granted the Bank greater autonomy. The article attempts to understand how much the monetary and fiscal authorities collaborate to create the nation's macroeconomic framework and what

---

¹ This indicator has known a rise of 3.1% in 2023, according to the reports of the Bank of Algeria, considering the base year 2001. As a result of various measures taken by the Algerian authorities, the most important of which is non-traditional financing, which ensured the continuity of various projects planned after 2017, which defined the expiration of the resource control Fund.

² One of the most important provisions of this law is to integrate with the global economy within the framework of a governance project that ensures the continuity of general economic reforms, and is established to attract investments through facilitating transactions by the Monetary Authority. In addition to strengthening the independence of the Bank of Algeria.

this means for the Bank's freedom to act by examining the relationship between important elements that represent economic reforms, Algeria's macroeconomic policy, and the independence of the central bank in Algeria.

C. de Resende (2007) concluded that there is a fundamental relationship between government debt and future surpluses by determining the price level, and that the central bank is not completely independent by managing the monetary base in determining the price, and this is through a coefficient δ proposed by the researcher that measures the interdependence of both financial and monetary authorities. L. Jácome and S. Pienknagura (2022) have demonstrated through the findings of their research that there is a negative correlation between Latin American countries' central banks' levels of independence and inflation; that is, as central banks' independence grows, so does their ability to control inflation. A. Garriga and C. Rodriguez (2020) reached the same results. Where it turned out that all the dimensions that reflect the independence of central banks affect and contribute to controlling inflation. Moreover, they clarified the criteria for determining the best reforms of central banks to fight inflation in developing countries. In the same context, P. Baumann et al. (2021a) supported the idea that the independence of the Central Bank contributes to reducing inflation, but with the long-term hypothesis. Moreover, transparency supports the independence of central banks in achieving economic goals, especially controlling inflation, and this is shown by the work of N. Dincer and B. Eichengreen (2014). Prior to these studies, H. de Mendonça (2005) concluded that CBI indices are very closely just measure of inflation bias. More than that, he showed the real definition of CBI as a monetary policy conduct not as framework of credibility. H. Berger et al. (2000) reached the existence of a quite robust between CBI and inflation.

D. Masciandaro and D. Romelli (2018) explored the concept of central banks as government institutions and they considered CBI, as endogenous variable must have support to improve economic performance (above the traditional relationship between central banks and inflation target) (Fry, 1998). Measured central bank independence in developed countries, through the control of the central bank to neutralize the impact of the increase in the money supply caused by the government's demand for financing at the expense of the private sector. A. Garriga and C. Rodriguez (2020) confirmed these results. J. de Haan and S. Eijffinger (2019) added that governments must delegate the monetary policy to central banks independently in order to avoid political tussle. More than that, D. Romelli (2022) extended the concept of CBI by building new dynamic index of CBI containing the regional convergence, external pressures, political events, and reform process.

Another limitation, highlighted by J. Forder (1999), is manifested in the study of the independence of central banks and their various effects on economic goals. As this key factor manifested by the succession of elected governments that aim to achieve various suicidal promises in order to achieve continuity in governance, even at the expense of controlling inflation rates and this is in line with what the monetary authorities that enjoy independence seek in building monetary policy that targets inflation and the desired exchange rates.

The concept of the independence of the central bank affects the way it deals with the general economic goals, which are adopted by other bodies such as governments, the private sector and various institutions that are active in the economy. The adoption of an independent policy has multiple consequences on various economic actors and their objectives, particularly in the government sector, the private sector, and output. Using panel data H. Fujiki (1996) reevaluated the results of A. Alesina and L. Summers (1993) work results about CBI nexus with inflation and real growth. He found that both variables become erratic when inflexibility is imposed. P. Loungani and N. Sheets (1997) confirmed that the CBI-inflation nexus is not well explained by initial economic conditions especially in the case of fiscal policy control absence. Secondly, they defined the link between inflation and growth from the negative impact of inflation on investment.

Depending a PANEL ARDL bounds testing approach M. Akinci et al. (2015) tested the link between financial freedom and economic growth and CBI. Main findings were that there is statically significant evidence between all variables. More than that, the results show that CBI and financial freedom are main factors to improve economic growth. Another study by A. Yahaya et al. (2022) investigated the nexus between CBI and two important variables and constraints in economy (inflation and financial stability) in 14 African countries. Results showed relevant and negative linkage between CBI and inflation. Financial stability was relevant just in some countries of the model. As for the impact of the central bank independence systemic risk, A. Andries et al. (2022) concluded that CBI reduces the risks, and it has negative impact on the measures of systemic risk. Through more precise means and tools P. Baumann et al. (2021b) studied the impact of CBI on inflation. Therefore, the results confirm the strong negative effect of higher CBI rates on inflation. Populism factor has great impact on CBI and central banks performance, M. Gavin and M. Magner (2023) reached that populist politicians are more likely than non-populists to practice pressures on central banks governors, and influence the monetary policy. Furthermore, S. Aplanda and A. Honig (2009) stress the impact of political monetary cycles in nations known by dependent central banks.

Other situations showed up because of financial aftermath made the validity of CBI in doubt especially when conventional monetary policy instruments failed to be efficient in facing crisis effects on economy. So many debates took the study of the concept of CBI before and after crisis, which led to new results. J. de Haan et al. (2018) explored the new parameters of central bank meddling in the economy, showing that CBI concept had some changes indicated especially by the increase of the turnover rate of central bank governors in advanced countries. Further, D. Masciandaro and D. Romelli (2015) found out that economic shocks have great positive impact on central bank independence evolution. Another work by Y. Lucotte (2009) argued the correlation between CBI and budget deficit in order to assess the impact of CBI on fiscal discipline in the case of methods to have financial resources to its budget constraint.

G. Diana and M. Sidiropoulos (2006) put forward a channel for the positive impact of the independence of the central bank on the sacrifice ratio through its influence on the nominal wage index. The results confirmed the theoretical assumptions.

LEGISLATIONS AND REGULATIONS ON THE CONDUCT OF MONETARY POLICY IN ALGERIA

Algeria has known several stages in the framework of the work of its monetary authority represented by the Bank of Algeria, which was established with law No. 62-144 in 13-12-1962. During the period 1963-1990, there were no legislations granting the right to manage the monetary policy of the Bank of Algeria and regulating it clearly. In 1990 the law 90-10 on money and credit was released, which established new principles of the Algerian monetary policy in the framework of the market economy. This law was represented through several articles that regulated how the monetary and loan committee works in the framework of conducting monetary policy and also regulated various operations of the Bank of Algeria in the framework of its dealings with other banks active in the Algerian economy. Moreover, he organized the various frameworks governing the board of Directors of the Bank of Algeria.

The post 1990 period witnessed many Programs in agreement with international organizations, including the World Bank and the International Monetary Fund, the most important of which are the first credit readiness agreements of 1989, the second of 1991 and the third of 1994, and then the structural adjustment agreement for the period 1995-1998. In addition to the above, a 61.92% increase in the value of semi-coins was recorded from 1991 to 1992. This reflects the expansionary monetary policy. In 1992/93, it was necessary to monetize the total deficit of the Treasury under a strategy of expanding the monetary bloc to cover the then external debt crisis. This resulted in a rise in the overall price levels. The monetary policy during the period 1994-2000 was also characterized by the adoption of the compulsory Reserve policy, which amounted to 3%. In addition to the above, starting from May 1995, the Bank of Algeria adopted the so-called tender system through tender calls in monetary policy in order to provide the necessary financing to commercial banks with reliance on the interest rate as an effective tool along with the policy of compulsory reserves.

As for the most important amendments that affected the monetary and loan law 90-10, they were after the year 2000, we will explain them through the following Table 1.

Most of the amendments that affected the monetary and loan law after 2000 came with fundamental changes³ that move the Algerian monetary policy to-

---

³ Order 03-11, of August 26, 2003 included fundamental changes in the management of the Bank of Algeria from the governor and his deputies and the way they are appointed, especially the incompatibility of the governor's job with every government or public job (Article 14). Furthermore, expanding the power of the governor of the Bank of Algeria (Article 16 and Article 19). Article 29 made clear the direct practical relationship bet-

Table 1. Monetary and loan law most important Amended laws and orders after 2000

Laws and ordinances	The most significant changes
Order 01-01 of February 27, 2001	Separation of the board of Directors of the Bank of Algeria and the monetary and Loan Board (each authority works for its mission). Cancellation of the term of office of the governor and his deputies
Order 03-11 of August 26, 2003	Gives more authority to the board in conducting monetary policy. Step up the consultative and coordinating role between the Bank of Algeria and the government on financial matters
Law 02-04 of March 04, 2004	Concerns the conditions for the formation of the mandatory reserve, which amounts to 15%, registered with the books of pink Algeria
Order 09-02 of May 26, 2009	Adjustments based on the means of conducting monetary policy
Order 10-04 of August 26, 2010	Amend and complete the order 03-11 significantly
Law 17-10 of October 17, 2017	The license of the Bank of Algeria to print money in the framework of non-traditional financing through Article 45 for a period not exceeding 5 years
Law 23-09 of June 21, 2023	To keep up with the global economic and financial shifts and effectively tackle the challenges they present, governance, control measures, prudential regulations, digitalization of payments, and financial inclusion initiatives are being actively pursued until the legal deadline

Source: made by authors based on: *Bank of Algeria*. URL: <https://www.Bank-Of-Algeria.Dz/Publications-Page/> (assessed on: 20.07.2024).

wards new frameworks that enable it to integrate into the world economy and address the various crises that affected the world and the oil and Gas Exporting Countries, as Algeria is one of the most important, and affected by changes in the levels of prices of energy materials.

Regarding the role of the Bank of Algeria in stabilizing the financial situation, Law 17-10 defines a strategy for 5 years (starting in October 2017) of what known as unconventional financing policy.

ween the governor of Algeria and the president of the Republic. URL: <https://www.bank-of-algeria.dz/ar/%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D9%8A%D8%AE-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%86%D9%83/#:~:text=%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%85%D8%B1%20%D8%B1%D9%82%D9%85%2003%2D11%20%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A4%D8%B1%D8%AE,%D8%A7%D9%84%D8%B0%D9%8A%20%D9%8A%D8%B3%D9%85%D9%89%20%D8%A7%D9%84%D8%A2%D9%86%20%D8%A8%D9%86%D9%83%20%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%B2%D8%A7%D8%A6%D8%B1>

THEORETICAL ASSESSMENT OF ALGERIA'S ECONOMIC FEATURES DURING 1990-2024

In this part of our research, we will touch on various aspects that characterize the Algerian economic reality through the most important macroeconomic indicators in Algeria. Figures 1—4 reflect the reality of these indicators in Algeria.

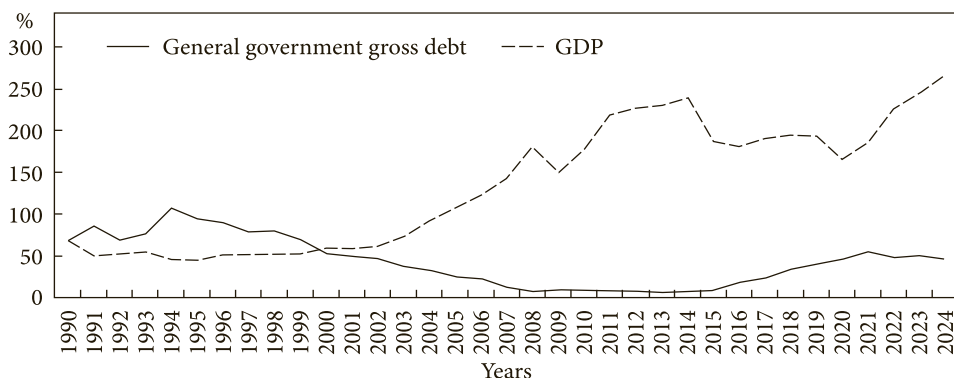
The period 1990-2024 was chosen as a crucial reference point for our analysis. This choice came to reveal the changes that affected the concept of independence of the Bank of Algeria after the main legislative amendment (monetary and credit law 90-10), which affected the role of the Bank of Algeria as a regulator of monetary policy. The same stage also knew several changes in the same context (adjustment of various aspects affecting the work of monetary policy in Algeria) until the last amendment in 2023. In addition to the fact that the beginning of the nineties, several agreements and programs were known between Algeria and international economic organizations with the aim of helping Algeria integrate into the market economy approach and abandon the socialist economic system.

We can divide this period into several time stages according to the events associated with it, and the economic situations experienced by the Algerian economy. As follows:

Stage 1: 1990-2000. *The transition phase in the Algerian economy.* At this stage, there are clear imbalances in all basic indicators of the Algerian economy (inflation, GDP, unemployment and public debt levels). This can be explained by the period of transition that Algeria has gone through, mainly in two aspects: first, the reforms in the field of monetary policy, which we have already mentioned, and second, the economic reforms and the transition from a socialist economic system to a free-market system and related agreements with international economic organizations (IMF and World Bank). The main indicator of economic imbalances during this period is the growth of public debt relative to GDP, which outpaced the GDP level. The highest level of public debt was 106.3%, while the highest level of GDP was 67.17%. Unemployment peaked in 1993 at 11.2%, and inflation also peaked in 1992. All these figures reflect the negative GDP growth between 1990 and 1994. Moreover, according to the data we show, the economic situation in Algeria between 1990 and 1997 was uncertain. For further clarity (Table 2) contains the values of average variables or basic economic indicators for Algeria during the period 1990-2000.

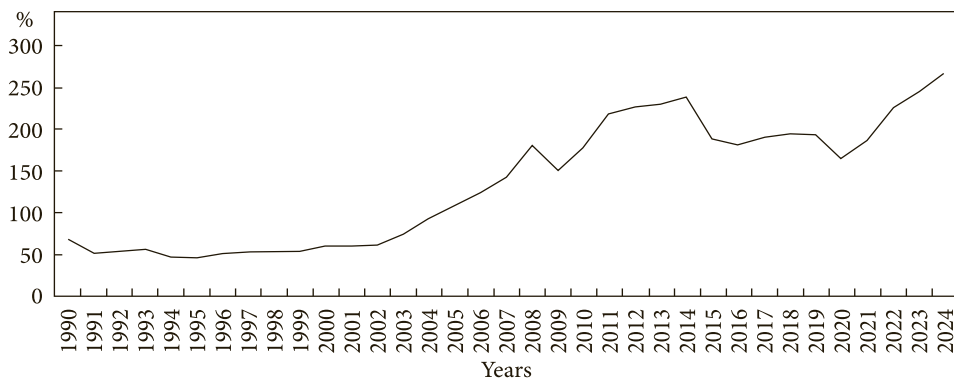
Stage 2: 2001-2019. *Algerian economic take off.* The post-2000 stage can be considered the stage of economic take off in Algeria, as this stage witnessed the largest economic reforms in the history of independent Algeria through several reform programs, which were called schemes to support economic recovery in order to keep pace with rapid economic developments, which came through four stages during this period can be summarized in Table 3.

Furthermore, various fundamental reforms that touched the monetary and loan code 90-10 (discussed earlier) were implemented. As this stage was characterized by several positive economic indicators better than the previous period, we explain them as follows.

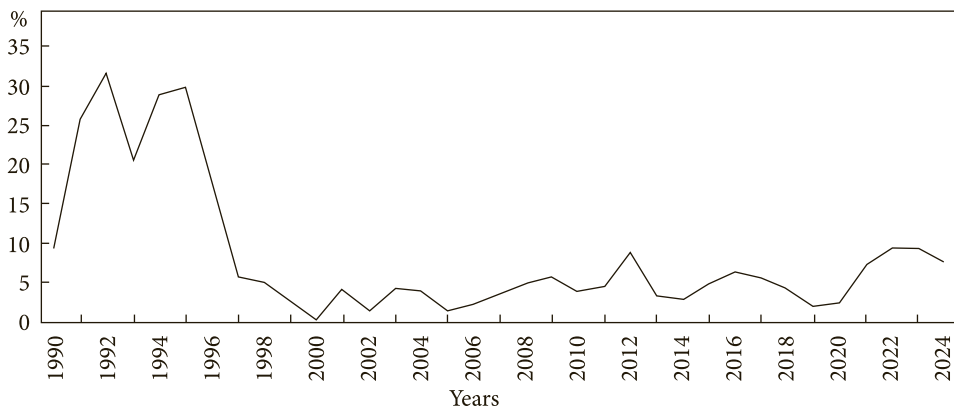
Fig. 1. GDP and Debt, % evolution

Source: made by authors depending on: *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/DZA> (accessed on: 18.01.2024).

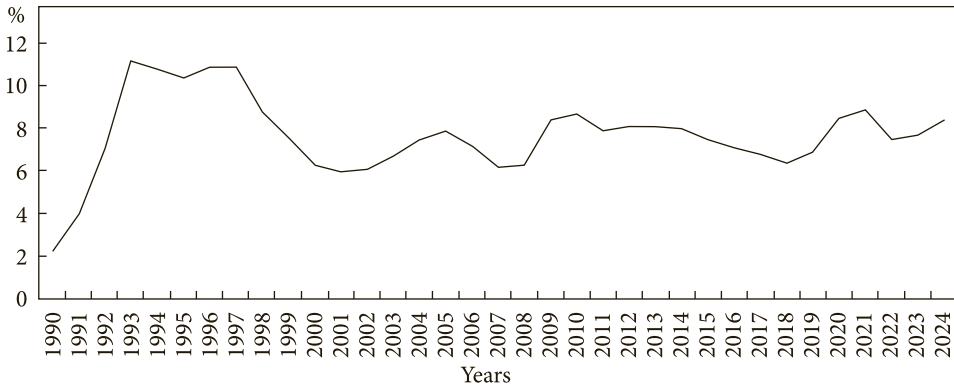
Fig. 2. GDP development in Algeria over 1990-2024, %

Source: made by authors depending on: *International Monetary Fund*. URL: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/DZA?zoom=DZA&highlight=DZA (accessed on: 18.01.2024).

Fig. 3. Inflation rate trend in Algeria over 1990-2024, %

Source: made by authors depending on: *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/PCPIPCH@WEO/DZA?zoom=DZA&highlight=DZA> (accessed on: 18.01.2024).

Fig. 4. Unemployment rate trend in Algeria over 1990-2024, %

Source: made by author depending on: *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/LUR@WEO/DZA?zoom=DZA&highlight=DZA> (accessed on: 18.01.2024).

The GDP values have been continuously rising during the period 2000-2014, reaching in 2014 a value of 238,943, which is the highest value during this stage. Then I experienced a gradual decline until 2019, when it settled in the area of 190 billion dollars. The same applies to the GDP growth rates, the maximum value of which was defined in 2003(6.5%) with better values for the average of both the GDP and its growth rate (Table 4).

As for the public debt index, it has known levels below the values of gross domestic product, and this is considered a good economic indicator. This is due to the fact that Algeria experienced a special financial crisis during the period 2001-2014 due to the high incomes of hydrocarbons. However, the public debt has been relatively high since the beginning of 2015 as a result of the crisis that affected various oil exporting countries through the decline in oil prices in 2014. This affected budget revenues. Despite this, the public debt index during this period remains characterized by reflecting an acceptable economic performance, since its average during the period 2001-2019 amounted to 21.61%.

On the other hand, this period was marked by a slight decrease (0.95%) in the average unemployment rates compared to the previous period, as the unemployment rates were limited between the two values (6% and 8.7%)⁴. As for the inflation rates, they were characterized by relative stability within the framework of rather low rates (between 1.4-4.5%), and the rate of 8.9% was recorded in 2012 as the highest value of inflation during the period 2001-2019. Article 10 of Law 2000-02 dated June 27, 2000 established the revenue control fund which is associated with

Table 2. Average value for variables in the stage 1990-2000 in Algeria

Variables	GDP	INF, %	Gov debt, %	Unemployment, %	GDP evolution, %
Average value	53.29	16.22	79.70	8.2	1.72

Source: made by authors.

Table 3. Economic reform programs in Algeria during the period 2001-2019

Economic reform programs	Periods for programs application	Main procedures
Economic recovery plan (tripartite plan)	2001-2004	At the beginning, it was allocated an amount of 7 billion dollars to reach 16 billion dollars at the end of the program period, it came up with several goals, the most important of which: support of agricultural production; provision of 850,000 jobs; support for local development
The first quintet plan (supplementary program to support growth)	2005-2009	It came as a supplementary program to the previous one-new additional funds were allocated for additional targets affecting the south and upper plateaus programs and the program aimed at absorbing fragile housing. The total amount allocated to this program at the end of the period amounted to approximately 130 billion dollars
The second quintet plan (Economic growth consolidation program)	2010-2014	This program came to ensure the continuation of the dynamic of national reconstruction and was initially allocated 155 billion dollars
The quintet plan of the new growth program	2015-2019	280 billion dollars have been allocated for this program with the aim of achieving the following: support the process of economic growth and development; ensure the maintenance and maintenance of the basic facility; reduce unemployment rates

Source: made by authors on the reports of the Algerian ministry of finance. URL: <https://www.mf.gov.dz/index.php/fr/documentation2020> (assessed on: 20.07.2024).

Table 4. Average value for variables in the stage 2001-2019 in Algeria

Variables	GDP	INF, %	Gov debt, %	Unemployment, %	GDP evolution, %
Average value	159.35	4.13	21.61	7.25	3.27

Source: made by authors.

Table 5. Average value for variables in the stage 2020-2024 in Algeria

Variables	GDP	INF, %	Gov debt, %	Unemployment, %	GDP evolution, %
Average value	217.563	7.16	49.02	8.2	2.08

Source: made by authors.

the supplementary finance law of 2000. The objective of this body is to control the surplus in revenues and transfer it to reduce the Algerian external debt, in addition to controlling public spending and rebalancing the budget when the oil levy decreases (coverage of the budget deficit).

Stage 3: Post 2020. Enhancing integration into the global and local economy through new measures. During this beginning of this stage, the Algerian economy has known economic indicators that reflect the decline in the performance of the economy somewhat, such as an increase in average inflation rates and the same for public debt ratios and unemployment rates (Table 5). Several factors caused this retreat in economic performance mainly what has been known as COVID-19 pandemic.

Algeria faced the COVID-19 pandemic with measures that reduced its consequences, but as it affected the entire global economy due to the closure and lack of trade exchanges and the channeling of large sums to the health sectors, some indicators of the majority of economies declined. However, Algeria has announced several economic programs programmed until 2030, with the aim of supporting and raising GDP, and the authorities have also raised wages to 47%, which contributed to supporting the aggregate demand of the Algerian economy, and this is reflected by the increase in GDP values.

Monetary policy indices trend in Algeria. Throughout the research phase, the monetary policy indicators have seen a number of developments. We chose to discuss a few fundamental indicators in this context. The most significant of these is the “broad money” index, a crucial monetary policy indicator that encompasses savings accounts, term deposits, and other semi-monetary assets in addition to cash and demand deposits (M1). An understanding of the overall liquidity in the economy can be gained from the analysis of Broad Money Trends. The monetary sector lending index for households and the private sector indicates how much credit, primarily from banks, is extended to businesses and households in the private sector (Fig. 5) in relation to the size of the economy as a whole. Not to mention the interest rate (discount rate), which is vital in managing the amount of money in circulation, particularly in nations without established financial markets.

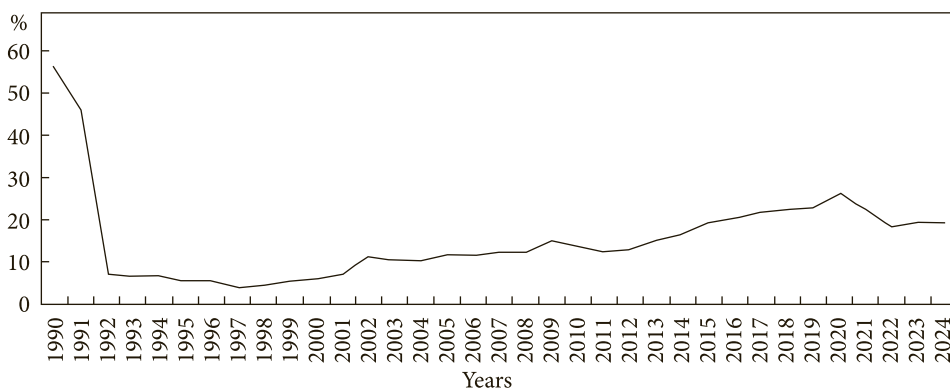
In addition, studying Algeria’s interest rate levels are important because they illustrate the fundamentals of the interaction between the financial and monetary authorities, as seen by the direction of this monetary indicator’s values in Fig. 6.

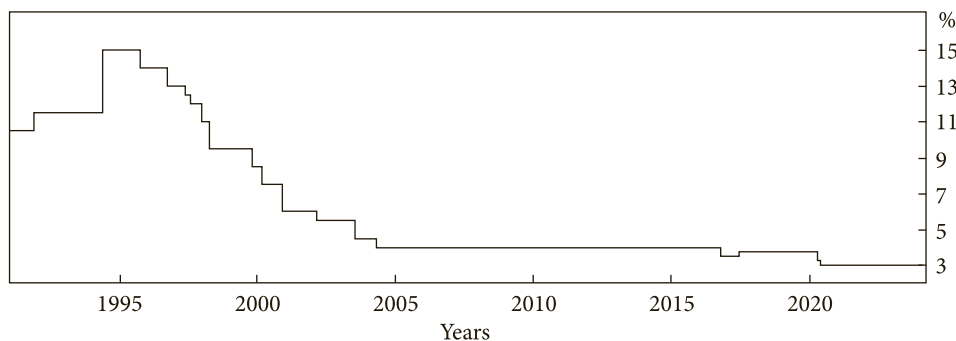
⁴ The Algerian authorities have activated the role of several devices that support the operation, the most important of which are:

- The National Agency for youth support and employment in accordance with Order No. 96-14 of June 24, 1996;
- The professional integration assistance device (DAIP) in accordance with Decree No. 08-126 of April 19, 2008;
- Social Development Agency (ADS) according to decree 96-232 of June 29, 1996;
- The program of works of public benefit for the intensive use of Labor.

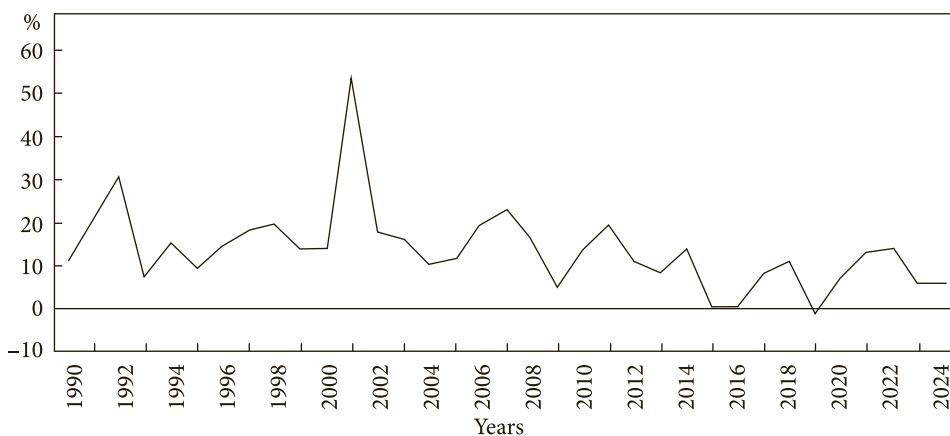
All these programs contributed to the fight against unemployment and the relative reduction of unemployment rates.

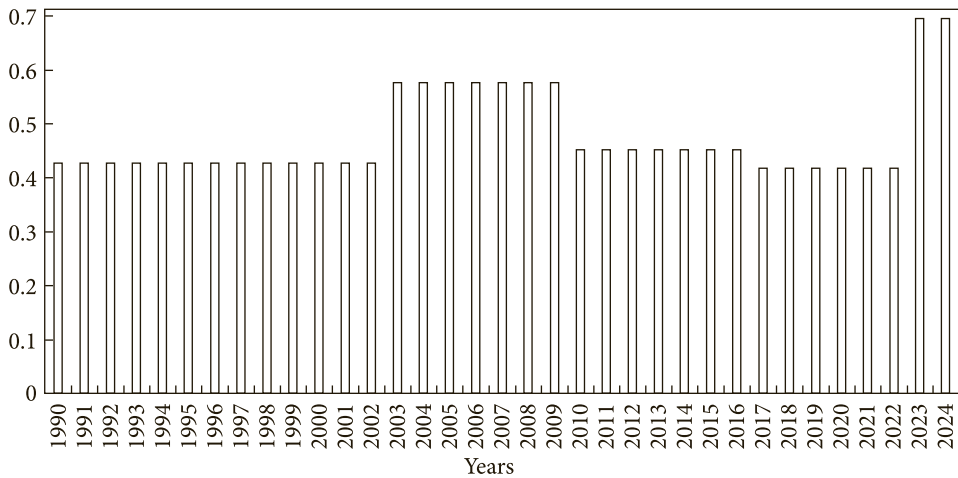
Fig. 5. Monetary sector credit to private sector in Algeria over 1990-2024 (% Gdp)
 Source: made by authors depending on: *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.AST.PRVT.GD.ZS?end=2023&locations=DZ&start=1990> (accessed on: 20.09.2024).

Fig. 6. Algerian interest rate over 1990-2024, %
 Source: Algeria Discount Rate. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/algeria/interest-rate> (assessed on: 20.09.2024).

Fig. 7. Broad money growth in Algeria over 1990-2024 (annual %)
 Source: made by authors by: *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.LBL.BMNY.ZG?locations=DZ> (accessed on: 20.09.2024).

Fig. 8. CBI in Algeria (1990-2024), the ratio is centered between (0—1)
Source: calculated by authors depending on the criterion of Cukierman, Webb and Neyapti's (1992).

As shown in Fig. 7 the Money Index, which measures the money supply in its broadest sense, fluctuated throughout the course of the 1990s–2000s, peaking at 31% in 1992 and 19% in 1998, with an average of 18%. The different requirements outlined in the IMF agreements provide an explanation for this. Among these is managing the money supply. In terms of the period after 2000, there was a discernible shift in the money supply's overall increase, particularly in 2001 when the growth rate exceeded 50%. After 2002, it became clear non-stable situation in the growth value, but it never went above the 20% growth value. These numbers show that Algeria's reform initiatives have raised the nation's relative economic return.

The pattern of interest rate development, or discount rates, validates the evidence underlying Algeria's monetary policy. Beginning in 1990, the indicator's value was 10.5%. From 1991 to 1994, it increased to 11.5%, and in 1995, it reached its greatest point of 15%. The average value of this indicator during the period was roughly 7%. The final recorded value of 3% in 2024 following an extended period of stability at 4%. An important measure for examining how the crowding-out effect — a phenomenon in which fiscal policy affects the financial system in Algerian economies — is taken into account. The share of the monetary sector credit to households and the private sector knew a decline dramatically between 1990 and 1992 (from 56.15 to 7.25%), with an average of 5.5% between 1990 and 2000. These are noteworthy numbers. This indicator showed a relative improvement after 2000, rising to a value of 26.11% in 2020 because of several revisions affecting Algeria's credit and monetary legislation.

EMPIRICAL STUDY: COMPUTING CENTRAL BANK INDEPENDENCE IN ALGERIA (1990-2024)

In order to study the impact of the independence of the Bank of Algeria on the overall economic variables in Algeria, we will begin our empirical study by calculating the independence of the Bank of Algeria for the period 1990-2024 (Fig. 8), through the criterion of A. Cukierman et al. (1992). In calculating the independence of the Bank of Algeria, we relied on various publications that amended the monetary and loan law (90-10)⁵ and influenced the process of building monetary policy, the conditions of its operation and the extent of independence of those in charge of it.

ARDL approach: The autoregressive distributed lag (ARDL) methodology, developed by H. Perasan et al. (2001), has been frequently utilized in econometric research aimed at examining the relationship between numerous variables. Researchers benefit from this approach in terms of application convenience and both short- and long-term study options. Furthermore, they contain variables that can be stable at level I (0) or stable at the first difference I (1). The ARDL model is expressed and formulated using the following equation:

$$\Delta y_t = \delta_0 + \sum_{i=1}^p \delta_k \Delta y_{t-i} + \sum_{i=1}^q \beta_k \Delta x_{t-i} + \psi_1 y_{t-1} + \psi_2 x_{t-1} + u_t, \dots \quad (1)$$

where y_t is the dependent variable; δ_0 is the A constant term in the model; u_t is the variable that Captures all unexplained variations in the dependent variable; x_{t-1} is the independent variable.

Examining time series stability and model estimation: A stability analysis of the variables should be performed prior to beginning any of the ARDL methodology's stages in order to ensure that the variables are appropriate for the methodology (i.e., stable at the level I (0) or at the first level I (1)). Several tests (**Augmented Dickey-fuller unit root test**) have been conducted in this area, and the results of one of those tests are as follows.

Based on the ADF test results presented in Table 6, we can infer that all the study variables are stable at the first difference (1) level. As a result, we can utilize the ARDL methodology to examine the relationship between the independence index of the Central Bank of Algeria (cbi) and the different economic indicators represented by variables (gdp, govdebt, inflation, unemployment).

Using ARDL approach the model on which our study was built was as follows: $cbi = f(gdp, govdebt, inflation, unemployment)$

$$\begin{aligned} \Delta cbi = & \delta_0 + \sum_{i=1}^p \delta_1 \Delta cbi_{t-i} + \sum_{i=1}^q \beta_1 \Delta gdp_{t-i} + \sum_{i=1}^q \beta_2 \Delta govdebt_{t-i} + \\ & + \sum_{i=1}^q \beta_3 \Delta inflation_{t-i} + \sum_{i=1}^q \beta_4 \Delta unemployment_{t-i} + \psi_1 cbi_{t-1} + \\ & + \psi_2 gdp_{t-1} + \psi_3 govdebt_{t-1} + \psi_4 inflation_{t-1} + \psi_5 unemployment_{t-1} + u_t, \quad (2) \end{aligned}$$

⁵ The following laws and orders, which are based on the standards established by Cukierman, Webb, and Neyapti (1992) criteria, have been cited in the Bank of Algeria's independence calculation:

Order 03-11, Order 10-04, Order 17-10, 23-09, and 90-10 Law.

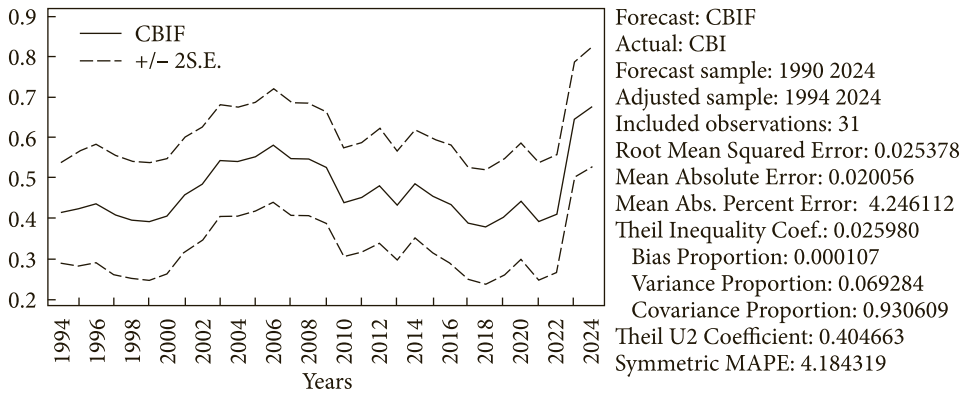

Fig. 9. COSUM and COSUM of Squares test

Source: Eviews 12 outputs.

Table 6. Augmented dickey and fuller unit root test

Test	Level					
	intercept		trend and intercept		none	
	t-value	prob	t-value	prob	t-value	prob
Cbi	-1.3826	0.5791	-1.5865	0.7773	0.5688	0.8342
Gdp	0.0875	0.9600	-2.0779	0.5391	1.6060	0.9710
Govdebt	-3.7730	0.0087	-0.6603	0.9682	-1.4938	0.1245
Inflation	-1.8179	0.3658	-2.1592	0.4959	-1.3344	0.1651
Unemployment	-4.6111	0.0008	-4.7604	0.0029	-0.2814	0.5766
<i>1st difference</i>						
Cbi	-5.6758	0.0000	-5.7255	0.0002	-5.6568	0.0000
Gdp	-4.9709	0.0003	-4.9607	0.0018	-4.5514	0.0000
Govdebt	-5.4666	0.0001	-5.7840	0.0002	-5.4713	0.0000
Inflation	-6.2293	0.0000	-6.2761	0.0001	-6.2811	0.0000
Unemployment	-4.5538	0.0010	-4.3266	0.0088	-4.6497	0.0000

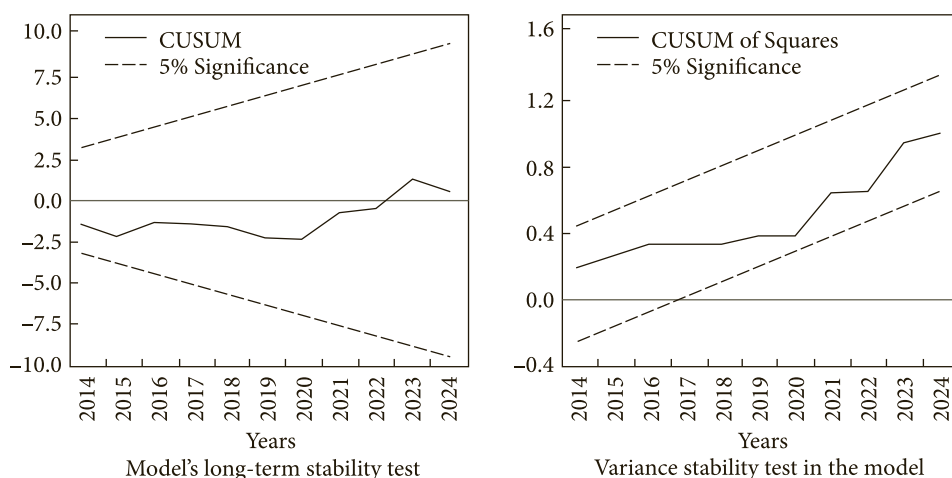
Note: t-value, prob are statistical indicators.

Source: made by authors depending on eviews 12 outputs.

where Dependent variable: cbi — central bank independence; Independent variables: gdp — Gross domestic product; govdebt — gross government debt (percent of gdp); Inflation — inflation rate (annual percent); Unemployment — annual rate; Parameters: $\delta_k, k = 1, 2$ and $\beta_k, k = 1, \dots, 4$ are short run parameters; ψ_n — long term parameters, $n = 1, \dots, 5$; Δ — represents the differences.

Based on the IMF data (2024) and the statistical tool REVIEWS 12, the study data for the variables were used to estimate the ARDL model (The estimated model). According to empirical results, the calculated model's ideal lags that yield the lowest Akaike criterion value are (1, 2, 4, 4, 4).

The boundary tests indicate that the value of the calculated F-statistic (3.82) is greater than the upper limit at the level of 5% (3.09) and 10% (3.49); that is, the null

Fig. 10. CBIF test
Source: Eviews 12 outputs.

hypothesis is rejected, and resulting in a long-term relationship between the study variables, so, the long-term and short-term relationship can both be estimated.

Diagnostic tests of the model: Test of the stability of the model according to COSUM and COSUM OF SQUARES. There is structural stability of the study model at a morale level of 5%, or harmony and stability between the long-term and short-term results, as Fig. 9 illustrates that both the cumulative sum of COSUM residuals and the cumulative sum of squares of COSUM residuals are represented by a median line situated within the boundaries of the critical zone.

The CUSUM test analyzes recursive residuals to ensure parameter stability in a regression model. The graphic shows the CUSUM line within the 5% significance level, showing no structural break. This shows that the model's coefficients are steady, making it reliable for forecasting.

The CUSUM of Squares test measures variance stability over time. The test reveals an ascending trend that approach the 5% significance level, indicating potential variance stability. because it doesn't cross the threshold. it shows no structural changes in residual variance. This may not necessitate changes, such as adopting heteroskedasticity-consistent errors or different model parameters.

The same proof is explained by predictive performance testing of the unappreciated error correction model shown in Fig. 10.

The test for detecting the existence of the serial self-correlation of errors problem. The Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test indicates that the model does not contain Serial Correlation LM. Since the P -Value (0.1435) is higher than 0.05, we accept the null hypothesis.

Examining the problem of variance instability (Heteroskedasticity Test). It was discovered that the probability value of the chi-square statistic in the model is more than 0.05 after conducting three separate tests in this regard, because of the aforementioned, we agree with the null hypothesis, which claims that the model is free of the variance instability issue.

CONCLUSION

Our study, particularly depended on the ARDL model based on five variables (GDP, inflation, unemployment, government debt, central bank independence), sought to determine the nature of the relationship between the central bank's independence and the most significant macroeconomic indicators in Algeria during the period of 1990-2024. The findings revealed the following.

Based on the study model, the dependent variable is highly explained by the independent variables (R -Squared = 0.8958), meaning that the obtained results accurately reflect the state of the Algerian economy.

The parameters that indicate the strength of the relationship between the independent variables and the dependent variable had very small values. There was a negative relationship between the central bank's independence and the variables of inflation (-0.0191) and unemployment (-0.0328), and a positive relationship between it and the variables of GDP (+0.0021) and government debt (+0.0073). This illustrates how the various amendments to the loan and monetary laws have evolved to support the state's financial policies (i.e., the Central Bank of Algeria's lack of functional independence).

The fact that fiscal policy sets goals before monetary policy and that the monetary authority thus has a supporting role to play in this regard sums up the nature of the interaction between the fiscal authority and the monetary authority in Algeria.

A weak correlation between CBI and economic variables.

A negative nexus between CBI and inflation.

Another compelling sign of the power of Algeria's fiscal policy is the positive correlation observed between the government debt and the Bank of Algeria's independence.

Based on the aforementioned, the following recommendations can be made to improve the Monetary Authority's efficacy in Algeria (the central bank independence):

- passing legislation granting the Bank of Algeria the authority to modify interest rates in accordance with monetary policy requirements rather than only financial policy criteria;
- concentrating more on the improvement of Algeria's banking sector in order to increase the efficacy of reforms to legislation that maintain the central bank independence in Algeria;
- finding a middle ground between the fiscal authority's objectives, which include boosting output and employment, and targeting of stable inflation rates;
- appoint the governor of the central bank through an open, merit-based process for clear, protracted periods. For good reasons such accomplishing long-term monetary policy goals;
- financial independence involves limiting government deficit funding and enable Algeria's central bank oversee its own budget, according to the monetary rule chosen;
- the significance of the political element in the establishment of institutional mechanisms for the balancing of the fiscal and monetary aspects of state financial

policy, the inhibition of monetary expansion, the promotion of price stability, and the stability of the national currency purchasing power must be acknowledged, all within the framework of the plan to bolster the autonomy of bank of Algeria;

- clearly define the channels of cooperation with the Ministry of Finance, making sure that tasks are separated strategically (effective cooperation with Government);
- regularly provide the legislature (the parliament) with all pertinent information; additionally, conduct external audits and provide precise updates on monetary policy. Accountability and transparency are hence advantageous elements that improve the effectiveness of monetary policy.

REFERENCES

- Alesina, A., Summers, L. (1993). Central Bank Independence and Macroeconomic Performance: Some Comparative Evidence. *Journal of Money, Credit and Banking*, 25(2), 151-162. <https://doi.org/10.2307/2077833>
- Iversen, T. (1998). Wage Bargaining, Central Bank Independence, and the Real Effects of Money. *International Organization*, 52(3), 469-504. <https://doi.org/10.1162/002081898550635>
- Pollard, P. (1993). Central Bank Independence and Economic Performance. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 75(4), 21-36. <https://doi.org/10.20955/r.75.21-36>
- Alesina, A. (1988). Macroeconomics and Politics. NBER Macroeconomics Annual, 13-52. <https://doi.org/10.1086/654070>
- Alesina, A. (1989). Politics and Business Cycles in Industrial Democracies. *Economic Policy*, 8, 55-98. <https://doi.org/10.2307/1344464>
- Eijffinger, S., Schaling, E. (1992). Central Bank Independence: Criteria and Indices. *Research Memorandum from Tilburg University, School of Economics and Management*. No FEW 548. URL: <https://Econpapers.Repec.Org/Paper/Tiutiurem/739426b2-Dc3c-40b2-Ae90-8535f46550cb.Htm>
- Cukierman, A., Web, S., Neyapti, B. (1992). Measuring the Independence of Central Banks and Its Effect on Policy Outcomes. *The World Bank Economic Review*, 6(3), 353-398. <https://doi.org/10.1093/wber/6.3.353>
- de Resende, C. (2007). Cross-Country Estimates of the Degree of Fiscal Dominance and Central Bank Independence. *Bank of Canada, Working Paper 2007-36*, 1-33. URL: <https://www.bankofcanada.ca/2007/06/working-paper-2007-36/>
- Jácome, L., Pienknagura, S. (2022). Central Bank Independence and Inflation in Latin America — Through the Lens of History. *International Monetary Fund*, 1-58. <https://doi.org/10.5089/9798400219030.001>
- Garriga, A., Rodriguez, C. (2020). More effective than we thought: Central Bank Independence and Inflation in Developing countries. *Economic Modelling*, 85(1), 87-105. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2019.05.009>
- Baumann, P., Enzo, R., Michael, M. (2021a). Estimating the Effect of Central Bank Independence on inflation Using Machine Learning. *BIS working paper*, 1-10. URL: <https://www.bis.org/ifc/publ/ifcb57.htm>
- Dincer, N., Eichengreen, B. (2014). Central Bank Transparency and Independence: Updates and New Measures. *International Journal of Central Banking*, 10(01), 189-253. URL: <https://www.ijcb.org/journal/ijcb14q1a6.htm>
- de Mendonça, H. (2005). Central bank independence and its relationship to inflation. *Cepal Review*, 87, 167-183. <https://doi.org/10.18356/a6b59e4e-en>

- Berger, H., de Haan, J., Eijffinger, S. (2000). Central Bank Independence: An Update of Theory and Evidence. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 15, Iss. 1, P. 3-40. <https://doi.org/10.1111/1467-6419.00131>
- Masciandro, D., Romelli, D. (2018). Beyond the Central Bank Independence Veil: New Evidence. *universita bocconi. Working Paper*. No. 71. P. 1-29. URL: <http://ssrn.com/abstract=3126179>
- Fry, M. (1998). Assessing central bank independence developing countries: do actions speak louder than words? *Oxford Economic Paper*. Vol. 50. Iss. 3. P. 512-529. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.oep.a028659>
- Garriga, A., Rodriguez, C. (2020). More effective than we thought Central Bank Independence and inflation in developing countries. *Economic modelling*, 85, 87-105. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2019.05.009>
- de Haan, J., Eijffinger, S. (2019). The Politics of Central Bank Independence. *The Oxford handbook of public choice*, 2, 499-519. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190469771.013.23>
- Romelli, D. (2022). The political economy of reforms in Central Bank design: evidence from a new dataset. *Economic Policy*, Vol. 37, Iss. 112, P. 643-688. <https://doi.org/10.1093/epolic/eiac011>
- Forder, J. (1999). Central bank independence: Reassessing the measurements. *Journal of Economic Issues*, Vol. 33, No. 1, P. 23-40. <https://doi.org/10.1080/00213624.1999.11506133>
- Fujiki, H. (1996). Central Bank Independence Indexes in Economic Analysis: A Reappraisal. *Monetary and Economic Studies*, 79-101. URL: <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:151071073>
- Loungani, P., Sheets, N. (1997). Central Bank Independence, Inflation, and Growth in Transition Economies. *Journal of Money, Credit and Banking*, 29(3), 381-399. <https://doi.org/10.2307/2953701>
- Akinci, M., Akinci, G., Yilmaz, O. (2015). The relationship between Central Bank Independence, Financial Freedom, and Economic Growth: A Panel ARDL Bounds Testing Approach. *Central Bank Review*, 15, 1-14. URL: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB+EN/Main+Menu/Publications/Central+Bank+Review/2015/Volume+15-3/>
- Yahaya, A., Saibu, M., Sadi, A. (2022). Effects of Central Bank Independence and Financial Stability on Inflation in Selected African Countries. *CBN Journal of Applied Statistics*, 13(2), 155-184. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=Ln8dz_oAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=Ln8dz_oAAAAJ:mVmsd5A6BfQC
- Andries, A., Podpiera, A., Sprincean, N. (2022). Central Bank Independence and Systemic Risk. *International Journal of Central Banking*, 18(1), 81-130. URL: <https://www.ijcb.org/journal/ijcb22q1a3.htm>
- Baumann, P., Enzo, R., Michael, M. (2021b). Estimating the effect of central bank independence on inflation using longitudinal targeted maximum likelihood estimation. *Journal of Causal Inference*, 9, 109-146. <https://doi.org/10.1515/jci-2020-0016>
- Gavin, M., Magner, M. (2023). Populism and De Facto Central Bank Independence. *Comparative Political Studies*, 56(8), 1189-1223. <https://doi.org/10.1177/00104140221139513>
- Aplanda, S., Honig, A. (2009). The impact of central bank independence on political monetary cycles in advanced and developing nations. *Journal of Money, Credit and Banking*, 41(7), 1365-1389. <https://doi.org/10.1111/j.1538-4616.2009.00260.x>
- de Haan, J., Bodea, C., Hicks, R., Eijffinger, S. (2018). Central Bank Independence Before and After the Crisis. *Comparative Economic Studies*, 60, 183-202. <https://doi.org/10.1057/s41294-017-0050-4>

- Masciandaro, D., Romelli, D. (2015). Ups and Downs of Central Bank Independence from the Great Recession: theory, institutions and emperics. *Financial History Review*, 22(3), 259-289. <https://doi.org/10.1017/S0968565015000177>
- Lucotte, Y. (2009). Central Bank Independence and Budget Deficits in Developing Countries: New Evidence from Panel Data Analysis. *Laboratoire d'Economie d'Orléon, Working Paper*, 19, 1-32. URL: <https://shs.hal.science/halshs-00447398/document>
- Diana, G., Sidiropoulos, M. (2006). Central Bank Independence and the Cost of Disinflation: Why the Wage Contracts Length Matters? *International Advances in Economic Research*, 12, 287-297. <https://doi.org/10.1007/s11294-006-9017-3>
- Cukierman, A., Web, S., Neyapti, B. (1992). Measuring the Independence of Central Banks and Its Effect on Policy Outcomes. *The World Bank Economic Review*, 6(3), 353-398. <https://doi.org/10.1093/wber/6.3.353>
- Perasan, H., Shin, Y., Smith, R. (2001). Bounds testing approaches to the analyses of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326. <https://doi.org/10.1002/jae.616>

Received on August 12, 2024

Reviewed on September 09, 2024

Revised on October 04, 2024

Signed for printing on October 16, 2024

Захаф Юсеф, д-р екон. наук, проф.

Університетський центр Магнії, Інститут економіки,
Лабораторія з оцінювання і прогнозування економічної політики
та стратегій підприємств

а/с 600-13300, шосе Аль-Завія, район Аль-Шухада,

Магнія, Тлемсен, Алжир

Чібі Абдеррахім, д-р екон. наук, проф.

Університетський центр Магнії, Інститут економіки,
Лабораторія з оцінювання і прогнозування економічної політики
та стратегій підприємств

а/с 600-13300, шосе Аль-Завія, район Аль-Шухада,

Магнія, Тлемсен, Алжир

ХАРАКТЕР ЗВ'ЯЗКУ МІЖ НЕЗАЛЕЖНІСТЮ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ І МАКРОЕКОНОМІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ: ЕМПІРИЧНІ ДАНІ З АЛЖИРУ

Основна мета дослідження — з'ясувати, як економічні реформи в Алжирі з 1990 по 2024 р. вплинули на незалежність Центрального банку Алжиру (Банку Алжиру), враховуючи, що його незалежність було започатковано поправками до Закону про гроші й кредит. Як наслідок, розуміння взаємозв'язків між ключовими показниками, що репрезентують економічні реформи і елементи макроекономічної політики Алжиру, та посиленням незалежності Банку Алжиру має вирішальне значення, адже ці взаємозв'язки показують, наскільки тісно монетарна і фіскальна інституції країни співпрацювали при розробленні її макроекономічної політики.

Головний висновок полягає в тому, що Банку Алжиру все ще бракує самостійності для встановлення власних цілей монетарної політики, навіть після низ-

ки змін у грошово-кредитному законодавстві країни. Хоча метою змін була модернізація банківської галузі, Центральний банк не дістав повної самостійності. Отже, його спроможність здійснювати політику, яка б мала вирішальне значення для усталеної економічної стабільності, є обмеженою, оскільки він усе ще підпорядковується рішенням, які ухвалює уряд.

Крім того, уряд проводить макроекономічну політику за відновленої підтримки з боку монетарної інституції, що вказує на скоординованість взаємодії між урядом і Банком Алжиру. Це заслуговує на увагу, оскільки стандартні результати показали дуже слабкий зв'язок між різними макроекономічними показниками і незалежністю Центрального банку Алжиру.

Ключові слова: незалежність центрального банку; економічні реформи; координація політики; монетарна політика; Алжир.

Надійшла 12.08.2024

Прорецензована 09.09.2024

Доопрацьована 04.10.2024

Підписана до друку 16.10.2024

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.084>

УДК 349.42:338.43:631.151

JEL: O13, Q18

К.О. ПРОКОПЕНКО, канд. екон. наук, с. н. с.,
провідний науковий співробітник відділу форм
і методів господарювання в агропродовольчому комплексі
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: k_prokopenko@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1456-4432>

Л.О. УДОВА, канд. екон. наук, с. н. с.,
старший науковий співробітник відділу форм
і методів господарювання в агропродовольчому комплексі
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: u_lyudmila@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8216-0379>

РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ З ПОЗИЦІЙ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Виробництво органічної продукції є важливим напрямом розвитку аграрного сектору України, що сприяє підвищенню продовольчої безпеки, здоров'ю населення і збереженню довкілля. Визначено, що чинне органічне законодавство ЄС містить ключові нововведення, які стосуються посилення контролю, спрощення сертифікації для дрібних фермерів, і нові правила імпорту органічної продукції. Показано, що саме в цих напрямках має змінюватися національне законодавство на шляху подальшого наближення до європейських стандартів.

Ключові слова: органічне сільськогосподарське виробництво; законодавство ЄС; законодавство України; стандарти; сертифікація.

Ц и т у в а н н я: Прокопенко, К., Удова, Л. (2025). Регулювання органічного сектору в Україні з позицій імплементації нового законодавства ЄС. *Економіка України*. 68. 03 (760). 84-97. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.084>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Одним з найбільш премінентних напрямів розвитку сільського господарства України є органічне виробництво, яке гарантує продовольчу безпеку держави, виступає запорукою здоров'я нинішнього і майбутніх поколінь, забезпечує збереження довкілля, що створює низку преференцій для виробників органічної продукції. Серед стратегічних переваг органічного сектору слід виокремити такі: ринкові (зростаючий попит на органічну продукцію в Європейському Союзі покращує експортні можливості вітчизняних виробників; диверсифікація виробництва за рахунок органічних культур посилює конкурентоспроможність агровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках); екологічні (зменшення вуглецевого сліду — важлива складова стратегії боротьби з кліматичними змінами і наближення до європейських екологічних вимог; безпечність і збереження навколишнього середовища — використання технологій органічного виробництва підтримує родючість ґрунтів і зберігає біорізноманіття); економічні (вищий дохід від органічної продукції порівняно з конвенційною в довгостроковій перспективі за рахунок зростаючого попиту і посилення соціальних та екологічних ініціатив); переваги інноваційного розвитку (органічне виробництво потребує впровадження інноваційних методів і технологій; органічні культури є складовою циркулярної економіки за рахунок використання в альтернативних ланцюгах виробництва біопалива і присадок). Перехід українських агровиробників на органічне виробництво завдяки використанню цих стратегічних переваг посилює їх потенціал для економічного, екологічного і соціального розвитку.

З початком широкомасштабного вторгнення органічний сектор зазнав відчутних втрат. Серед проблем, з якими зіткнулись аграрії, — відсутність фізичної можливості вести сільськогосподарську діяльність у багатьох ключових аграрних регіонах України через окупацію, мінування сільськогосподарських земель, військові дії, руйнування об'єктів інфраструктури (у тому числі знищення ферм і сховищ), порушення ланцюгів постачання ресурсів агровиробництва тощо. Усе це негативно вплинуло на тенденції розвитку органічного сектору, однак він не втратив своєї актуальності.

Розвиток органічного аграрного сектору в Україні широко і детально досліджується науковцями. Переваги й проблеми органічного виробництва висвітлено в ряді наукових праць. Зокрема, В. Ващенко (2023) розкриває значний потенціал і перспективи його розвитку; І. Городняк і С. Петровський (2023), розглядаючи ринок органічної продукції в Україні, зауважують, що невеликі агровиробники є найбільш активними інвесторами в секторі органічного виробництва; К. Прокопенко і Л. Удова (2022), досліджуючи розвиток органічного виробництва в Україні й світі, та О. Хаецька (2019) наголошують, що саме органічні практики забезпечують покращення й збереження довкілля, сприяють відновленню стану ґрунту і його родючості, формують систему здорового харчування населення, чим забезпечують всеохоплюючу продовольчу безпеку країни. Крім того, саме ці технології можуть забезпечити довгострокові тенденції підвищення ефективності й рентабельності сільгоспвиробництва.

С. Берсуцька і Т. Козичева (2020) акцентують на тому, що стримувальним чинником розвитку органічного виробництва є недосконала законодавча база і відсутність конкретних пропозицій щодо її покращення. І. Чичкало-Кондрацька і О. Федіна (2016) вказують на неузгодженість українського законодавства у сфері органічного виробництва із законодавством ЄС. О. Малохліб (2021), у свою чергу, говорить про незавершеність узгодження вітчизняної законодавчої бази в галузі органічного виробництва з правовою базою ЄС.

Погоджуємося з думкою І. Ігнатенка (2021) щодо необхідності формування і реалізації вітчизняної моделі управління ринком органічної продукції, яка включатиме оновлену державну політику в галузі органічного виробництва, обігу й маркування органічної продукції; формування необхідного нормативного забезпечення для функціонування дієвого державного контролю; державної підтримки сприяння розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього ринків органічної продукції.

Отже, **мета статті** — оцінити нормативно-правове забезпечення сільськогосподарського органічного виробництва в Україні з позицій імплементації нового законодавства ЄС.

Стан органічного сектору в Україні. Виробництво органічної продукції є перспективним напрямом розвитку аграрного сектору, що відповідає потребам сучасних споживачів, які дедалі більше цінують здоров'я, екологічні й етичні аспекти виробництва продовольства. Саме тому в передвоєнний період органічне виробництво в Україні розвивалося високими темпами (табл.).

Скорочення площі сертифікованих земель спричинили кілька факторів. Від початку широкомасштабної війни в декількох регіонах, зокрема в Запорізькій і Херсонській областях, через окупацію значно зменшилися площі сіль-

Стан органічного виробництва в Україні в період 2016—2023 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Органічні виробники, од.	426	504	635	617	549	528	462	481
з них сільськогосподарські виробники	294	304	501	470	419	418	380	383
Площа сільгоспземель (органічних і перехідного періоду), тис. га	381,2	289,0	309,1	468,0	462,2	422,3	264	471,2
з них з органічним статусом	289,6	201,0	233,5	384,5	410,6	370,1	246,1	390,9

Джерело: складено авторками за: Площі під органічним виробництвом 2016—2022 рр. *ОрганікІнфо*. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-land-2016-2022/> (дата звернення: 20.09.2024); Органічна карта України 2023 (ЄС, NOP). *ОрганікІнфо*. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-map-of-ukraine-2023/> (дата звернення: 20.09.2024).

ськогогосподарських угідь і відбулися зміни в роботі органів іноземної сертифікації. Більшість цих органів призупинила свою діяльність в Україні через високі ризики при здійсненні контролю за діяльністю операторів, що призвело до припинення проведення сертифікаційних інспекцій на місцях. Інші втратили право проводити сертифікацію в Україні. Послуги із сертифікації у 2021 р. здійснювали 13 органів іноземної сертифікації, а у 2022 р. — лише вісім. Наприклад, у зв'язку з виходом з України через війну одного органу іноземної сертифікації, що сертифікував органічне виробництво в Черкаській і Тернопільській областях, площа земель з підтвердженим органічним і перехідним статусом у Черкаській області зменшилася з 36,1 тис. (2021 р.) до 2,6 тис. га (2022 р.), а у Тернопільській — з 61,6 тис. до 2,1 тис. га¹. Ці фактори також вплинули і на скорочення кількості органічних операторів. Хоча частина операторів перейшла до інших органів сертифікації, але здебільшого вони (оператори) припинили органічну діяльність, продовживши конвенсійне сільгоспвиробництво. Переважно це були постачальники великих трейдерів, які здійснювали експорт морським шляхом. Звісно, на скорочення кількості операторів вплинула і широкомасштабна війна, зокрема, значно зменшилася кількість органічних операторів у Запорізькій і Херсонській областях, а також в інших прифронтових регіонах. У 2023 р. ситуація покращилася завдяки тому, що працювали вже 10 органів сертифікації.

Законодавче забезпечення органічного сектору. Розвиток і підтримка органічного сектору, забезпечення якості органічних продуктів і захист інтересів споживачів регулюються національним органічним законодавством. Необхідність переходу українського ринку органічної продукції у правове поле була зумовлена євроінтеграційним курсом України. Крім того, це є необхідною умовою для захисту іміджу виробників на ринку, надання споживачам можливості свідомого вибору, забезпечення відкритого доступу до інформації про операторів, які працюють на ринку. Наслідком таких дій стають зростання кількості поціновувачів органічної їжі, збереження навколишнього середовища і розвиток сільських територій.

Законодавче врегулювання сфери органічного виробництва в Україні розпочалось у 2013 р. з ухвалення відповідного Закону України². Однак цей документ не став дієвим. Проблемність його практичного впровадження була спричинена відсутністю системи контролю за органічним виробництвом. Також через невідповідність органічному законодавству ЄС він не забезпечував визнання українського органічного агровиробництва на ринках ЄС (Мовчан, 2021). У 2018 р. на заміну практично недієвому закону було ухвалено Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного

¹ Кислицька М. Державне регулювання органічного виробництва в Україні. *Органічна платформа знань*. 2023. 01 січ. URL: <https://dspace.organic-platform.org/xmlui/handle/data/682> (дата звернення: 17.09.2024).

² Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини. Закон України № 425-VII від 03.09.2013 р. Ст. 721. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18#Text>

виробництва, обігу та маркування органічної продукції»³, у якому імплементовано основні ключові положення трьох чинних на той момент Регламентів ЄС: № 834/2007 (2007)⁴, № 889/2008 (2008)⁵ і № 1235/2008 (2008)⁶.

Основні зміни стосувались унормування сертифікації органічного виробництва, системи контролю й відповідальності за порушення законодавства. Серед них основними є: а) запровадження сертифікації процесу виробництва, а не продукції, оскільки лише контроль на всіх стадіях виробництва дозволяє гарантувати органічність отриманого продукту. Підхід простежуваності, імплементований у новому законі, є важливою складовою органічного законодавства ЄС; б) унормування ефективної системи контролю за органічним виробництвом; в) запровадження штрафних санкцій за порушення законодавства. Так, без чинного механізму відповідальності виробники зможуть вводити споживача в оману товарами з написами «органічний», «біо-», «еко-». Попередній Закон України⁷ забороняв таке маркування для неорганічних продуктів, однак не містив можливості відстеження таких порушень і притягнення недобросовісних виробників до відповідальності. Наразі новий Закон України⁸ щодо органічного виробництва повністю імплементовано, оскільки ухвалено всі 11 підзаконних нормативно-правових актів. Таким чином, українське законодавство у сфері органічного виробництва вже повноцінно працює.

У 2023 р., незважаючи на повномасштабне вторгнення, розпочалася робота двох державних реєстрів у сфері органічного виробництва, обігу і маркування органічної продукції, з'явився перший вітчизняний орган сертифікації Органік Стандарт, який був акредитований Національним агентством

³ Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Закон України № 2496-VIII від 10.07.2018 р. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>

⁴ Council Regulation (EC) No 834/2007 of 28 June 2007 on organic production and labelling of organic products and repealing Regulation (EEC) No 2092/91. OJ L 189, 20.7.2007. P. 1—23. *EUR-Lex*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2007/834/oj> (дата звернення: 17.09.2024).

⁵ Commission Regulation (EC) No 889/2008 of 5 September 2008 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC) No 834/2007 on organic production and labelling of organic products with regard to organic production, labelling and control. OJ L 250, 18.9.2008. P. 1—84. *EUR-Lex*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/889/oj> (дата звернення: 17.09.2024).

⁶ Commission Regulation (EC) No 1235/2008 of 8 December 2008 laying down detailed rules for implementation of Council Regulation (EC) No 834/2007 as regards the arrangements for imports of organic products from third countries. OJ L 334, 12.12.2008. P. 25—52. *EUR-Lex*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/1235/oj> (дата звернення: 17.09.2024).

⁷ Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини. Закон України № 425-VII від 03.09.2013 р. Ст. 721. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18#Text>

⁸ Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Закон України № 2496-VIII від 10.07.2018 р. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>

з акредитації України згідно з вимогами українського законодавства про органічне виробництво, обіг і маркування органічної продукції і внесений до Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції⁹, який запрацював 17 серпня 2023 р. На середину грудня того ж року в Реєстрі налічувалося 113 операторів, а на 23 вересня 2024 р. — уже 244¹⁰. У вітчизняних торговельних мережах з'явилась органічна продукція українських виробників, яку марковано новим офіційним державним логотипом для органічної продукції.

Водночас законодавство ЄС у сфері органічного виробництва активно розвивається. Європейські законодавці повністю оновили нормативно-правову базу, яка регулює органічне виробництво й обіг органічної продукції. Так, у 2018 р. на заміну Регламентів (ЄС) № 834/2007, № 889/2008 і № 1235/2008 затверджено новий документ — Регламент (ЄС) № 2018/848 (2018)¹¹, яким внесено низку важливих змін у систему правового регулювання органічного виробництва в ЄС. Структура нового органічного законодавства ЄС являє собою не окремих Регламентів, а цілісну систему органічного законодавства. Якщо раніше система складалася з кількох регламентів, то в новому законодавстві всі нормативно-правові акти згруповано відповідно до розділів основного регламенту, а саме правила виробництва (рослинництво, тваринництво, харчові продукти, корми, аквакультура), репродуктивний матеріал рослин і насіння, контроль, торгівля з третіми країнами тощо. Нові зміни набрали чинності з січня 2022 р., що вимагає від вітчизняних законотворців урахувувати їх при формуванні державної політики щодо органічного виробництва.

Нова система включає низку інновацій, які стосуються: внесення змін до системи контролю за виробництвом органічної продукції шляхом ужиття суворіших превентивних заходів і перевірок усього виробничого ланцюга; введення системи групової сертифікації з метою спрощення процесу сертифікації для дрібних фермерів; запровадження нових правил щодо імпорту органічної продукції у ЄС; збільшення переліку продуктів, на які поширюються органічні правила.

У частині контролю в ЄС передбачено посилення довіри споживача до органічної продукції¹². Зокрема, жорсткішає контроль за групами операторів, що є виробниками різних видів органічної продукції, які мають відпо-

⁹ Перший орган сертифікації акредитований відповідно до українського законодавства. *ОрганікІнфо*. URL: <https://organicinfo.ua/stages/> (дата звернення: 19.09.2024).

¹⁰ Площі під органічним виробництвом 2016—2022 рр. *ОрганікІнфо*. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-land-2016-2022/> (дата звернення: 20.09.2024); Органічна карта України 2023 (ЄС, NOP). *ОрганікІнфо*. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-map-of-ukraine-2023/> (дата звернення: 20.09.2024).

¹¹ Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007. OJ L 150, 14.6.2018. P. 1—92. *EUR-Lex*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/848/oj> (дата звернення: 18.09.2024).

¹² *Там само*.

відати критеріям стосовно розміру, обороту й вартості сертифікації (зазначено, що розмір групи операторів не повинен перевищувати 2000 членів). Новий органічний регламент включає додаткові правила контролю щодо харчових продуктів і кормів: перевірка відповідності мінімум раз на рік; краща гармонізація щодо оцінки ризиків; запровадження спеціальної вимоги для органічних виробників щодо застосування запобіжних заходів на всіх етапах виробництва, які є аналогом системи HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points). Такі заходи повинні унеможливити потрапляння до органічної продукції речовин, заборонених у органічному виробництві. Наприклад, призупиняється органічний статус продукції, у якій виявлено залишки пестицидів. За відсутності запобіжних заходів виробники загрожують скасуванням сертифікації і штрафи.

Регламент запроваджує можливість групової сертифікації, яка дозволяє дрібним виробникам об'єднуватися для спільного виробництва органічної продукції і спільного проходження її сертифікації. Перспективи даної моделі полягають у полегшенні умов ведення бізнесу для вітчизняних виробників, особливо дрібних фермерів, оскільки вони матимуть можливість проходження групової сертифікації, що значно заощадить для них як час, так і кошти. Дозвіл на одночасне ведення органічного і традиційного господарювання, за їх поділу згідно з нормами, також суттєво здешевить перехід до органічного виробництва (Прокопенко, Удова, 2022).

Регламентом встановлено, що для проходження сертифікації група операторів повинна складатися тільки з фермерів або операторів, які вирощують водорості або аквакультуру, а також можуть займатись обробкою, підготовкою чи розміщенням на ринку харчових продуктів і кормів; вартість індивідуальної сертифікації для неї повинна становити понад 2 % обороту або стандартного обсягу органічного виробництва, її річний оборот органічного виробництва не повинен перевищувати 25 000 євро, або мати стандартний обсяг органічного виробництва — 15 000 євро на рік, або кожен член групи повинен мати господарство площею не більше 5 га, або 0,5 га для теплиць, або 15 га включно для багаторічних пасовищ. Крім того, група має бути створена в державі-члені або в третій країні; мати правосуб'єктність; складатися з членів, які провадять діяльність географічно наближено один до одного; запровадити спільну систему маркетингу для виробленої нею продукції; запровадити систему внутрішнього контролю, що складається з документованого набору заходів і процедур контролю, згідно з яким конкретна особа або орган відповідає за перевірку дотримання кожним членом групи вимог цього Регламенту (ЄС)¹³.

Нововведення щодо запровадження нових правил імпорту органічної продукції у ЄС передбачає дію двох систем режиму імпорту: торговельної

---

¹³ Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007. OJ L 150, 14.6.2018. P. 1—92. *EUR-Lex*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/848/oj> (дата звернення: 18.09.2024).

угоди з третіми країнами і визнання органів сертифікації / органів державного контролю з метою відповідності. Існує декілька винятків у підході щодо відповідності: спеціальні дозволи для використання продуктів і речовин; визначення катастрофічних обставин¹⁴. Перехідний період, який дозволяє експортувати третім країнам продукцію, визнану як еквівалентну Регламенту (ЄС), закінчився 31 грудня 2024 р., і в подальшому сертифікація відповідно до Регламенту (ЄС) № 2018/848 є обов'язковою.

Сьогодні в Україні органічні виробники сертифікуються переважно приватними органами сертифікації, які працюють за стандартами ЄС. Однак дозвіл на постачання еквівалентної продукції у ЄС зупинений 31 грудня 2024 р. (Мовчан, 2021).

Відповідно до Регламенту (ЄС) № 2018/848, органічне виробництво є загальною системою управління фермами й виробництвом продуктів харчування, яка поєднує найкращі практики екологічних і кліматичних дій, високий рівень біорізноманіття, збереження природних ресурсів, забезпечення благополуччя тварин і високих стандартів виробництва згідно із зростаючим споживчим попитом на натуральні продукти. Таким чином, органічне виробництво, з одного боку, забезпечує споживчий попит на органічну продукцію, а з іншого — постачає загальнодоступні товари, які сприяють захисту довкілля, добробуту тварин і розвитку сільських територій.

Новий Регламент було розширено за рахунок таких трьох категорій: живих або неперероблених сільськогосподарських продуктів (сировини), включаючи насіння та інший репродуктивний матеріал рослин; перероблених сільгосппродуктів для продовольства; кормів. Регламент містить і нові положення: заохочення коротких каналів збуту і місцевого виробництва; забезпечення чистоти навколишнього середовища, збереження й відновлення родючості ґрунтів і забезпечення біорізноманіття (Прокопенко, Удова, 2022); використання органічного репродуктивного матеріалу рослин і порід тварин з високим рівнем генетичного різноманіття, стійкості до хвороб і тривалості життя; заборона використання штучних наноматеріалів у виробництві харчових продуктів¹⁵. Регламентом упроваджено додаткові правила до виробничих процесів органічного виробництва, зокрема для рослинництва, тваринництва, аквакультури, виробництва харчових продуктів.

Правила для рослинництва включають органічний репродуктивний матеріал рослин і органічний гетерогенний матеріал, використання якого дозволяється лише після поінформування відповідного органу влади. Регламентом передбачається вирощування органічних культур у живому ґрунті, або їх живлення має бути пов'язане з ґрунтом через ґрунтову екосистему. Регламентом забороняється гідропонне виробництво як метод вирощування рослин.

¹⁴ Бусака Е. Новий Регламент (ЄС) 2018/848 про органічне виробництво. Брюссель, жовтень 2021. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/01/IFOAM-EU_-New-Organi-Regulation_-UA.pdf

¹⁵ Там само.

Правила для тваринництва встановлюють певні вимоги до утримання сільськогосподарських тварин, птиці й бджіл щодо щільності поголів'я і технічних вимог до їх утримання. Оскільки виробництво тваринницької продукції пов'язане з використанням сільськогосподарських угідь, безземельне тваринництво має бути заборонене, за винятком бджільництва. Умови й методи утримання органічних тварин повинні задовольняти їх поведінкові потреби і забезпечувати високий рівень їх благополуччя (постійний доступ до відкритих майданчиків, уникнення страждань чи болю тощо). Годувати худобу слід кормами, виробленими відповідно до правил органічного виробництва, переважно з власного господарства фермера з урахуванням потреб поголів'я. За певних умов фермерам дозволяється використовувати і конверсійні корми, що надходять з їхніх власних господарств, а також кормовий матеріал мікробного чи мінерального походження.

Органічна аквакультура є відносно новою галуззю органічного виробництва порівняно з органічним сільським господарством, де існує багаторічний досвід на рівні ферм. Ураховуючи зростаючий інтерес споживачів до органічної продукції аквакультури, імовірним є подальше зростання темпів переведення її одиниць на органічне виробництво. Органічна аквакультура повинна ґрунтуватися на вирощуванні молодняка, що має органічне походження. За певних умов також повинна існувати можливість переведення диких вилвлених або неорганічних тварин аквакультури на органічне виробництво.

Правила виробництва для аквакультури включають вимоги щодо щільності посадки, якості води, використання органічних кормів, які можуть бути доповнені кормами з ферм сталого розвитку, заборону використання штучних гормонів для штучного нересту. Дотримання вимог законодавства щодо органічної аквакультури дозволяє маркувати рибу, вирощену в системі аквапоніки, як органічну¹⁶.

Правила виробництва харчових продуктів забороняють застосування неорганічних натуральних ароматизаторів. Регламентом дозволено лише «органічні ароматизатори» і «органічні носії». З'явилося поняття «органічна сіль», хоча її використання у виробництві поки що не є обов'язковим; дозволяється збагачення дитячих сумішей і дитячого харчування¹⁷.

Одним з напрямів органічного виробництва є *насіниництво та розсадництво*. Органічним вважають насіння і садивний матеріал, розмножені згідно з вимогами відповідного Закону України¹⁸, а саме висівання органічного на-

---

¹⁶ Нойендорф Й. Нове органічне законодавство ЄС Регламент (ЄС) 2018/848. Презентація на заході «Структура нового регулювання органічного виробництва в ЄС (основний Регламент та підзаконні нормативно-правові акти), а також істотні відмінності від попереднього регулювання». *Органічна платформа знань*. 2018. 01 січ. URL: <https://dspace.organic-platform.org/xmlui/handle/data/435> (дата звернення: 21.09.2024).

¹⁷ Там само.

¹⁸ Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Закон України № № 2496-VIII від 10.07.2018 р. (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>

сіння і садіння органічного садивного матеріалу. Доступність органічного насіння є важливою складовою розвитку органічного рослинництва й забезпечення експорту органічної продукції у ЄС в умовах дії нового Регламенту ЄС № 848/2018, що забороняє використання неорганічного насіння в органічному виробництві. Крім того, у цей Регламент внесено зміни щодо попередніх виробничих норм, а саме: введення переліку, що містить усі види, які можна вирощувати винятково як органічні; введення дати, з якої можна використовувати лише органічні сорти; перші вказівки щодо селекції органічних сортів. Згідно з результатами проекту LIVESEED, у окремих країнах — членах ЄС існує недостатнє забезпечення органічним насінням й садивним матеріалом, відсутня прозорість пропозиції на ринку (Bruszik et al., 2020). Органічні фермери ЄС зазначають, що важливою проблемою є низька доступність органічного насіння потрібних їм сортів, адаптованих до місцевих умов.

Наразі й в Україні існують перешкоди для розвитку органічного насінництва, а саме: недоступність органічного насіння; технічні труднощі в його виробництві; неповна імплементація європейського органічного законодавства; відсутність оперативної інформації щодо наявності й попиту на органічне насіння. Розвиток цього напрямку також стримують висока ціна і недостатня поінформованість виробників.

У цілому вимоги органічного законодавства в Україні щодо використання органічного насіння є порівнянними з вимогами Регламенту ЄС. При цьому вимоги останнього обов'язково мають поширюватися на українських органічних виробників, які експортують свою продукцію до ЄС.

Фінансова підтримка виробників органічної продукції регулюється в окремому порядку. Заходи такої підтримки передбачено Регламентами (ЄС) про підтримку розвитку сільських територій Європейським сільськогосподарським фондом розвитку сільських територій¹⁹ і про встановлення правил прямих виплат фермерам за схемами підтримки в рамках спільної сільськогосподарської політики²⁰.

Слід наголосити, що в рамках Спільної аграрної політики фермери, які дотримуються вимог, викладених у ст. 29 Регламенту (ЄС) № 834/2007 щодо органічного землеробства, мають право *ipso facto* на виплати за використання сприятливих для клімату і навколишнього середовища агротехнічних практик (ст. 43 Регламенту № 1307/2013), тобто в ЄС законодавчо внормова-

¹⁹ Regulation (EU) 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005. OJ L 347, 20.12.2013, P. 487—548. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1305/oj/eng> (дата звернення: 18.09.2024).

²⁰ Regulation (EU) 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009. OJ L 347, 20.12.2013, P. 608—670. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1307/oj/eng> (дата звернення: 18.09.2024).

но право органічних фермерів на виплати. В Україні, згідно з чинним Законом, задекларовано лише можливість надання такої підтримки. Наразі підтримка операторам у рамках державних програм за рахунок видатків державного бюджету не надається.

Усе це охоплює більшість напрямів діяльності органічного сектору України, і хоча деякі питання були врегульовані вітчизняними законотворчими органами на стадії розробки відповідних нормативно-правових актів, вітчизняний органічний сектор потребує оновлення законодавства для його наближення до законодавства ЄС. Такий перегляд є важливою складовою євроінтеграційного процесу України.

ВИСНОВКИ

Виробництво органічної продукції — один з премієнтних напрямів розвитку сільського господарства в Україні. Подальша активізація такої діяльності потребує постійного вдосконалення законодавства щодо виробництва органічної продукції з метою його наближення до органічного законодавства Європейського Союзу. Правове регулювання органічного виробництва як у ЄС, так і в Україні перебуває на етапі активних змін.

В Україні відбувається швидка імплементація європейських правових засад регулювання органічного господарювання. Це потребує результативного впровадження світового досвіду застосування сучасних механізмів як системної підтримки сертифікованого органічного виробництва, так і споживання органічних продуктів. Даний підхід сприятиме збільшенню прибутковості агровиробників, розширенню експортного потенціалу високоякісної продукції, підвищенню загального рівня продовольчої безпеки в Україні.

Європейська комісія повністю оновила нормативно-правову базу, яка регулює органічне виробництво і реалізацію органічної продукції. Це оновлення обумовлює перегляд і внесення змін до чинного Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», що передбачає його наближення до законодавства ЄС.

У рамках САП європейські фермери отримують значні обсяги підтримки за використання сприятливих для клімату і навколишнього середовища практик. Ураховуючи екологічну спрямованість і високу витратність органічного виробництва, в Україні в повоєнний період також необхідно законодавчо вноормувати право органічних операторів на підтримку з державного бюджету. Належне законодавче регулювання органічного виробництва вимагає затвердження ключових принципів, які обумовлюються необхідністю: впровадження європейських норм в українське законодавство; захисту іміджу виробників органічної продукції на ринку; свідомого вибору суспільства; відкритого доступу до інформації про операторів, які працюють на ринку; зростання кількості споживачів органічного

продовольства; сприяння захисту навколишнього середовища; розвитку сільських територій. Виробництво органічної продукції вимагає сертифікації, яка гарантуватиме відповідність продукції певним стандартам і вимогам, що забезпечить довіру з боку споживачів і відкриє доступ до високомаржинальних ринків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Ващенко, В. (2023). Розвиток органічної продукції в Україні. *Київський економічний науковий журнал*, 3, 24-29. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-3-4>
- Городняк, І., Петровський, С. (2023). Аналіз ринку органічної продукції в Україні. *Економічний простір*, 184, 31-35. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-5>
- Прокопенко, К., Удова, Л. (2022). Сучасний стан та перспективи розвитку органічного виробництва в Україні: із думкою про майбутнє. *Економіка і прогнозування*, 1, 160-176. <https://doi.org/10.15407/eip2022.01.160>
- Хаєцька, О. (2019). Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 6, 38-48. <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-6-5>
- Берсучька, С., Козичева, Т. (2020). Сучасний стан і перспективи розвитку ринку органічної продукції. *Економічний вісник Донбасу*, 2 (60), 165-172. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2\(60\)-165-172](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2(60)-165-172)
- Чичкало-Кондрацька, І., Федіна, О. (2016). Перспективи розвитку експорту української органічної продукції до Європейського Союзу. *Економічний простір*, 105, 34-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_105_6
- Малохліб, О. (2021). Актуальні питання розвитку органічного виробництва в Україні в умовах євроінтеграції. *Право і суспільство*, 5, 100-109. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.14>
- Ігнатенко, І. (2021). Перспективи розвитку органічного сільського господарства України у процесі інтеграції до Європейського Союзу. *Правова позиція*, 3 (32), 70-74. <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2021-3.13>
- Мовчан, Ю. (2021). Органічне виробництво в Україні та ЄС: динаміка нормотворчого процесу. *Юридичний науковий електронний журнал*, 1, 320-322. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/79>
- Bruszk, A., Nuijten, E., Rey, F., Chable, V., Mendes Moreira, P. (2020). Liveseed — boosting organic seed and plant breeding across Europe. 27 p. URL: <https://www.liveseed.eu/wp-content/uploads/2020/11/LIVESEED-%E2%80%93-Boosting-Organic-Seed-and-Plant-Breeding-Across-Europe.pdf>

Надійшла 23.09.2024

Прорецензована 10.10.2024

Доопрацьована 31.10.2024

Підписана до друку 08.11.2024

REFERENCES

- Vashchenko, V. (2023). Development of the organic market in Ukraine. *Kyiv Economic Scientific Journal*, 3, 24-29. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-3-4> [in Ukrainian].
- Horodniak, I., Petrovskiy, S. (2023). Analysis of the market of organic products in Ukraine. *Economic Scope*, 184, 31-35. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-5> [in Ukrainian].

- Prokopenko, K., Udova, L. (2022). Current state and prospects of organic production development in Ukraine: with the thought of the future. *Economy and Forecasting*, 1, 160-176. <https://doi.org/10.15407/eip2022.01.160> [in Ukrainian].
- Khaietska, O. (2019). Prospects for organic production market development in Ukraine and the world. *Economy, finances, management: Topical issues of science and practice*, 6, 38-48. <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-6-5> [in Ukrainian].
- Bersutska, S., Kozycheva, T. (2020). The Current State and Development Prospects of the Market for Organic Products. *Economic Herald of the Donbas*, 2 (60), 165-172. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2\(60\)-165-172](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2(60)-165-172) [in Ukrainian].
- Chychkalo-Kondratska, I., Fedina, O. (2016). Development prospects of export of Ukrainian organic products to the European Union. *Economic Scope*, 105, 34-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_105_6 [in Ukrainian].
- Malokhlib, O. (2021). Current issues of development of organic production in Ukraine in the context of European integration. *Law and Society*, 5, 100-109. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.14> [in Ukrainian].
- Ignatenko, I. (2021). Prospects for the development of organic agriculture in Ukraine in the process of EU integration. *Legal Position*, 3 (32), 70-74. <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2021-3.13> [in Ukrainian].
- Movchan, Yu. (2021). Organic production in Ukraine and the EU: dynamics of regulation. *Juridical scientific and electronic journal*, 1, 320-322. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/79> [in Ukrainian].
- Bruszik, A., Nuijten, E., Rey, F., Chable, V., Mendes Moreira, P. (2020). Liveseed — boosting organic seed and plant breeding across Europe. 27 p. URL: <https://www.liveseed.eu/wp-content/uploads/2020/11/LIVESEED-%E2%80%93-Boosting-Organic-Seed-and-Plant-Breeding-Across-Europe.pdf>

Received on September 23, 2024

Reviewed on October 10, 2024

Revised on October 31, 2024

Signed for printing on November 8, 2024

Kateryna Prokopenko, PhD (Econ.), Senior Research Fellow,
Leading Research Fellow of the Department of Forms
and Methods of Management in the Agri-food Complex
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine
Liudmyla Udova, PhD (Econ.), Senior Research Fellow,
Senior Research Fellow of the Department of Forms
and Methods of Management in the Agri-food Complex
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

REGULATION OF THE ORGANIC SECTOR IN UKRAINE FROM THE STANDPOINT OF IMPLEMENTING NEW EU LEGISLATION

Strategic advantages for producers of organic products encompass market, environmental, economic and innovation aspects that increase their competitiveness on domestic and foreign markets. With the beginning of the large-scale invasion, farmers were faced with the lack of opportunity to conduct agricultural activities due to occupation, land mining and destruction of infrastructure. This negatively affected the development of the organic sector, yet it remained important and relevant.

The features and problems of forming the legislation regulating the organic sector's activities in Ukraine are considered. It is noted that the role of national organic legislation is determined by its impact on the development and support of the organic sector, ensuring the quality of organic products and protection of consumer interests. Using the historical method and the method of regulatory and legal analysis, the process of changing the legislative framework of organic production is studied from the standpoint of harmonizing national legislation with EU legislation, adoption and full implementation of a new law on organic production, which meets the requirements of the no longer valid Regulation (EC) No 834/2007.

It is emphasized that the key changes concerned the introduction of the production process certification, not the product certification; standardizing an effective system of organic production control by delegating the control function by the state to private certification bodies. Thanks to these measures, despite the full-scale invasion, state registers in the field of organic production were created and the first domestic certification organization "Organic Standard" began its work. However, with the adoption of the new Regulation (EU) 2018/848, Ukrainian legislation requires further adaptation to EU organic law. It is determined that the current EU organic legislation includes key innovations related to increased control, simplified certification for small farmers and new rules for the import of organic products. It is in these areas that national legislation should change in order to further approximate European standards.

Keywords: *organic agricultural production; EU legislation; Ukrainian legislation; standards; certification.*

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.098>

УДК 339.96

JEL: F15

В.М. ГЕЄЦЬ, д-р екон. наук, проф., академік НАН України,
головний редактор журналу «Економіка України», директор
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: gvm@ief.org.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2895-6114>

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Рецензія на книгу: Kistersky L., Zadoia A. (Eds.). Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine.

UK, Cambridge Scholars Publishing, 2024. 451 p.

Представлено і проаналізовано основний зміст монографії українських учених, написаної англійською мовою і виданої в Англії. Зазначено, що в рецензованій праці розглянуто головні напрями повоєнного відродження провідних галузей економіки України з урахуванням позитивного світового досвіду й використання передових технологій. Досліджено особливості тактичного і стратегічного підходів до відродження економіки України, запропоновано умови залучення фінансових та інших ресурсів, а також методи ефективного управління процесами співпраці українських та іноземних партнерів.

Ключові слова: повоєнне відновлення; передові технології; державні інститути; міжнародна безпека; проектне управління; світовий досвід; євроатлантичні структури; досвід Польщі; система цінностей.

Наприкінці 2024 р. в Англії у видавництві Cambridge Scholrs Publishing вийшла друком фундаментального характеру монографія українських авторів «Трансформація та повоєнне відновлення економіки України» за науковою редакцією Леоніда Кістерського і Анатолія Задой (2024). До її підготовки на-

Ц и т у в а н н я: Геєць, В. (2025). Повоєнне відновлення економіки України. Рецензія на книгу: Kistersky L., Zadoia A. (Eds.). Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine. *Економіка України*. 68. 03 (760). 98-102. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.03.098>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Рецензія опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

уковим редакторам вдалось залучити провідних фахівців з найбільш авторитетних університетських і дослідницьких інституцій Національної академії наук України, а також фундатора і президента Вищої школи бізнесу — Національного університету Луїса в Новому Сончі (Польща).

Структурно монографія налічує 22 розділи, які об'єднані в п'ять частин, присвячених провідним секторам і проблемним питанням розвитку економіки України, що потребують як відновлення, так і реконструкції. Предметом монографії є дослідження можливостей повоєнного відродження основних галузей економіки України з урахуванням позитивного світового досвіду і, що критично важливо, з використанням передових технологій.

Сучасний науково-технічний прогрес відбувається настільки швидкими темпами, що просто відновлювати те, що було до війни, часто не матиме сенсу, тому насправді повоєнний процес у економіці України правильніше було б називати не відновленням, а **створенням нової моделі економіки й розвитку виробництва**, яка відповідатиме сучасним умовам і стратегічним цілям майбутнього країни. Логічно зауважити, що всі післявоєнні перетворення відбуватимуться під впливом вирішення проблеми вступу до Європейського Союзу. Україні необхідно буде дотримуватися певних стандартів і критеріїв, які буде досить складно реалізувати в умовах зруйнованої економіки. Включення України до європейського ринку вимагатиме змін у структурі її виробництва.

Післявоєнна відбудова України — це не лише унікальні завдання, а й унікальні можливості. Війна завдала величезної шкоди країні, але це звільнило «будмайданчик» від застарілої моделі економіки й відкрило можливості збудувати нову, яка відповідатиме вимогам сучасності. За цих обставин особливої актуальності набувають як теоретичне осмислення унікальності проблем, які Україні доведеться вирішувати, так і обґрунтування практичних кроків, спрямованих на побудову нової моделі української економіки.

Перша частина монографії — «Методологічні основи післявоєнної відбудови» — формує загальні принципи розробки моделей післявоєнної відбудови. Авторами узагальнено наявний історичний досвід України та інших країн світу щодо повоєнної відбудови, сформульовано методологічні засади, які доцільно використовувати в подальших дослідженнях при аналізі проблем різних галузей економіки.

Розвиток повоєнної моделі облаштування України потребує насамперед значних інституційних перетворень. Цим питанням присвячено другу частину монографії — «Інституційні та політичні трансформації», — що охоплює питання загальних інституційних перетворень як на рівні держави в цілому, так і в окремих сферах економічної діяльності. Особливо наголошується на обґрунтуванні нової економічної політики, яка буде потрібна для повоєнної України. Рекомендації щодо управління демографічними процесами та інституційними перетвореннями на деокупованих територіях є надзвичайно важливими з практичної точки зору.

Третя частина — «Трансформації реального сектору економіки» — присвячена перетворенням у тих сферах, що потребують нових підхо-

дів. У першу чергу це стосується енергетики. Найбільшої шкоди війна завдала реальному сектору економіки, зруйновано частину електростанцій і енергетичної інфраструктури, проте їх необхідно відновити на іншій технологічній основі, яка відповідатиме європейським стандартам. Ідеться насамперед про відновлювану і зелену енергію. Україна має значний потенціал у цій сфері й може стати постачальником такої енергії до європейських країн.

Трансформації у фінансовому секторі, яких потребує повоєнна відбудова, є об'єктом дослідження в четвертій частині — «Реконструкція фінансової системи». Як перебудувати грошово-кредитну політику для забезпечення підтримки підприємств та їх стабільного розвитку в умовах післявоєнної відбудови? Як гарантувати економічну й фінансову безпеку країни? Яку роль у цих процесах може відіграти цифровізація? Відповіді на ці та інші запитання читач знайде саме в цій частині рецензованої монографії.

У п'ятій частині — «Міжнародні аспекти післявоєнної трансформації» — розглядаються ті зміни, які дозволять Україні впевнено рухатися від кандидата до повноправного члена Європейського Союзу. Звичайно, Україна не має достатньо власних ресурсів для проведення післявоєнної відбудови, отже, потрібно буде залучати іноземні інвестиції, що, у свою чергу, вимагатиме побудови нової моделі міжнародної інвестиційної позиції. Один з розділів цієї частини присвячено саме обґрунтуванню сутності й шляхів формування такої моделі.

Проблеми, які доведеться вирішувати Україні, є унікальними, але це не виключає можливості використання досвіду інших країн. Для України цікавим і корисним може бути, зокрема, досвід Польщі на шляху до вступу до ЄС. Польща досягла значного прогресу в наблизенні до Європейського Союзу не тільки завдяки власним зусиллям, а й за істотної підтримки через такі основні спеціальні програми, що фінансуються ЄС: PHARE — надання допомоги країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи в їх підготовці до приєднання до Європейського Союзу, SAPARD — спеціальна програма приєднання для сільського господарства і сільського розвитку, ISPA — інструмент структурної політики, спрямований на розвиток транспортної інфраструктури й охорону довкілля країн-вступників.

Тема рецензованої монографії має неабиякий потенціал і важливість для подальшого аналізу. В цьому зв'язку хотілось би зробити кілька критичних зауважень і висловити побажання щодо майбутніх досліджень цієї проблематики. Автори деяких розділів, на мій погляд, не повною мірою використали результати свого аналізу для практичності висновків щодо можливості їх втілення в конкретні кроки з економічної відбудови країни, що сприяло б кращому розумінню іноземними інвесторами і кредиторами потреб української економіки. Крім того, у вступі, на мою думку, варто було б також згадати міждисциплінарний підхід як методологічний інструмент дослідження, краще акцентувати увагу читачів-науковців на цьому сучасному методі аналізу. І ще одне, суто технічне зауваження: вступу до монографії

передують Preface і Foreword, але це синонімічні слова й обидва означають «передмова», тобто вистачило б чогось одного в об'єднаному вигляді.

Монографію видано англійською мовою, що, безумовно, сприятиме процесам залучення інвесторів і кредиторів до повоєнного відновлення економіки України. У Вступі (Introduction) логічно обґрунтовуються її ціль і структура, чітко визначаються проблеми, які потрібно буде подолати в процесі відновлення економіки країни. Як основний напрям монографії заявлено дослідження проблем трансформації та післявоєнного відновлення економіки України, отже, її читачка аудиторія — це переважно потенційні учасники даних процесів. Безумовно, вона становитиме неабиякий інтерес і для всіх, хто захоче приєднатися до пошуку спільних зусиль щодо розвитку економіки України на новому технологічному рівні. Також вона буде цікавою й корисною науковцям, які досліджують трансформації складних економічних систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Kistersky, L., Zadoia, A. (Eds.) (2024). Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine. UK, Cambridge Scholars Publishing. 451 p. URL: <https://www.cambridgescholars.com/product/978-1-0364-1285-2/>

Надійшла 13.02.2025

Підписана до друку 17.02.2025

REFERENCES

Kistersky, L., Zadoia, A. (Eds.) (2024). Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine. UK, Cambridge Scholars Publishing. 451 p. URL: <https://www.cambridgescholars.com/product/978-1-0364-1285-2/>

Received on February 13, 2025

Signed for printing on February 17, 2025

Valeriy Heyets, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Academician of the NAS of Ukraine,
Editor-in-chief of the journal “Economy of Ukraine”, Director
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

POST-WAR ECONOMIC RECOVERY OF UKRAINE

Review of the book: Kistersky L., Zadoia A. (Eds.). Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine.

UK, Cambridge Scholars Publishing, 2024. 451 p.

In 2024, a publishing house “Cambridge Scholars Publishing”, England, issued a fundamental monograph by Ukrainian authors “Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine”, edited by Leonid Kistersky and Anatoly Zadoia. The scientific editors managed to attract leading Ukrainian specialists from the country’s most reputable universities and research institutions and the founding president of Wyższa Szkoła Biznesu — National Louis University (WSB-NLU) in Nowy Sącz, Poland, since the experience of Poland on its way to the EU and NATO may be interesting and useful for Ukraine.

Structurally, the monograph has 22 chapters, which are combined into 5 sections dedicated to the leading sectors and problems of the Ukrainian economy that requires post-war recovery. The purpose of this monograph is to study the post-war revival of the main sectors of the Ukrainian economy based on positive world experience and advanced technologies.

According to the authors of the monograph, to overcome the current systemic crisis in Ukraine, it is necessary to use tactical and strategic reform measures in a consolidated manner. Immediate tactical measures include reforming the governance system and combating corruption, and strategic ones include restoring the rule of law and moral and ethical norms in the economy, i.e. Christian values.

The focus of the monograph is the study of the problems of transformation and post-war recovery of the Ukrainian economy, and its publication in English helps to attract primarily potential practical participants in these processes. However, the monograph will also be interesting and useful to all researchers who analyse transformations of complex contemporary economic systems.

Keywords: *post-war recovery; advanced technologies; state institutions; international security; project management; world experience; Euro-Atlantic institutions; Polish experience; value system.*

РЕДАКЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЕТИКА

Доступ до змісту журналу. Журнал «Економіка України» розповсюджується за передплатою друкованого або електронного варіанта. Відкритий доступ до повних версій статей журналу є на сайті журналу і на сайті Національної бібліотеки імені Вернадського відразу після їх розміщення.

Принципи. Редакційна політика журналу заснована на принципах об'єктивності та неупередженості при відборі статей з метою їх публікації; високих вимог до якості наукових досліджень; обов'язковості та конфіденційності рецензування статей; додержання колегіальності при ухваленні рішень щодо публікації статей; доступності та оперативності у спілкуванні з авторами; суворого дотримання авторських і суміжних прав (з укладанням з кожним автором (співавтором) Ліцензійного договору на використання твору).

Запобігання протизаконним публікаціям є відповідальністю кожного автора, редактора, рецензента, видавця, організації.

Етика публікацій. Редакційна колегія журналу вимагає від авторів наслідувати формальним та етичним правилам підготовки і публікації наукових робіт, що вони подають до редакції. Ці норми зумовлено стандартами якості наукових статей, прийнятими у світовому науковому співтоваристві, зокрема публікаційними принципами Publishing Ethics Resource Kit (PERK), рекомендаціями Elsevier, Комітету з етики публікацій (Committee on Publication Ethics, COPE), етичним кодексом вченого України, а також досвідом роботи іноземних та українських професійних спільнот, наукових організацій, редколегій та редакцій видань.

Етичні зобов'язання редакційної колегії журналу

1. Редакційна колегія несе відповідальність за рівень наукового наповнення журналу.
2. Всі наукові матеріали проходять ретельний відбір через подвійне «сліпе» рецензування. Редакційна колегія залишає за собою право відхилити статтю або повернути її на доопрацювання. Автор зобов'язаний доопрацювати статтю відповідно до зауважень рецензентів.
3. Редакційна колегія оцінює рукописи щодо їх наукового змісту без будь-яких расових, гендерних, сексуальних, релігійних, етнічних або політичних упереджень. Вона виносить об'єктивні рішення, які не залежать від комерційних або інших інтересів, і забезпечує чесний процес рецензування.
4. Редакційна колегія може відхилити рукопис без рецензування, якщо вважає, що він не відповідає профілю або в тексті виявлено плагіат.
5. Редакційна колегія виступає проти фальсифікації, плагіату, направлення автором одного рукопису до кількох журналів, багаторазового копіювання тексту статті в різних місцях, введення громадськості в оману щодо реального внеску автора в опубліковану наукову роботу.
6. Редакційна колегія має право вилучити вже опубліковану статтю в разі виявлення порушення будь-яких прав або загальноприйнятих норм наукової етики. Про даний факт вилучення статті редакція повідомляє як автору статті, так і організації, де було виконано дослідження.
7. Співробітники редакції не надають іншим особам інформації, пов'язаної із змістом рукописів, що перебувають на розгляді, крім осіб, які беруть участь у її фаховій оцінці.
8. Згідно з міжнародним законодавством щодо додержання авторського права на електронні інформаційні ресурси, матеріали сайту не можуть бути відтворені повністю або частково в будь-якій формі (електронній чи друкованій) без попередньої письмової згоди редакції журналу. При використанні опублікованих матеріалів у контексті інших документів обов'язково необхідними є посилання на першоджерело.
9. Редактори, автори і рецензенти повинні повідомляти про свої інтереси, які можуть вплинути на їх об'єктивність при редагуванні та рецензуванні матеріалів статей (випадок конфлікту інтересів). Такими можуть бути інтереси інтелектуального плану, фінансові, персональні, політичні, релігійні.

Етичні зобов'язання автора

1. Автор несе повну відповідальність за зміст статті і сам факт її публікації.
2. Автор повинен цитувати ті публікації, які мали визначальний вплив на суть викладеного у статті. Необхідно також належним чином вказувати джерела принципово важливих матеріалів, використаних у даній роботі, якщо вони не були отримані самим автором.
3. Є недопустимими плагіат як оригінальна робота і подання до публікації раніше надрукованої статті. У випадку виявлення зазначених фактів відповідальність несе автор.
4. Співавторами статті мають бути всі ті особи, які зробили вагомий науковий внесок у подану роботу і поділяють відповідальність за отримані результати. Автор, який подає рукопис до публікації, відповідає за те, щоб до списку співавторів були включені тільки ті особи, які відповідають критерію авторства, і бере на себе відповідальність за згоду інших авторів статті на її публікацію в журналі.

EDITORIAL POLICY AND ETHICS

Access to the contents of the journal. The journal «Economy of Ukraine» is circulated by the subscription of a printed or electronic version. The open access to the full versions of articles are on the journal's site and on the site of the Vernadsky National Library of Ukraine immediately after their posting.

Principles. The editorial policy of the journal is based on the principles of objectivity and impartiality at the selection of manuscripts with the purpose of their publication; high exactions to the quality of scientific studies; obligation and confidentiality of the reviewing of manuscripts; compliance of the collectivity in the decision making concerning the publication of manuscripts; accessibility and immediacy of the communication with the authors; strict compliance of author's and related rights (with the conclusion of the License agreement for the use of the work with each author (coauthor)).

The prevention of illegal publications is the responsibility of each author, editor, reviewer, publisher, and organization.

Ethics of publications. The Editorial Board of the journal demands that the authors keep the appropriate level of formal and ethical rules in the preparation and the publication of scientific works submitted to the Editorial Board of the journal. These norms are determined by the quality standards for scientific articles accepted in the world scientific community, in particular, by the publication principles of the Publishing Ethics Resource Kit (PERK), recommendations of the academic publishing house Elsevier, Committee on Publication Ethics (COPE), the ethic code of Ukraine's scientists, and the work experience of foreign and Ukrainian professional communities, scientific institutions, editorial boards, and editorial staffs.

Ethic obligations of the Editorial Board of the journal

1. The Editorial Board is responsible for the level of the scientific content of the journal.
2. All scientific materials pass the careful selection and the «blind» reviewing. The Editorial Board reserves the right to reject a manuscript or to return it for a modification. The author must rework the manuscript in correspondence with the remarks of reviewers.
3. The Editorial Board evaluates manuscripts for their scientific content without any racial, gender, sexual, religious, ethnic or political bias, and makes the objective decisions independent of commercial or other interests, and ensures the fair process of reviewing.
4. The Editorial Board can reject a manuscript without reviewing, by considering that it does not correspond to the profile of the journal or plagiarism is detected in the text.
5. The Editorial Board opposes the falsification, plagiarism, submission of a single work into several journals, multiple copying of article's text in different places, and misleading the community as for author's real contribution to a specific scientific work.
6. The Editorial Board has right to withdraw the published article in the case of the violation of any rights or commonly accepted norms of the scientific ethics. About such fact of the withdrawal of the article, the Editorial Board will inform the author and the organization, where such work was executed.
7. The editorial staff provides no information concerning the content of a manuscript under consideration to any persons, except for those participating in its professional assessment.
8. According to the international legislation as for the compliance of author's rights, the materials of a site cannot be reproduced completely or partially in any form (electronic or printed) without the preliminary written agreement of the Editorial Board of the journal. If the published materials are used in the context of other acts, the citation of the original source should be obligatorily made.
9. Editors, authors, and reviewers must inform about their interests, which would affect their objectivity at the editing and reviewing of the manuscripts (the case of a conflict of interests). Such can be the intellectual, financial, personal, political, or religious interests.

Ethic obligations of authors

1. The author bears the complete responsibility for the content of the article and for the very fact of its publication.
2. The author should cite those publications that had the defining influence on the essence of studies presented in the article and those that can rapidly inform the reader about the earlier works important for the comprehension of the given trend. It is necessary also to properly indicate the sources of basically significant results used in the, if those results were not got by the author his/herself.
3. The plagiarism as an original work and the submission of the earlier published article are impermissible. If such facts will occur, the author will bear the complete responsibility.
4. Coauthors of the article should be those persons who gave a weighty scientific contribution to the submitted work and share liability for the obtained results. The author submitting the manuscript for the publication is responsible for that the list of coauthors includes only those persons who correspond to the authorship criterion and takes the responsibility for the consent of other authors of the manuscript for its publication in the journal.

Рекомендовано до друку Редакційною колегією журналу
(протокол № 3 від 10.03.2025 р.)

Recommended for publication by the Editorial board
(Minutes No. 3 of March 10, 2025)

При передруку посилання на журнал «Економіка України» обов'язкове
While using refer to «Economy of Ukraine» is obligatory

Адреса редакції:

01011, Київ, вул. Панаса Мирного, 26, кім. 602

тел. +38 (044) 280-12-34

E-mail: econom-ukraine@ukr.net

<https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/index>

Редактор *І.В. Корнієнко*

Перекладач *А.О. Чепиленко*

Комп'ютерна верстка *К.М. Васильковська*

Підп. до друку 14.03.2025. Формат 70 × 108/16.

Гарн. Minion Pro. Тираж 130 прим.

Видавець і виготовлювач: ВД «Академперіодика» НАН України, 01004, Київ-4, вул. Терещенківська, 4.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 544 від 27.07.2001.

